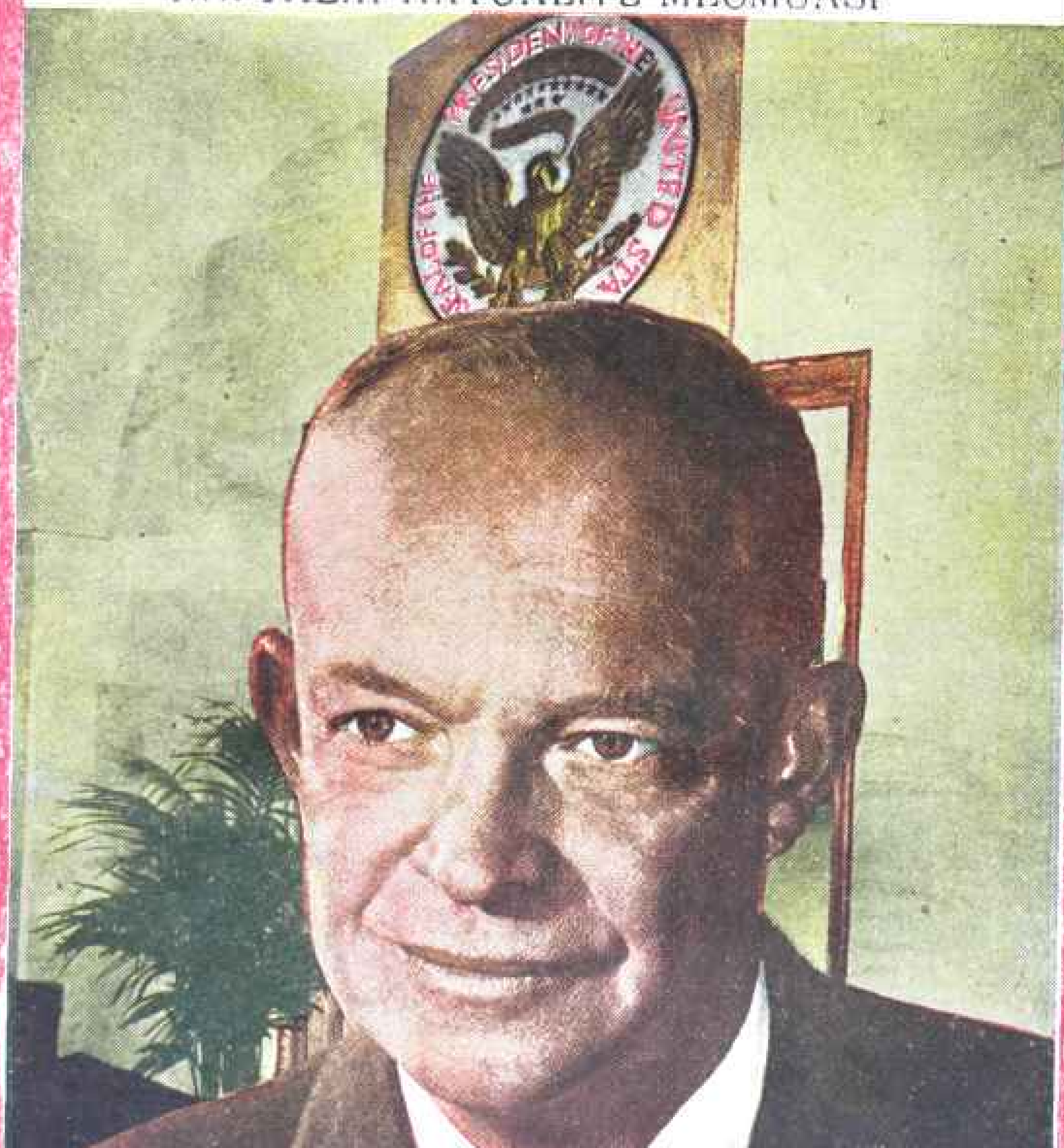
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VIII, Sayı: 181

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

*

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür:

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	:	6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 lira

İlân Şartları :

3 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 350 lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel: 15221

Basıldığı tarih: 8.11.1956

Kapak resmimiz :

D. Eisenhower

Kazanan aday

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bütün bir insanlığın Macaristanda cereyan eden katliam karşısında nasıl hareketsiz kaldığını görüp te, insanlıktan utanç duymamak hakikaten çek güçtür. Hele hürriyeti uğrunda ayaklanan kahraman bir milletin kaba kuvvetle ezilmesini kolaylaştıran siyasi havayı, dünyanın başka tarafında saldırganlık gösterilerine girişerek yaratanların iki batı demokrasisi olduğunu bilmek son derece teessür vericidir. Herkes farkındadır ki müstemlekeci çevrelerin tesiri altında hareket eden İngiliz ve Fransız hükümetlerinin Süveyş harekâtı siyasî konjonktürü değiştirmemiş bulunsaydı, Rusyanın Macaristandaki tutumu bambaşka olacaktı. Bu bakımdan Londra ve Patisteki hükümet adamları dünyanın iki defa nefretini celbetmişlerdir.

Ama Macaristanda ölenlerin boşuna ölmemiş oldukları muhakkaktır. Tunanın iki kıyısında istibdada baş kaldıran, fakat kaba kuvvet tarafından vahşice ezilen insanlar bu akibete maruz kalan ne ilk insanlardır, ne de maalesef sonuncular olacaklardır. Tarih böyle isyanların böyle kanlı tenkillerinin hikayesiyle doludur. Kim iddia edebilir ki Budapeşte'nin aydınları bu misallerden habersizdiler? Kim ileri sürebilir ki fikrin tepesine inen yumruğa karşı gelenlerin çok yerde bu cüretlerini hayatlarıyla ödediklerini macarlar bilmiyorlardı? Haberdardılar, biliyorlardı. Buna rağmen "hürriyet istiyoruz" diye sokaklara fırlamaktan, silâh bulamadıkları zaman dişlerile çarpışmaktan, insan gibi yaşamamaya insan gibi ölmeyi tercih etmekten kendilerini alamamışlardır. Zaten eğer böyle olmasaydı, cemiyetler şef boyunduruğundan kurtulabilirler miydi?

Bir ay sadece bir ay evveli düşününüz. Kimin hatırına Orta Avrupanın rus mezalimine karşı ayaklanacağı gelirdi? En nikbinler bile Rusyanın kendi hudutları içine çekilmesini bir gayrı muayyen istikbalin işi sayıyorlardı. Emrivaki hemen herkes tarafından kabul edilmişti ve peyklerin istiklâli hiç bir siyasi pazarlıkta bahis mevzuu olmuyordu. Ne Polonya'yı, ne Macaristan'ı, ne Romanya'yı veya Çekoslovakya'yı kurtarmak akla geliyordu. Buralarda halkın ayaklanmasını beklemek ise, ancak afyonhanelerde vakit geçirenlerin kârıydı. Bir ay, sadece bir ay evveli düşününüz. Varşova'da"Kahrolsun ruslar", Budapeşte'de "Ruslar, defolunuz" seslerinin sokakları çınlattığı . kimin hatırına gelebilirdi? İnsanlık tarafından kaderlerine terkedilmiş olan milletlerin zafer kazanmalarına ramak kalmıştır ve eğer zafer yerini hezimete bıraktıysa bunun vebali o milletlerde değil, iki batı demokrasisinin kendilerini modası geçmiş Ur zihniyetten kurtarmayan hükümetindedir. Macar ihtilâlcileri ne kadar tebcil olunacaklarsa, Londra'nın ve Paris'in bedbaht hükümet adamları aynı derecede lanete uğrayacaklar ve bu tebcil de, o lanet de ebedî olacaktır.

*

Dünyanın bir çok milleti, elbette ki mavi Tunayı bir defa daha kırmızıya boyayan kanlara bakıp kendi kendine düşünecektir. İspanyollar bunu yapacaklardır, Orta ve Güney Amerika'nın diktatorya altında yaşatılan halkı aynı şekilde hareket edecektir, Yakut Doğudan yavaş yavaş Uzak ve Güney Asyaya yayılan totaliter rejim meraklısı hükümetlerin yeni temayülleri böyle f renlenecektir. Hindistandaki basın hürriyetini zedeleme, Endonezya'daki siyasî partileri ortadan kaldırma arzuları Macaristan'da cereyan eden hadiseler karşısında elbette ki cesaretini kaybedecektir. Bu temayüllerin yeni çıkmış olduğu ve Hindistan'a, yahut Endonezya'ya nazaran batıda bulunan bazı memleketlerde eş temayüllerin muvaffak olmuş görünmesi üzerine doğduğu hiç kimsenin meçhulü değildir. Ama işte, bu memleketlerin biri olan Macaristanda cereyan eden hadiseler şahittir ki insanların içindeki hürriyet aşkı, hürriyet ihtiyacı Uç bir zaman yok edilemez ve bunlar en umulmadık zamanda patlak verir. Dünyanın bütün ajansları Budapeşte'de bir ağaca bacağından asılan macar gizli polisinin resmini yaymışlardır. Aynı akibetin, diktatörlük hizmetindeki melunları beklediğini' yeryüzünün dört bucağındaki eş vasıfta polisler, savcılar, hakimler, casuslar ve hafiyeler elbette ki hissetmişlerdir. Görülmüştür M en kuvvetli zannedilen diktatörlükler bile -muvakkat dahi olsa- çöküyor ve o diktatörlüklerin hizmetkârları eziyet ettikleri halkın eliyle cezalarını çekiyor. Bacağından ağaca asılmak! Bu, Mussolini'nin de akibeti olmamış mıydı? Ama anlaşılıyor ki insanlar kolay kolay ibret almıyorlar ve adam olmak için başkalarının başına gelenlerin kendi başlarına da gelmesini bekliyorlar. Macaristan hadiseleri şahiddir ki, bu akibetin önlenmesi imkânsızdır. Bekledikleri, bazılarına mutlaka gelecektir. Emin olabilirler.

Macar ihtilâlcileri işte bu yüzden, dünyanın dört, köşesindeki hürriyetçilerin ebedi şükranına hak kazanmışlardır ve Budapeşte'de ölenler boşuna ölmemişlerdir.

Saygılarımızla AKİS

Millet

Tehlikeden sonra

Bu haftanın ortasına kadar Türk milletinin gözü, dış politika hadiselerindeydi. Bir çok memlekette olanın aksine, halk sükûnetini muhafaza ediyordu. Ama kalplerin bilhassa Macarlarla birlikte bulunduğu aşikardı. Nitekim çarşamba akşamı, Sovyet ihtilâlinin yıldönümü münasebet ile Rus elçiliğinde tertiplenen toplantıya pek az Türk katıldı. Vazife icabı oraya gidenler hariç, davetlilerin büyük bir kısım Ruslarla karşılaşmayı arzu etmemişler, buna tahammül gösteremeyeceklerinden korkmuşlardı.

Haftanın ortasında, Orta Doğuda ateşin kesildiği haberi geldiğinde endişeler azaldı. Harp bulutları şimdilik uzaklaşmıştı. Ama bilhassa Amerikanın, Eisenhower'in zaferile neticelenen seçimlerden sonra Macaristandaki hareket tarzını Rusyanın yanma bırakmayacağı muhakkaktı. İşte, İngiltere ve Fransa Birleşmiş Milletlerin emrine riayet etmişlerdi. Rusya da, Orta Avrupada aynı şekilde davranmakla mükellefti.

Haftanın ortasından bu yana, alâka tekrar iç politika mevzularına avdet etti. Bu satırlar yazıldığı sırada Türkiyenin, Orta Doğuda vazife görecek polis kuvvetine kıta göndererek katılacağının ilânı bekleniyordu. Türk milletinin böyle bir hareketi destekleyeceğinden şüphe edilemezdi. Ancak, tehlikenin ilk vehametini kaybetmiş bulunduğu bugünlerde Demokrat Partinin iyi bir imtihan geçirmemiş okluğu pek çok kimsenin kanaatiydi. Demokratik rejimin icap larına bir defa riayet edilmemiş, iktidar, memleket için böylesine hayati olan bir meselede muhalefetle temasa yanaşmamıştı. Hatta bir kabine toplantım yapıldığına dair resmî haber duyulmamış, millete ve Meclise durumumuz izah olunmamıştı. Halbuki hükümet başkanının Bağdat paktı toplantısına katılmak üzere Tahrana hareketinden önce Mecliste temsil edilen bütün partilerin Genel başkanlarının Çankayada Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanmaları ve milletin tesanüdünü fiilen göstermeleri çok yerinde olurdu. Nitekim pek çok vatandaş bu toplantıya imkân vermesini Cumhurbaşkanı Celâl Bayırdan son derece hürmetkar mektuplarla rica etmişti. Bu mektuplardan birinin sahibi elan eski milletvekillerinden Emin Soysal şöyle diyordu:

"Meclisteki nutkunuzda tasvir, ve işaret buyurduğunuz gibi insanlık en buhranlı devirlerinden birini yaşamaktadır. Sınırlarımızın yakınlarından, vatanımıza semt ülkelerden barut kokusu, top sesleri, uçak ve tank gürültüleri duyulmaya başladığı bu zamanda Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde Türklüğe, has olan heybetiyle dünyaya görünmesi gerektiğini takdir buyurursunuz. Bu itibarla, bir Türk vatandaşı olarak, işgal ettiğiniz yüce makam ve üzerinize aldığınız büyük mukaddes vazife dolayısıyla zatı devletinizden:

1 — Bütün parti liderlerini Çankayaya davet ederek bu buhranlı devri geçirinceye kadar partilerin sıkı bir birlik ve beraberlik gözetmelerini sağlamanız.

2 — Dış meseleleri her yönden beraberce konuşup esas noktalarda ve istikametlerde görüş ve anlayış birliği meydana getirmenizi,

8 — Hükümet reisinin, muhalefetteki parti liderlerine her vesileyle ve münasebetle dış meselelerde haber ve bilgi verip devamlı istişarede bulunmalarını temin buyurmanızı can ve gönülden rica ediyorum".

Mahkûmiyet

Ankara Toplu Basın Mahkemesi Akis - Sarol dâvasının üçüncü safhasında Metin Tokeri eski Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarol hakkında şeref ve itibar kırıcı isnatlarda bulunduğu mucip sebebile 7 ay 28 gün hapis ve 7777 lira para cezasına mahkûm etmiştir. Mahkeme Metin Toker hakkında dâvanın birinci safhasında suçluluk, ikinci safhasında suçsuzluk kararı vermişti.

Metin Toker bu yeni hükmü de temyiz etmiştir.

D. P.

Ayrılan yollar

Geçen haftanın sonlarında bir gün, Ankarada Yenişehir den bir taksi kalktı. Otomobilin içinde bir genç adam vardı. Bu, Tercüman gazetesinin muhabiri, Aydın Kökerdi. Aydın Köker şoföre "Çankayaya" dedi. Araba Kızılayı ve Kavaklıdereyi geçti, Çankaya yokuşunun ikiye ayrıldığı noktada genç adam ilâve etti: "Soldan". Soldan giden yol Cumhurbaşkanlığı köşküne çıkıyordu. Aydın Köker kapıda, Cumhurbaşkanına verilmek üzere bir mektubu hamil bulunduğunu bildirdi. Mektup, İzmir milletvekili Cihad Baban tarafından gönderiliyordu. Alâkalılar, Celâl Bayara takdim etmek üzere mektubu âldılar.

Taksi tekrar Yenişehir istikametine döndü. Bakanlıklardan kıvrıldı ve Başbakanlığın önünde durdu. Aydın Köker indi, mermer merdivenlerden çıktı ve hükümet başkanının nazik hususî kalem müdürü Muzaffer Ersünün odasına girdi. Cihad Babanın Adnan Menderese de bir mektubu vardı. Muzaffer Ersü, "beyfendiye arzetmek üzere" mektubu aldı.

Otomobil üçüncü olarak Ulus istikametinde hareket etti. Rüzgârlı sokağa saptı ve Zafer gazetesinin kapısına yanaştı. Fakat Aydın Köker Zafer'e değil, gazeteyle aynı binada bulunan D.P. Genel Merkezine gidiyordu. Cihad Babanın son mektubunu da oraya bıraktı. İzmir milletvekili bu mektubunda "Demokrat Partinin memlekete karşı müteahhid bulunduğu program ve vaadlerden inhiraf etmesi ve kabine beyannamelerinin yerine getirilmemesi ve parti grubunun gerekli murakabeyi yapmaması karşısında" kuruluş prepsiplerine sadık kalarak partiden istifa ettiğini bildiriyordu." Cumhurbaşkanına hitap eden mektupta ise Cihad Baban Celâl Bayara, şahsına ve partiye karşı olan ispat edilmiş sevgi ve saygısından bahsediyor, partinin en müşkül anlarında onu nasıl desteklediğini hatırlatıyor, fakat bugünkü şartlar altında Demokrat Parti saflarında kendisi gibi kimselere yer kalmamış bulunduğunu ifade ediyordu. Adnan Menderese yazılan mektup ise, D.P. Genel Başkanınaydı. İzmir milletvekili tam 11 sene ideal arkadaşlığı yaptığı Adnan Menderese de Demokrasi mevzuundaki eski düşüncelerini, kanaatlerini hatırlatıyor, bunların iktidarda nasıl değiştiğini gözler önüne seriyor, halen 1945'ten daha gerilere gidildiğini söylüyor, "Rejimimizin bugünkü hak ısrarcı, inadcı mizacınızın bütün alâmetlerini taşıyor. Bir bakıma Millet Partisinin, Köylü Partisinin ve şimdi de Hürriyet Partisinin hakiki kurucusu sizsiniz.. Her üç parti de müsamaha tanımayan hırçın mizacınızın ve yalnız sizin eseriniz olmuştur. Bugünkü basın rejimi dünkü Halk Partisi basın rejiminden, bugünkü toplantılar rejimi dünkü Halk Partisi toplantılar rejiminden geridir" diyor ve istifa ettiğini haber veriyordu. Cihad Baban bunu şöyle anlatıyordu:

"Demokrat Partinin çok meşru olarak iktidara gelmesi ve garp demokrasilerile elele yürüyerek Korede kanımız bahasına temin edilen itibarın, aldığınız antidemokratik tedbirlerle dünya yüzünde bozulmuş olduğunu gözlerile gören, kulaklarile duyan ve dünya basınındaki yazıları okuyarak üzülen ve bu satırları yazan eski arkadaşınızın memleketin yüksek menfaatleri bakımından Partinin ve hükümetin başından uzaklaşmanızı istemesini mazur görmenizi şüphe yok tabii telâkki edersiniz.

Parti program ve tüzüğünün, demokratik prensiplerin münhasıran hatırınız için bir kenara . itilmesine rıza göstermek istemeyişime hak vermeşeniz bile, bir gün hadiselerin zoru ile bu hakikatlara ulaşacağınıza sizi temin etmek isterim.

Şahsen 1946 daki Demokrat Parti prensiplerine, programına, 1950 se-

İNSANLARA VE PİRZOLALARA DAİR

Metin TOKER

Pirzolaların başlıca iki hususiyeti mevcuttur. Birincisi parası verilip çarşıdan satın alınırlar. Ucuzları vardır, pahalıları vardır. Ama işin sonunda, bedelleri " Ödendikten sonra bunları yemeye hiç bir mani bulunmaz. Bütün mesele, pirzolanan fiyatını vermektedir. Pirzola yemek isteyen kimse ise, kesesinin ağzını açmalıdır. Şu kadar paraya olmadı mı, bu kadar paraya.. Bu kadar paraya olmadı mı, şu kadar paraya.. Parayla alınmayacak pirzola mı bulunur?

Pirzolaların ikinci hususiyeti, üzerlerine vuruldukça yumuşamalarıdır. Bunun için muhtelif ağırlıkta demir parçaları kullanılır. Evvelâ biri denenir. Pirzola yumuşamışsa ne âlâ. Yamuşamamışsa, darbe şiddetlendirilir. Pirzolanın üzerine inen, daha ağır bir demir parçasıdır. O da kâfi yumuşaklık temin etmezse tekrar" vurulur, tekrar vurulur. Bazı pirzolalar inatçıdırlar, kolay kolay yumuşamazlar. Ancak her şey satar ve azim meselesidir. Ameliyeye devam olunur. Evde yoksa, daha ağır demir parçaları dışardan temin edilir. Vurula vurula yumuşamayan pirzola henüz görülmemiştir.

Ne var ki insanlar, pirzolalarla karıştamalıdır. Pirzolalara tatbik edilen usullerin bazı insanlar üzerinde muvaffakiyetli neticeler verdiği bilinen hakikatlerdendir. Ama bunu -tıpkı pirzolalarda olduğu gibibir umumi kaide sananlar, eninde sonunda yanılmaya mahkûmdurlar.

*

İnsanlara pirzola muamelesi yapan rejimler, totaliter rejimlerdir. Bir rejimlerin sadece iki silâhı vardır: Menfaat ve kuvvet. İşe birincisiyle başlanılır. Para!. Para kimin gözünü kamaştırmaz ki? Paranın adı bazen banknot, bazen altın, bazen döviz, bazen lisans, bazen kredidir. Yirminci asır Cemiyetlerinde menfaatler çeşitli şekillere bürünmek hassasına sahiptirler. Bu menfaatlerle insanlar pek âlâ satın alınabilirler. Hem o usulün tatbiki, tatbikatçılar için de rahattır ve üzüntüsüzdür. Muamele, kasaba girip pirzola ısmarlamak kadar basittir, eziyetsizdir. Kesenizi acarsınız, -üstelik kese de sizin değil, devletindir- faturanın bedelini Ödersiniz, göz koyduğunuz insan paket edilmiş halde elinizdedir. Tarihin bütün diktatörleri ilk önce bunu denemişlerdir, zira tarih boyunca ortaya çıkmıştır ki paranın yüzü tatlıdır ve pek çok tereddüt kalesi attın mermilerle kolayca yıkılmıştır. Para demek refah demektir, para demek konfor demektir, para demek maddi rahatlık demektir, para demek bir .muayyen zümrenin iltifatı, demektir. Bunlara kavuşacak yerde, diktatör için bir rahatsızlık mevzuu olarak kalmakta ısrar etmenin manası mı vardırır ?

Ama bu ilk silâhın tesir sahası, ilk bakışta sanılacağından çok daha mahduttur. Zira o sahada, insanları pirzola yerine koyanların karşısına pirzolalarda mevcut bulunmayan bir nesne çıkar: Vicdan. Diktatörler için bu, son derece münasebetsiz bir nesnedir. İlerleme, yükselme noktasından vicdan sadece ayak bağıdır. Hedefin asaletinin yanında vasıtanın lâfı mı olur? Niçin verilen menfaati " kabul etmezler, niçin diktatörü yapmak istemediği, fakat kendisini yapmaya mecbur addettiği zulme baş vurmak zorunda bırakılırlar? Üstelik istenilen de nedir? Bazen tasvip, bazen alkış; ama çok zaman sadece sükût Diktatör memleketinin hayrına geceyi gündüze katmaktadır, onu tenkidlerle meşgul etmenin âlemi var mıdır? Hem sükût etmek, dili yutmak da değildir. Dünyada bahsedilecek neler ve neler vardır. Niçin onların üstüne eğilinmez, niçin illâ politikaya karışılır?

Birinci silâh tesirsiz kalınca, yapılacak şey yumuşatma ameliyesine girişmektir. Vurursun. Yumuşamadı mı, demirin ağırlığını arttırıp bir daha vurursun. İnatçılık mı etti, yeniden yürürsün. Totaliter rejimlerde aklı pek âlâ başında bir sürü yardakçı vardır ki pirzolalar üzerlerine vurulduğu zaman yumuşadığı halde, aynı muameleye tâbi tutulan insanların yumuşamaması karşısında samimi bir hayrete duçar olurlar. Bunların bir kısmı, silâhların tatbik sahası olmuşlardır. Diktatör kimini menfaat göstererek, kimini korkutarak yola getirmiştir. Tarihte öyle "Peron"lar vardır ki, sopanın kalınlığını iyi seçme sayesinde kendisine yıllar yılı en amansız hücumları yapmış olan münevver muhaliflerini kuzuya çevirmişler, onları adeta Gandhi'nin müridi haline getirmişlerdir. Bu onlara cesaret de vermiştir. Düşününüz, bir pirzola tepesine demir inince yumuşuyor, bir ateşli politikacı gözü korkutulunca çark ediyor. Bir diktatöre böyle misaller bütün pirzolalar gibi bütün insanların da ya parası verilip satın alınabileceği, ya cefaya sokulup uslandırılabileceği kanaatini vermez de, ne verir? Ondan sonra, millet bu silâhların tatbikatını seyretsin..

Yirminci asır cemiyetlerinde menfaatin adı banknot, altın, döviz, lisans, kredi olduğu gibi kaba kuvvetinki de hapis, sürgün, para cezası, haklardan mahrumiyet, aile fertlerine eziyet, nihayet idamdır. Diktatörün sükûnete ihtiyacı vardır; dilini tutmayan mutlaka başını dövmelidir. Zira bunlar, üstelik, üzerlerinde henüz pirzola muamelesi tatbik edilmemiş kimselere kötü örnek de olurlar. Buna mukabil böyle biri iki silâhtan biriyle yola getirildi mi, sindirme hareketi muazzam bir başarı kazanır. O bakımdan menfaatten sonra kaba kuvvetle de yenilecek hale sokulamayanlar Şefin bir değil, iki defa hiddetini celbederler ve Şef, orada burada "onu hapsettireyim de görsün", "kurtulacağı ümidi varsa, o ümidini bıraksın", "hapishanenin ne olduğunu bilmiyor küçük bey, girince görürüm ben onun kahramanlığını" nevinden tatlı sözler sarfetmeye başlar.

Ama gene de, üzerlerine tonla demir bırakılan ve bu muameleye senelerce tâbi kılınan, kendilerine ve ailelerine çin işkencesi yapılan Öyle kimseler bulunur ki ne satın alınıp paket olunurlar, ne de yumuşak hale gelirler. Buna rağmen, diktatör onları gene çiğ çiğ yermiş. Varsın yesin! Onlar da üstadın midesine otururlar ya...

Bu, neden böyledir? Birincisi, pirzolalarla insanlar ayrı ayrı şeylerdir. İkincisi, yapılan şeyin kahramanlıkla uzaktan yakından alâkası yoktur. Böyle davranan kahraman değildir. Böyle davranmayan alçaktır. Hepsi o kadar. Kahraman diye, zor olan işi yapana derler. İnsan için zor olan, pirzola muamelesi görmeye tahammül etmektir. Diktatörlerin hatası, bunu görüp anlayamamaktır. Bir kaç misalden, umumi kaide çıkarmaktır. Üzerine vurulunca yumuşamayan pirzola yoktur ama, üzerine vurulunca sertleşen insan çoktur. Menfaati vicdan geri çevirdiği gibi, samimi kanaatler de kaba kuvveti gülünç hale sokar. Altın, döviz, kredi.. Bunların, vicdan rahatlığı yanında lâfı mı olur? Ve hapis, sürgün idam.. Hür yaşayabilmeye, haksız da olsa düşündüğünü söylemeye, yanlış da olsa inandığını yazabilmeye kıyasen nedir ki?

Üstelik tarih şahiddir ki, mücadelenin sonunda zafer daima pirzolalığı kabul etmeyenlerde kalmış ve böylelerinin sayısının çok olduğu memleketlerde güneş bir gün mutlaka doğmuştur. Kanlı da olsa, geç de olsa, güç de olsa...

Yukarıdan beri anlatmak istediğimiz, elbette ki Macaristanda cereyan eden hadiselerin şahsi görüş zaviyemizden bir izahıdır.

çim beyannamesine, .1950 hükümet beyannamesine bağlıyım. Fakat bunlardan inhiraf ettiğinizi gördüğüm zaman, kendi taahhüdlerime, prensiplerime ve yeminime sadık kalmak maksadile bu mes'ûliyeti sizinle, beraber devam ettirmek istemedim."

Cihad Baban eski prensiplerin parti içinde müdafaasını neden yapmadığı sualine maruz kalabileceğini de hatırlatıyor ve "Bugüne kadar bu mücadeleye imkân verecek bir uyanıklığın partide doğup doğmayacağını bekledim. Şu satırları yazarken bu ümidini kaybetmiş bir insan olduğumu da teessürle ifade etmeliyim" diyordu.

Aydın Kökerin Tercüman bürosuna dönüşünden pek kısa bir zaman sonra telefon çaldı. Muzaffer Ersü kendisini Başbakanlığa rica ediyordu. Gitti. Hususi Kalem Müdürü biraz evvel aldığı mektubu iade ediyordu. Adnan Menderes bunu kabul etmeyeceğini bildirmişti. Adnan Menderes tabii sadece mektubu kabul etmiyordu. İstifanın kabul edilip edilmemesi bahis mevzuu değildi.

Karışan teşkilât

1956 D.P. sinden ayrılan 1946 Demokratlarının arasına Cihad Baban da karışırken parti teşkilâtı hemen Ser yerde bir garip manzara arzediyordu. Zaten ortada 1946'daki manasıyla bir teşkilâtın kalmadığında, sadece bütün kademelerde birbirine girmiş şahısların bulunduğunda yüksek partililer dahi müttefikti. Bu yüzdendir ki bir çok yerde D.P. kongreleri gazetelerin günlük zabıta haberleri arasına girmişti. Bu yerlerin biri, İstanbuldu. İstanbulda Köprülü hizbine karşı savaşan Sarolcular, Hüsnü Yamanın şahsında bir şef, eski Eminönü ilce başkanı Nuri Atılganın çıkardığı bir akşam gazetesinde de neşir organlarını bulmuşlardı. Bu gazetenin yazdığına göre D.P. Kongrelerinde bir seyyar ekip semt semti dolaştırılıyordu. Ekip mensupları her, kongrede, yoklama sırasında, başka başka isimler altında rey kullanıyorlardı. Sarolculara göre, bunlar Köprülülerdi. Bu haftanın başında Şehid Muhtar ocağının kongresinde gene böyle bir ekip mensupları delegeymiş gibi yoklamaya katıldığında Sarolcular orada, hazır bulunan, İl Başkanı Orhan Köprülü nezdinde İtirazda bulunmuşlar, artık bu kadarının olamayacağını haykırmışlardı. Bunun üzerine Kongre tehir olunmuştu.

İstanbulda bunlar cereyan ederken İzmitte de il teşkilâtına Genel Merkezce toptan işten el çektiriliyor, bir müteşebbis heyet kuruluyordu. Ancak İzmitli Demokratlar idare kurullarından ayrılmak niyetinde olmamalıydılar ki il binasına toplandılar ve tezahürata başladılar. Fakat Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanunu hazırdı. Emniyet kuvvetleri nümayişçileri dağıttılar.

Türkiyenin her tarafında, vaziyet bunu andırıyordu. 1946 D.P. sinin vezinde yeller estiği muhakkaktı. O zamanın Demokratlarına kuvvet ve azim aşılayan hürriyet, demokrasi fikirleri yerlerini "İktisadi İstiklâl Savaşı veren Şefin etrafında milletin tek vücud, yekpare kütle olması" teranesine bırakmıştı. Partide artık hürriyetlerden değil, otoriteye saygıdan. Şefe, bağlılıktan bahsediliyordu. Hatta hürriyet, bilinen şeklile demokrasi memlekete ve millete zararlı bile bulunuyordu. Bu teranelerin hangi maksadları gizlediği 1948 Demokratlarından pek azının meçhulüydu. Bunlar kendilerini yeni şartlara maâlesef uyduramıyorlardı! Esef edilecek nokta, Cihad Babanın dediği gibi, eski prensiplerin parti içinde müdafaasına imkân verecek bir uyanıklığın partide yaratılamamasıydı.

Cihad Baban
O çıkarsa...

Server Somuncuoğlu
... bu *girer*

Herken Mertline giderken...

Fakat Cihad Babanın 1946 Demokratlarının peşine takılarak partiden ayrıldığı hafta bir hadise cereyan etti ki pek çok muhterem vatandaş şöyle düşündü: Böyle bir partiden ümid nasıl kesilebilir? Bakınız DP. saflarına kim iltihak ediyordu: Memleketimizin tanınmış iş adamlarından Server Somuncuoğlu! Server Somuncuoğlu C.H.P. den Sinop milletvekili seçilmiş, 1954 seçimlerinden sonra partisinin - o zamanki partisinin . Meclis Grup Başkanlığına getirilmiş, sonra... Muhalefetin vaziyetinin pek çok kimse tarafından meşkûk bulunduğu, iktidarın "kanunların mecburiyeti dışında muhalefeti tanımıyoruz" dediği, antidemokratik kanunların birbirini takip ettiği ve Somuncuoğlunun ortağı Cavurisin muazzam bir vergi kaçakçılığı ithamı altında hudut dışı edildiği günlerde partisini suçlandıran bir beyanat yaparak istifasını vermişti.

O zaman C.H.P. batmamıştı. Şimdi Server Somuncuoğlu "iktisadi bilgisinden iktidarı faydalandırmak" gibi asil bir maksadla D.P. saflarına iltihak ediyordu. Faydanın karşılıklı olacağından zerrece şüphe yoktu.

Üniversiteler

Uyumayan Gençlik

Geçen haftanın sonunda Ankarada Siyasal Bilgiler Fakültesinin spor salonunda toplanmış çok sayıda genç, kendilerinden pek az yaşlı bir insanı ellerinin bütün kuvvetile alkışlıyorlardı. O gün. Fakültenin açılış merasimi yapılıyor ve Dekan Turhan Feyzioğlu konuşuyordu. Merasimi takip edenlerden biri, dinmek bilmeyen tezahürat karşısında yanındakinin kulağına eğildi ve:

"— Bu kadar ses, sadece el kuvvetinden çıkmaz. İnan bana, bunun içinde iman kuvveti var" dedi.

Hakikaten böylesine hararetle alkışlanan Prof. Turhan Feyzioğlunun şahsı değil, onun temsil ettiği fikirler ve bu fikirlerin savunmasında gösterdiği medeni cesaretti. Prof. Turhan Feyzioğlu özlediğimiz Üniversitenin özlediğimiz öğretim üyesiydi. Açış konuşmasında şöyle dedi:

"— Bir memleket en ziyade nabza göre şerbet veren sözde münevverler* den zarar görür".

Bunun bir hakikat olduğunun delilleri ise, gençliğin gözleri önünde hemen her gün birbirini takip ediyor ve daha yaşlı gönüllere ümidsizli-

Üniversiteli gençler İnönü'yü uğurluyorlar
"Eski askerler asla ölmezler"

ğin bile tohumlarını ekiyordu. Ama anlaşılıyordu ki gençler, kendilerini bu ümidsizliğe kaptırmamışlardı ve herkes elinden geleni yaptığı, herkes elinden geleni yapanı desteklediği takdirde zaferin kimde kalacağını biliyorlardı. Bunun da misalleri, ortada değil miydi? Yalnız, iş bilhassa münevverlerin vazifeleri başında metanetle dayanmalarında, ne kaba kuvvet karşısında yılmak, ne kötü örneklere bakıp onlara kapılmak suretile mücadeleyi terketmemelerindeydi.

İstanbul Üniversitesinde

Bu haftanın ortasında ise, talebe İstanbul Hukuk Fakültesinde Ragıp Sarıcayı alkışlıyordu. Ragıp Sarıca. İdare Hukukunun ilk dersine üzerinde profesör kisvesi bulunmaksızın gir miştî. Halbuki ilk derslere hocaların kisveyle girmeleri İstanbul Üniversitesinde âdetti. Ragıp Sarıca, üzerinde Üniversite kisvesinin bulunmamasını şöyle izah etti:

"— Yeni okumaya başladığımız ders siyasî ve fikri hukukla ilgilidir. Memlekette bugün basının fikri hürriyeti ve bilhassa Üniversitenin durumu ortadadır. Bu yüzden profesörlerin şeref kisvesi olan cübbeyi giymemeyi tercih ediyorum".

Talebe bu sözleri çılgınca alkışladı. Alkışlar herhalde basın hürriyeti ve İniversite muhtariyetinin bugünkü durumunun tasvibi manasını taşımaktan hayli uzaktı.

Gençler birkaç gün evvel de İstanbulda, Muhalefet lideri İsmet İnönüyü Ankaradakinden de coşkun şekilde alkışlamışlardı. İsmet İnönü Teknik Üniversite rektörünün davetine icabet etmiş ve açılış merasimine gitmişti. -İstanbul ve Ankara Üniversiteleri rektörleri kendisini çağırmamayı daha ihtiyatlı bulmuş olmalıydılar- Orada, kelimenin tam manasıyla görülmemiş tezahürat yapılmıştı ve bu tezahürat elbette ki resmi tezkerelerle tertiplenmemişti. Salona girişinde Muhalefet liderini var kuvvetlerile alkışlayan gençler, toplantı bittiğinde onu otomobiline kadar öylesine teşyi etmişlerdi ki radyolarımızın spikerleri bunu görselerdi ve radyolarımızdan böyle havadislerin de verilmesi âdet bulunsaydı kullanacak kelime bulamazlardı. Talebeler otomobili bir kaç defa havaya kaldırmışlar ve Üniversitelerinin bahçe kapısına kadar İsmet İnönü lehinde muazzam tezahüratta bulunmuşlardı. Muhalefet- lideri, gençler tarafından sarılmış ve teşyi olunmuştu.

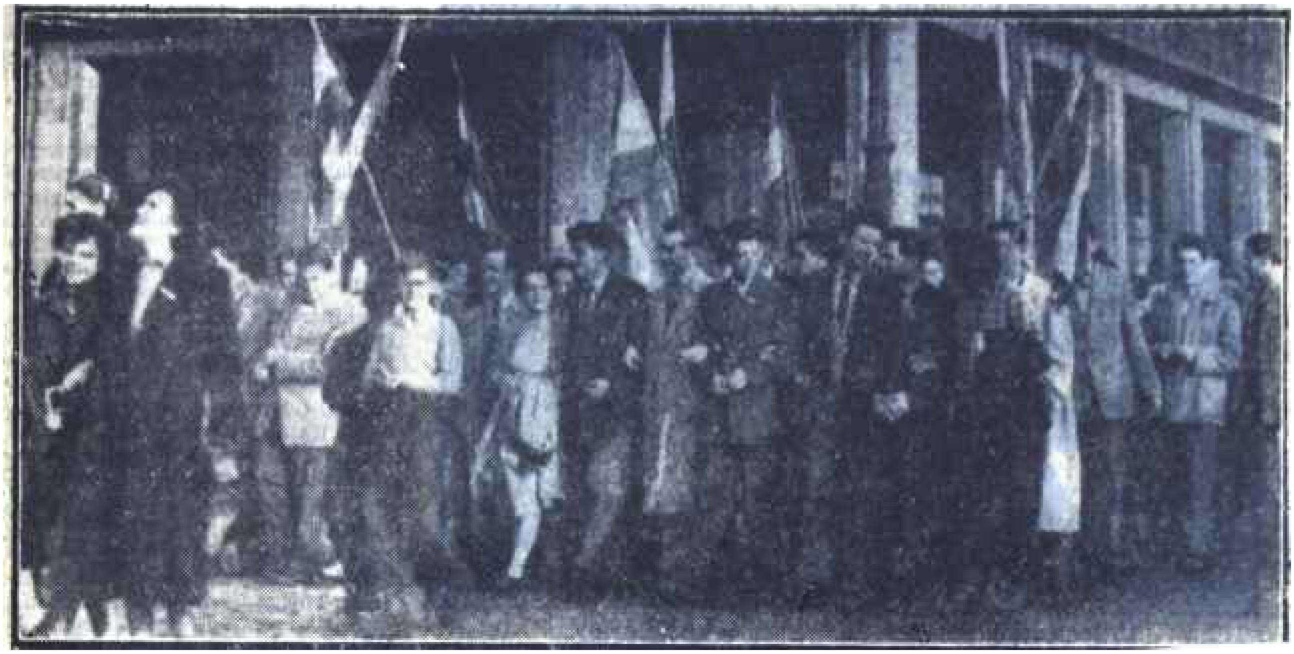
Alkışlanan kimdi ? Eski bir kumandan, millî kahramanlarımızdan biri, ömrü memleket hizmetinde geçmiş bir devlet adamı, bugün Muhalefette bulunan bir politikacı? Elbette ki bunların her birinin o alkış seslerinde hissesi vardı. Ama gençlerin büyük tezahüratına muhatap olan adam, yetmiş yaşının üstünde bulunduğu halde hemen herkese misal olacak bir iman, cesaret ve metanetle milletini insan gibi yaşamanın tek yolu olan Demokrasi istikametinde ilerletmeye, hürriyetin hiç bir başka nimetle ölçülemeyeceğini ispat etmeye, on bir sene evvel elile -ve bütün Türklerin hakiki arzularına tercüman olarak- açtığı bir devri kapatmamaya çalışan adamdı. İsmet İnönü her şeyden fazla o sıfatı dolayısıyla gençliğin sevgi gösterisine hak kazanıyordu. İktidar, Muhalefet; Demokrat Parti, Halk Partisi.. Bunların hepsi ikinci planda kalıyordu. Nitekim bundan bir yıl evvel de aynı gençlik, eş ikamette olduğu, mücadele edeceği ümidi beslenen Demokrat Fuad Köprülüyü omuzlarında taşımıştı. O yola sapan herkesin gençlerden o sevgiyi göreceğinden emin olunabilirdi.

Partilerden evvel memleket

Niteldin Muhalefet partileri arasındaki münasebetin çok soğuk bir safhaya girdiği ve profesyonelliğe yeni atılan amatör politikacıların birbirlerine karşı kötü laflar ettikleri bir sırada işbirliklerini devam ettiren C.H.P. ve Hür. P. Gençlik kolları, büyüklerini vazifelerini yapmaya çağıran bir müşterek tebliğ neşretmişlerdi. Bu büyüklerin memlekete, millete ve yetiştirdikleri gençliğe karşı bir vazifeleri vardı. Gençler bu vazifenin ifâsını bekliyorlardı. Böylece ortaya konuluyordu, ki hakiki hayata gözünü Demokrasi ile açmış ve on bir seneden beri hürriyetin ne olduğunu anlamış bir nesil işlerin idaresini eline bizzat alacağı devrin gelmesini sükûnet içinde beklerken bugün işbaşında bulunanların her hareketini de büyük bir dikkatle takip ediyor, hat ta onlara örnek oluyordu. İki parti gençlik kollarının müşterek beyannamesi karışık siyasî hayatımızda bir ışık alâmeti görmüştü ve müfrit politikacıların hem ibret almaları, hem tutumlarını değiştirmeleri lâzımdı. Zaten siyasi partilerin içinde bu gibi kimselerin yıldızının kararmaya başladığının delili, Boyacıgillerin akibetiydi. Aynı istikametin başkalarını da aynı akibete götüreceğinden zerrece şüphe yoktu. Gençlerin vazifelerini şuur içinde müdrik bulunduklarım hissettirmeleri, bu haftanın başında pek çok kimsenin yüreğine huzur getirmişti.

Turhan Feyzioğlu
Profesör dediğin..,.

Macar milliyetçileri Budapeşte sokaklarında
Yüzlerine bakınız... Hepsi genç!

Macaristan

İnsanca Ölenler

O puslu ekim günü, sabahleyin erken yatağından kalkanlar, bir ihtilalin başlayacağını hatırlarına bile getirmiyorlardı. Hiç kimsede böyle bir niyet yoktu. Gerçi günlerden beri bütün Macaristanda ve bilhassa Buda peştenin münevver muhitlerinde heyecan hüküm sürüyordu. Ama bu, komşu Polonyada cereyan, eden hadiselere karşı Macarların duydukları büyük alâkanın neticesiydi. Polonyalılar ve Macarlar kendilerini kardeş sayıyorlardı. Bütün tarih boyunca iki komşu hiç bir zaman muharebe etmemişti. Buna mukabil dertli zamanlarında birbirlerinin yarasını sarmışlardı. İkinci Dünya Harbinin başında Polonya felâkete uğradığında hemen her Macar ailesinin yanına bir Polonyalı aile sığınmıştı. Daha sonra ise iki millet evvelâ Alman, sonra Rus zulmü altında kader beraberliği yapmıştı. Bu bakımdan komşu memllekette başlayan hareketin Macaristanda alâka uyandırmaması imkânsızdı. Ama bir ihtilâl!. Hayır. O puslu ekim günü bunu hiç kimse, hakikaten tasarlamamıştı.

Budapeşte üniversitesinin talebeleri Polonyalılara karşı besledikleri iyi nişleri ifade için şehirdeki Polonya elçiliğinin önüne gidip sessizce toplanmak müsaadesi almışlardı. Komünist partinin merkez komitesi de butlu tasvip etmişti. O gün partinin birinci sekreteri Erno Gero Yugoslavyadan dönecekti. Gero, siyasî bir nümayiş arzulamadığım bildirmişti. Ama bütün peyk memleketlerde liberalizme doğru bir gidiş vardı ve Gero da Belgradda Mareşal Tito ile bu hususu görüşmüştü. Budapeştede de böyle bir adımın atılması, supap yerine geçebilirdi.

Talebeler toplu halde, fakat sessizce Polonyalılara karşı duydukları muhabbeti Polonya elçiliğinin önünde izhar ettiler. Sonra, aralarından bir grup Petofi meydanına gidilmesini teklif etti. Sandor Petofi, Macarların 1848'de Habsburg'lara karşı ayaklanmaları sırasında kütleleri şiirlerile harekete getiren şairdi ve memleketin milli kahramanıydı. Şehrin bir meydanı onun adını taşıyordu ve meydanın ortasında Macarların 1848 ayaklanmasına yardım eden Polonya generali Jozef Bern'in heykeli vardı. Talebelerden biri, yüksek sesle Petofi'don bir mısra okudu: "And içeriz ki asla esir olmayacağız". Bu mısra, ortalığı ateşlendirmeye yetti. Birden pardesüler çıktı; yakalarda kırmızı - beyaz - yeşil rozetler vardı'; kırmızı, beyaz, yeşil giyinmiş genç kızlar bir araya geldiler. Aynı anda ellerde Macar bayrakları yükseldi. Bu Macar bayraklarında harpten sonra konmuş olan kızıl yıldız değil, 1848 kahramanı Kossuth'un arması vardı. Gençler onar kişilik sıralar halinde Tunanın geniş rıhtımlarından Petofi meydânına doğru ilerlemeye başladılar.

Heyecan bütün şehre yayılmıştı. Her semtten kalabalık gruplar kırmızı-beyaz-yeşil renkleri taşıyarak nehir kıyısına akıyordu. Ağızlarda Fransız millî marşı Marseillaise ve Kossuth'un marşı vardı. Budapeşte sanki bir karnaval günü yaşıyordu. Halk coşkundu, ama isyan veya ihtilâl hatırda yoktu. Biraz sonra Polonyalı generalin heykelinin altına 200 bin kişi toplanmıştı. Bu sırada Macar Muharrirler Birliğini temsilen Peter Veres adlı bir şair Jozef Bern'in ayakları dibine geldi ve bir beyanname okudu. Beyannamede söz ve basın hürriyeti isteniyor, yeni bir hükümetin kurulması, siyasî mahkûmların serbest bırakılması, Sovyet birliklerinin Macar topraklarını terki talep ediliyordu. Beyanname görülmemiş tezahüratla karşılandı; halk Rusların Macar uranyomunu ne yaptığını soruyor. "Ruslar defolun" diye bağırıyor. "Hürriyet istiyoruz" sesleri yükseliyordu. Heykel Macar bayrağıyla süslendi, Macar milli marşı heyecan içinde söylendi.

Kalabalık gittikçe artıyordu. Talebelere işçiler ve askerler de katılmıştı. Bin kadar Macar subayı nümayişçilerin arasındaydı. Coşkunluk son haddine gelmişti. Hep birlikte başka bir meydana gidilmesi teklif edildi. Bu meydanda vaktile meşhur Regnum Marianum kilisesi vardı; harpte yıkılmış, Ruslar geldiğinde enkazı kaldırmış, yerine Jozef Stalinin bronzdan muazzam bir heykelini dikmişlerdi. Kalabalık Stalin bulvarını takiben o meydana geldi. Talebeler mermer basamakları tırmandılar ve heykeli devirmeye çalıştılar. Fakat Stalin mukavemet etti. Bunun üzerine işçiler kollan sıvadılar. Heykele çelik halatlar takıldı ve halatlara asılındı. Biraz sonra ölü diktatör yer-

İmre Nagy
İstenilen adam

deydi. Halk heykele hücum etti ve paraladı.. Bu, ilk şiddet hareketi oldu. Onu, binaların üzerindeki kızıl yıldızların sökülüp atılması takip etti. Talebeler, hazırlanmış olan beyannameleri dağıtıyorlardı. Her şeye rağmen, ortalığa sükûnet Hakimdi ve karnaval havası henüz kaybolmamıştı.

Radyoevi macerası

Bu sırada komünist diktatör Gero Budapeşteye dökmüştü. Derhal radyonun basma geçti ve nümayişi takbih etti. Halkın hürriyet istemesi, reaksiyonerlerin tahrikiydi. Haber duyulur duyulmaz sokaklarda "Kahrolsun Gero" sesleri işitildi, onları "Nagy'yi istiyoruz" talepleri takip etti. Bir kadın, "Hakikati dünyaya anlatalım" diye bağırdı. Bunun üzerine talebelerden ve işçilerden bir heyet teşkil edildi ve radyoevine gönderildi. Heyet, Petofi meydanında okunan beyannamenin radyodan tekrarını istiyordu. Fakat heyetin azalarını A.V.H. diye bilinen siyasî polis tevkif etti. Macaristanda hiç kimse doğrudan doğruya komünistlerin hizmetinde olan A.V.H. nın mensupları kadar nefret celbetmiyordu. Heyetin tevkifi üzerine halk binaya zorla girmek istedi, fakat polis ateş açtı. Ölenler ve yaralananlar vardı. İlk kan akmıştı. Talebeler radyoevinin üst katlarına tırmandılar. Bu sırada bir kadın cesedi, kırmızı-beyaz-yeşil renklere sarılmış caddelerde dolaştırılıyordu.

Vakit gece yarışını bulmuştu. Hükümet radyoevi sahasına asker şevketti. Birlikler kamyonlarla geldiler. Yedi tane de ağır tank vardı. Bunlar Macar kuvvetleriydi. Askerler derhal, talebeler ve işçilerle sarmaş dolaş oldular. Tanklara kumanda eden subay "biz nümayişe mani olmaya değil, ona katılmaya geldik" dedi. Halk "ordu bizimle beraber" diye bağırıyordu. Gelen askerler getirdikleri silâhları dağıttılar. Hemen o gece sokaklarda manialar kuruldu. Macar ihtilâli başlamıştı.

Sovyetlerle çarpışma

Sovyetler Polonya hadiseleri üzerine Karpat hududuna asker yığmışlardı. Varşova, paktı mucibince memleketin içinde de Mareşal Malinovskinin kumandasında beş Rus tümeni vardı. Mareşal Malinovski İkinci Dün ya Harbi sırasında Volgadan Viyanaya kadar bütün Güney Avrupayı süpürmüştü. Sovyet kuvvetlerine 50 ilâ 70 bin kişilik A.V.H. da yardım edecekti. Buna mukabil Macar ordusunun 15 tümeni vardı. Macar kumandanların asilerin yanında vaziyet alması, şartlan değiştirdi. İki gün sonra Mos-

Janos Kadar
Hıyanet!

kovadan Mikoyan ile Suslof gelecekler, Gero'yu uzaklaştırıp yerine Nagy ile Kadar'ı getireceklerdi. Nagy vaktile başbakanlık yapmış olan, fakat partinin tarım politikasına karşı gelmiş ve hükümetten uzaklaştırılmış bir komünistti. Kadar ise, Rusların emin adamıydı ve Macar komünist partisinin basıydı.

Bunlar olup biterken Sovyet kuvvetlerine Macar milliyetçilerinin hareketini bastırmak emri de verilmişti. Ruslar bir yandan halkın arzusuna boyun eğer görünürken, diğer taraftan da ihtilâlin gelişmesine mani olmak istiyorlardı. Budapeşte radyosu isyanın çıktığının ertesi günü talebelerin ve işçilerin arzularının yerine getirildiğini bildiriyor, Gero'nun kovulduğunu haber veriyor, silâhların teslim edilmesini istiyordu. Ayaklanma muvaffak olmuştu; bundan sonrası haydutluktu. Radyo bunları söylerken 80 rus tankı Budapeşte sokaklarına girmişti. Hükümet bütün Macaristanda Örfi İdare ilân etmiş, Budapeştede sokağa çıkma yasağı koymuştu. Fakat halk, Sovyet kuvvetleri çekilmeden evine dönmeyeceğini bildirdi. Radyo "Sovyet askerleri Varşova paktı gereğince memleketimizdedir, isyan bastırılınca çekileceklerdir" dedi. Teklif kabul olunmadı. Evvelâ müstevli, Macaristanı terketmeliydi.

O zaman, çok kanlı bir sokak muharebesi başladı.

Parlâmentonun önünde

İlk çarpışma Neo-Gotik tarzdaki Parlâmentonun önünde oldu. Burayı Sovyet tankları tutmuştu. Halk Başba kan Nagy'ye bütün Sovyet kuvvetlerinin çekilmesini talep eden bir istifla sunmak üzere Parlâmentoya geldiğinde bütün Tuna boyunu ve meydanı Sovyet tanklarının işgal ettiğini gördü. Kalabalık derhal bu tankların etrafını sardı. Genç Rus askerleri korku içindekiler, asapları tamamile bozulmuştu. Halkın daha da çoğaldığım görünce sivillerin üzerine ateş açtılar, yüzlerce ölü ve yaralı bir anda meydanı doldurdu. Bu sırada tanklar harekete de geçmişlerdi ve önlerine geleni çiğniyorlardı Bu bir katliamdı. Bütün Budapeşte halkı bir anda ayaklandı. Artık ihtilâl hiç kimsenin kontrolü altında değildi, kütle şuuru her şeyin üstüne çıkmıştı.

Halk evvelâ Peştedeki siyasî polis karargâhını bastı. Polisler mukavemet ediyorlardı. Talebelerin ellerinde ordudan aldıkları hafif makineli tüfekler, tabancalar vardı. Bir kısmı "Molotof kokteyli" adı verilen el bombalarını içki şişelerinin içine dinamit koymak suretile bizzat imal etmişti. Karargâha bunlar atıldı. Dı-

Ernoe Gero
Defol!

şarı çıkan A.V.R. mensupları yakalanıyor ve ya ağaçlara, ya lâmba direklerine asılıyordu. Macarlar komünist diktatörlüğüne uşaklık eden hemcinslerinden ıstırap dolu on senenin intikamını alıyorlardı. Cumhuriyet meydanındaki karargâh yakıldıktan sonra kalabalık Buda tarafına geçti ve Komünist partisinin merkezini aynı akibete uğrattı. Onu komünist kitaplar satan dükkânlar takip etti.

Bu sırada bilhassa genç Macar çocukları Sovyet tanklarına karşı amansız bir mücadele açmışlardı. Bunların ekserisinin yaşı 10 ilâ 15 idi. Birer kedi çevikliği ile tankların üzerine sıçrıyor, ellerindeki tabancaları kuleden içeri boşaltıyor, böylece tankın mürettebatını öldürerek makineyi hareketsiz bırakıyorlardı. Çocuklara silâh kullanmayı bizzat komünistler öğretmişlerdi. Senelerden beri mekteplerde gençlere bu dersler veriliyordu. Şimdi ise, silâhlar kendilerine çevrilmişti. İsyan sadece rus aleyhtan değildi. Bu aynı zamanda komünizmin, diktatörlüğün de iflasıydı. Çarpışanların en büyük kısmı 15 ilâ 25 yaş arası talebelerdi. İçlerinde kızlar da vardı. Gözlerini komünizmle açmışlar, komünist terbiyesi görmüşlerdi. Ama işte, vakti saati geldiğinde hepsi hürriyetlerinin müdafii kesilmişlerdi.

Budapeşte sokaklarında kan, sel gibi akıyordu. Fakat milliyetçiler muvaffak olmuşlardı. O korkunç A.V.H. ihtilâli başta idare eden Macar Muharrirler Birliğine müracaat ederek W) bin kadar mensubunun korunmasını istedi. Zira halk hâlâ, nerede bir siyasî polis görse, bacağından fenerlere, ağaçlara asıyordu. A.V.H. teslim olmaya hazır bulunduğunu bildirdi.

Muhtelif unsurlar

Bir kaç gün sonra durum karmakarışık bir hal aldı. Çarpışmaların sonu gelmemiş, içine komünist olmayan elemanları da alan yeni bir kabinenin kurulması ayaklananları yatıştırmaya yetmemişti. Muhtelif belirtilerden anlaşıldığına göre, ayaklananlar arasında da bir görüş birliği yoktu. Bunları başlıca üç grup altında toplamak mümkündü. Birinci grup ta ekonomik, sosyal ve politik reformlar isteyenler, işçiler yer alıyordu. Bu işçiler Nagy ve kabinesini desteklemekte, fakat demokrasi yolunda daha ileri gidilmesini de talep etmekteydiler. İkinci grup, ordu içindeki asilerdi. Bu grubun mensupları da Nagy taraftarıydılar ve kendilerini, ekonomik, sosyal ve politik reformlardan çok millî bağımsızlık ilgilendiriyordu. Gene aynı grup mensupları Varşova paktının ilgasına da taraftar bulunuyorlardı. Üçüncü grubu ise memleketin muhtelif köşelerinde ayak lanan komünizm aleyhtarı gerçek ihtilâlciler teşkil ediyordu. Yeni hükümete en büyük güçlüğü çıkaranlar, da, işte bu üçüncü grubun mensuplarıydı. Bunlar sadece sosyali ekonomik ve politik reformlar yapılmasını veya Varşova paktının ilgasını değil, aynı zamanda Sovyet kuvvetlerinin Macaristanı terketmelerini ve rejimin değişmesini de istiyorlar ve bu istekleri gerçekleşmedikçe silâhı elden bırakmaya taraftar görünmüyorlardı. Nagy, kolay kolay silâhı elden bırakmaya yanaşmayacağım anladığı bu grubu tatmin etmek için yaptığı bir radyo konuşmasında, Sovyet kuvvetlerinin Macaristandan çekileceği ve gizli polis teşkilatının da kaldırılacağı hakkında söz vermek zorunu duydu. Ancak Sovyet kuvvetlerinin çekilmesi için gerekli şart, asilerin silâhlarını bırakmalarıydı. Asilerin elinde bulunan Gyoer radyosunun bu şarta verdiği cevap ise şu oldu: "Silâhlarınızı bırakmayınız, zira komünistlerin sözüne güven olmaz".

Nagy hükümetinin vaadlerine rağmen Rusların memleketi terke yanaşmamaları hatta sınırlara yeni

Tildy'nin mesajlarını yayınladı. Onları takiben bizzat Kadar konuştu. Halkın arzulan kabul edilmişti. Bütün siyasi partilerin faaliyetine müsaade olunmuştu ve hükümete ihtilâlcilerin temsilcileri alınmıştı. Memleketin batı kısmı milliyetçilerin elindeydi. Silâhlar artık bırakılmalıydı. Komünist parti öteki partilerden farklı olmayacaktı. İnsan hakları iade edilecek, hürriyetler teminat altına alınacaktı.

Hakikaten memleketin batısında, Magyarovar'da bir İhtilâl Komitesi kurulmuştu. Milliyetçiler başkentten Avusturya hududuna kadar bir sahaya hakim olmuşlar ve böylece o noktadan Demirperdeyi delmişlerdi. Mücadelenin devam ettiği sekiz gün içinde türlü rivayetler çıkmıştı. Bunlardan biri Rus kuvvetlerinin, asayişi temin etmek için bizzat Nagy tarafından davet edildiğiydi. Fakat Nagy

Milliyetçi kontrolü altına giren yerler

Yel üfürdü, su götürdü

kuvvetler yığmaları üzerine, Macar Hava Kuvvetteri. ihtilâlcilere katılarak Ruslara ültimatom verdi. Bundan paniğe kapılan Nagy hükümeti ise, ihtilâlcilerin Rus kuvvetleri üzerine saldırmalarını önlemek gayretiyle, yeni tavizlere başvurmak zorunda kaldı. Nagy hükümetinin bu tavizleri sonunda Macaristandaki komünist devlet şekli sona eriyor, Küçük Emlâk Sahihleri ile Sosyal Demokrat Partileri yeniden kuruluyor, Komünist Partisinin organı olan Szabad Nep gazetesi neşriyatını tatil ediyordu.

Çarpışmalar tam sekiz gün devam etti. Milliyetçiler şehrin ortasındaki Maria Tereza kışlasını zapta çalışıyorlardı ki Budapeşte radyosu Başbakan Nagy'nin ve kabineye alınmış olan eski Devlet başkam Zalton bunu tekzip etti. Rusları çağıran Gero idi. Gero ise tevkif olunmuştu.

İhtilâlcilerin yanında yer alan Nagy hükümeti Macaristanın Birleşmiş Milletlerdeki delegesini lifletti Macaristan Varşova paktından çıkıyor, Avusturya gibi tarafsızlığım ilân ediyor ve bu durumun Birleşmiş Milletler tarafından teminat altına alınmasını istiyordu. Bu arada, komünist ler tarafından hapsedilmiş olan Kardinal Mindszenty serbest bırakılmıştı. Kardinal bir basın toplantısında, memleketinin istikbaline güvendiğini bildirdi. Macaristanın üzerinden kâbus kalkmışa benziyordu. Sovyetler kuvvetlerini çekiyorlardı. İki hükümet arasında müzakerelerin başlamasına intizar ediliyordu. Geçen haftanın ortasında Macaristanda esen, bir bayram havasıydı. Kanlı çarpışmalar unutulmuştu, sis dağıtılmıştı. .

İşte komünizm!

Bu fırsattan istifadeyle halk, komünizmin ne olduğunu bütün dünyaya ilân ediyordu. Geçen haftanın sonunda cumartesi günü Gyor'daki milliyetçiler basın mensuplarını davet ettiler. Yabancı gazetecilere, bir diktatörlük rejiminin ne olduğunu göstereceklerdi. Onları şehrin en modern binalarından birine götürdüler. Burası A.V.H. karargâhıydı. Merdivenlerden indirdiler, kalorifer dairesinin arkasına soktular. Bir oda vardı. Küçük bir oda.. Duvarları, isle kaplıydı. İkinci Dünya Savaşında harp muhabirliği yapmış olan muhabirler, nerede olduklarım derhal anladılar. Burası, bir fırındı. İnsanların yok edildiği bir fırın.. Milliyetçiler izah ettiler: Polisin işkencesine dayanamayıp ölenler burada yok ediliyordu.

Mahzende tabutluklar da varlı. Bedbaht sanıklar, yakılmadan önce oralarda ıstırap çekiyorlardı. Binada muazzam bir de telefon santrali mevcuttu. Bu aletler sayesinde Batı Macaristandaki bütün telefon muhavereleri dinlenebiliyordu. Tertibat o kadar mükemmeldi ki aynı anda yirmi muhavereyi bile tele almak mümkündü.

Fakat milliyetçilerin gösterdikleri bundan ibaret kalmadı. "Geceyi gündüze katarak Macar milleti için çalıştıkları" devletin resmi radyoları, gazeteleri tarafından ilân edilen diktatörlerin ve hempalarının nasıl bir hayat sürdükleri bu vesileyle ortaya çıktı. Milliyetçilerin eline geçen batı bölgesi, komünist liderlere tahsis edilen villalarla doluydu. Bu villaların, yüzme havuzları dahi vardı. Villalar, ihtilâl patlak verdiğinde liderlerin palaspandıras kaçtıklarını gösteriyordu. Halk, sadece Rakosinin villasına girdi ve yağma etti. Komünist lider bütün kâğıtlarım olduğu gibi bırakmıştı. Kâğıtlardan anlaşıldığına göre, resmen aldığı maaş resmi kurdan 1 milyon 200 bin franktı. Bu, 40 bin flören ediyordu. Villa, son derece muhteşemdi. Böylece Diktatör faşist Peron ile Diktatör Komünist Rakosi'nin dünyadaki bütün diktatörler gibi ehlikeyf oldukları meydana çıkıyordu. Franko da öyleydi., Tito da öyleydi, Soekarno da öyle.. Diktatörler, dünyada ayrı bir sınıf teşkil etmeliydiler.

Dönen talih

Fakat sevinç uzun sürmedi. Doğu hududundan gelen haberler endişe vericiydi. Rus birlikleri tekrar yığınak yapıyorlardı. Nagy Moskovadan izahat istedi. Moskova artık Nagy'yi tanımıyordu. Bu sırada Kadar'ın Macaristanda asayişi temin için hükümet başkanı sıfatıyla Sovyet kıtalarının yardımım resmen talep ettiği haberi Rus radyoları tarafından dünyaya yayınlandı. Kadar Budapeşteden ayrılmış ve doğuda bir kukla hükümet kurmuştu.

Macarlar son bir ümidle batıya döndüler. Fakat batının bir kısmı bu

KARDİNAL MİNDSZENTY

1949 şubatında soluk yüzlü, gözlerinin altı çürük, bitkin bir rahip komünistlerin elinde oyuncak olan bir halk mahkemesinin karşısında beş gün müddetle ayakta durmaya çalıştı. Kendisini sorguya çekenlerin işi çok kolaydı. Yargılamanın beşinci günü Romen Katolik Kilisesinin başında bulunan Kardinal Joseph Mindszenty müebbet hapse mahkûm edildi, Bu adamın suçu vatana ihanet, kanunlara karşı gelmek ve memleketin yüksek menfaatlerine aykırı hareket etmekti.

New York Başpiskoposu Kardinal Spelman bu mahkemeye ait fotoğrafları görünce irkilmişti. Mindszenty'nin uydurma bir mahkemenin kurbanı okluğunu ve haksız yere uzun vadeli bir ölüme mahkûm edildiğini açıkça ifade etti. Bu Budapeşte yargılaması, komünist âlemde "mizansendi muhakeme" diye anılan facianın son perdesiydi. Bazı kaynaklara göre, yargılama sırasında uyuşturucu ilâçlar kullanılmıştı.

Bu hadiseden birkaç hafta önce, hükümetin kendisini tevkif edeceği anlaşıldığı zaman Kardinal, tebaasını ikaz makamında, bir işkence neticesinde ağzından alınacak hazır itiraflara inanmamalarını söylemişti.

Bu yargılama faciası 1948 yılının son günlerinde başlamıştı. İşkenceyi yapanlar rahiple yedi gün uğraşmışlardı. Yirmi dört saatte iki saat uyumasına izin veriyorlardı.

Sorguya münasip zamanlarda ara verilerek Kardinal eski "dostlar"ı ile görüştürülüyor ve bu sözde dostlar vasıtasile ona, Papanın bile artık kendisiyle ilgilenmediği intibaı verilmeğe çalışılıyordu. Altı hafta sonunda "zihin temizleme" işi tamamlanmış ve dram hemen hemen sona ermiş gibiydi.

Fakat acaba gerçekten öyle miydi ? Yoksa muhakeme, işin sadece başlangıcı mıydı?

Kardinal, sıhhati çok bozuk bir halde hapishaneye gönderildi. Kilisenin bu en yüksek şahsiyeti için hiç bir imtiyaz tanınmamışa benziyordu. Duyulduğuna göre birkaç defa oradan oraya nakledilmişti. Kardinali yalnız, bir köylü olan annesinin görmesine izin veriliyordu. Buna da kadın sırf inat ve sebatı sayesinde muvaffak olabilinişti. Nitekim 5 yıl içinde oğluna ancak 12 defa görebildi.

Fakat zamanla yeni bir dramın perdesi açılmağa başladı. -Macar halkı arasında huzursuzluk artıyordu. Sorular soruyorlardı. Dua ediyorlardı. 1955 içinde Kardinal Mindszenty Pecs'te bir şatoya nakledildi. Çok hasta ve zayıftı. Bu sırada kendisine bir teklifte bulunuldu. Eğer Komaya gidip orada kalmağa razı olursa, serbest bırakılacaktı. Kardinal bu teklifi reddetti. Bunu, yeni bir hapis devresi ve başka bir teklif takib etti. Bu yeni teklife göre, vaiz vermemeyi ve toplulaklarda konuşmamayı kabul ederse serbest bırakılacaktı. Kardinal bunu da reddetti.

Kardinalin ileri sürdüğü şartlar şunlardı: Kilise işleriyle ilgili olarak muhaberatta bulunmasına, serbestçe seyahat edebilmesine, Kilise işlerinde Komadan başka otorite tanımamasına izin verilmeliydi ve "Barış papazları" denilen ruhban sınıfı lağvolunmalıydı. Bunlar, Komünist Hükümeti desteklenen bir papazlar grupu idi.

Bundan birkaç hafta önce ise Kardinal sessizce Peşteye 50 mil mesafedeki Szomor'a götürülmüş ve orada tahliye edilmişti. Fakat ona rağmen henüz kanunen serbest bırakılmış sayılmıyordu. Oturduğu eve ziyaretçilerin girmesine izin verilmiyor, fakat alınan haberlere göre köy içinde dolaşmasına müsaade ediliyordu.

22 Ekim günü Gyor'daki bir açık hava toplantısında konuşan hatipler Kardinalin serbest bırakılmasını istediler. Nihayet Kardinalin ihtilâl kuvvetleri tarafından serbest bırakıldığı ilân edildi.

64 yaşında bulunan Kardinal, Macaristanlı Var bölgesinin bir köyünde doğmuştu. And soyadı Pehm Alman adına benzediğinden, kendisi de tamamile Macar sayılmak istediğinden, bu adı bırakarak Mindszenty adını almıştı. Bu ad, doğduğu köyün adından, Csehimindszent'ten geliyordu.

Macar halkının yüzde 60-70 kadarının Katolik olduğu söylenir. Müşahitlerin bildirdiğine göre, kiliseye gidenlerin sayısı hiç bir zaman, son yıllardaki kadar yüksek olmamıştır.

İşte, ihtilâlin son günü Amerikan elçiliğine sığınan adam budur.

sırada, fırsat fırsattır deyip Orta Doğuda bir başka küçük memleketi, Mısırı kuvvet kullanarak istilâ etmekle meşguldü. Bir diğer kısmının ise yapacak, teselliden başka şeyi yoktu. Ama kahraman Macar milleti hürriyetsiz yaşamaya devam etmektense hürriyet için ölmeye hazırdı. Pazar günü sabahleyin bin Rus tankının Budapeşteyi sardığı Macar radyosu tarafından dünyaya ilân edildi. Saat dörttü. Bir buçuk saat sonra İmre Nagy'nin sesi duyuldu. Batıdan yardım istiyordu. Bir milletin boğazlanmasına nasıl müsaade edilebilirdi ? Bu sırada halk Amerikan elçiliğinin etrafını sarmış ve "yardım" diye bağırışıyordu. Kardinal Mindszenty elçiliğe sığındı. Şehrin banliyösünde çocuğundan ihtiyarına, kadınından erkeğine binlerce Macar çok üstün Rus kuvvetlerine karşı koymaya çalışıyordu. Bu, kelimenin tam manasıyla bir katli amdı. Sovyet tankları önlerine geleni çiğneyip, son süratle şehrin merkezine ilerliyordu. Buna rağmen, bilhassa küçük çocukların görülmemiş kahramanlığı sayesinde bir çok Rus askeri öldürüldü, bir çok tank tahrip edildi. Macar kuvvetleri daha evvel boyun eğmeye mecbur kalmışlardı.

Saat 8'i tam 12 geçe Budapeşteradyosu Macar Muharrirler Birliğinin dünyaya mesajını okudu. Mesajda "yardım ediniz, yardım ediniz, yardım ediniz" deniliyordu. Bu, hür bir sesin Budapeşte radyosundan son hitabı oldu ve ses kesildi. Sovyet kuvvetleri Parlamento binasında Başbakan Nagy ile arkadaşlarım yakalamışlar ve tevkif etmişlerdi. Kadar, Rus tanklarının himayesinde başkente geldi ve yeni bir hükümet programını radyodan millete bildirdi. Halkın işine dönmesi isteniliyordu. Ayaklanma faşist ve reaksiyonerlerin eseriydi. Fakat ihtilâlin -yani komünist ihtilâlinin- prensipleri muhafaza edilecekti. Macaristan sosyalizmden ayrılmayacaktı. Rus birlikleri memleket içinde asayişi kurmak için Macaristanda kalacaktı. Nagy'nin Birleşmiş Milletlere yaptığı müracaat hükümsüzdü. Macaristan Varşova paktında musirdi. İhtilâl -komünist ihtilâli- düşmanları ezilmişlerdi. Bu, halkın bilhassa kırtasiyeciliğe karşı ayaklanmasından ibaretti, fakat emperyalist ajanları fırsattan istifadeye kalkışmışlardı. Budapeşte radyosu yeniden meşhur komünist laflarını tekrara başlamıştı. Macar halkı ezilmiş olmanın ıstırabı içinde yaralarını sarmaya çalışacaktı. Yalnız macarların değil, bütün dünyanın kalbi kan ağlıyordu.

Budapeşte sokakları yeni bir harpten çıkılmış gibi gene delik deşikti. Binaların üzerinde mermi ve şarapnel izleri seziliyordu. Rus topları, mukavemeti kırmak için şehri insafsızca dövmüşlerdi. Tanklar başkenti ele geçirdikten sonra Avusturya hududu istikametinde gitmişlerdi. Bu haftanın başında oradaki İhtilâl komitesinden de eser kalmamıştı. Bir zamanlar milliyetçilerin zafer tebliğlerini okuyan Gyor radyosu susmuştu. Bir kısım mülteciler Avusturyaya sığınmışlardı. Dünyanın her tarafından Kızılhaç vasıtasıyla Macaristana yardım geliyordu.

Ama Macarların istediği yardım bu değildi. Onların bekledikleri yardım gelmemiş, insanlık bu kahraman milleti kaderile başbaşa bırakmak zorunda kalmıştı. Macaristan yaralıydı, Macaristan ıstırap içindeydi. Ne var ki bu haftanın ortasında Budapeşte sokaklarında dolaşanlar karşılaştıkları insanların gözünde pişmanlığı veya korkuyu boşuna aramamalıydılar. O gözlerde biraz daha fazla hınç ve biraz daha fazla hürriyet aşkı hissediliyordu.

Süveyş

Mütecaviz demokrasiler

Bu haftanın başında pazar gecesi, Londradaki meşhur Trafalgar

Sir Anthony Eden
İhtiyarlayan politikacı

meydanı mutaddan bambaşka bir manzaraya sahipti. Tepesinde Amiral Nelsonun heykeli bulunan upuzun sütunun altı, küçük çapta bir mahşeri andırıyordu. Âbidenin etrafındaki aslanların dahi, Üzeri insanla dolmuştu. Dünyanın en zengin müzelerinden biri olan ve meydana bakan National Gallery'nin merdivenlerini, insana sükûnet veren terasını ateşli bir kalabalık işgal etmişti. Halkın gözü Nelsonun, aslanların arasına yazılmış bir cümlesine takılmıştı: "İngiltere, her İngilizin vazifesini yapmasını bekliyor". O gece Trafalgar meydanını dolduran 20 bin kişi, İngilterenin beklediği vazifelerini yapmakta oldukları kanaatindeydi. Bütün gırtlaklardan tek bir ses çıkıyordu: "Eden çekilmelidir". Londra, işsizlerin 1930'daki gösterisinden bu yana böyle bir nümayişe sahne olmamıştı.

Harp aleyhtarı toplantıyı muhalif İşçi Partisi tertiplemişti. Kalabalığın büyük kısmını gençler ve kadınlar teşkil ediyordu. İşçi Partisi halka hitap etmek üzere en ateşli hatibini, İngilterenin Sadık Aldoğanı-, Aneurin Bevan'ı seçmişti. Bir zamanlar fazla hararetli tabiatı yüzünden bizzat kendi partisi tarafından iş başından uzak tutulan politikacı, İşçilerin son Büyük Kongresinde Parti muhasebeciliğine getirilmişti ve Muhalefetin Gölge kabinesinde Dış işlerini tedvir ediyordu. Amiral Nelsonun heykelinin altında mevki almış bulunan Aneurin Bevan, heyecanlı halka şu suali sordu:

"— Biz Mısırdan kuvvetliyi», ama başkaları da bizden kuvvetlidirler. Bunlar Londraya bomba yağdırmaya kalkışsalar, kendilerine ne cevap verebiliriz?"

İşçi Partisinin sözcüsü, vaziyeti izah etti. İngiltere bir harbin fiilen içindeydi. Harp genişlediği takdirde memleketin bekası son derece büyük bir tehlikeye girecekti. İç işlerde olduğu gibi dış meselelerde de Muhafazakâr hükümetin başında bulunanlar birer yalancı olduklarım belli etmişlerdi. Sir Anthony Eden "Birleşmiş Milletleri takviye için Mısırın işgaline başlandığı"nı ileri sürmüştü. Bu bütün soyguncuların mazeretiydi. Hırsızlar da, içinde bulundukları eve polisi denemek maksadıyla girdiklerim söylerlerdi. Bevan şöyle devam etti:

"— Eğer Eden fikrinde samimi ise, -ki samimi olabilir-, başbakanlık yapamayacak kadar budaladır. Eden ya bir sersem, ya bir hilekârdır. Her iki halde de kendisini istemiyoruz".

Koca Trafalgar meydanı "Edeni istemiyoruz" seslerile çınlıyordu ve gecenin karanlığında bu çığlıklar daha korkunç akisler yapıyordu. Kalabalık arasında yer yer meşaleler yakılmıştı. Birden, "Downing Street'e yürüyelim" sedaları yükseldi. Downing Street, İngiliz başbakanlarının meşhur 10 numaralı evinin bulunduğu sokaktı ve Trafalgar meydanının tam altına isabet ediyordu. Teklif, coşkun alkışlarla kabul olundu ve bir anda kalabalık Westminster istikametinde aktı. Downing Street oradaydı.

Polis, İşçi Partisinin mitinginde sadece inzibatı temin etmekle yetinmişti. Fakat Başbakanın evine doğru yürüyüş başlayınca vaziyet değişti. Downing Street'in dar ağzını silâhsız emniyet kuvvetleri ve süvari polisler sarmıştı. Emniyet kuvvetleri coplarını ellerinde tutuyorlardı ve kolkola girmişlerdi. Kütleye artık İşçi liderler de hakim değildi. Halk, Edenin evini taşlamak istiyordu, nümayişçiler arasında sert çarpışmalar cereyan etti. Atlar kalabalığın üzerine yürüdü. Bütün ağızlardan hâlâ "Harp istemiyo-

ruz" ve "Eden çekilmelidir" sesleri yükseliyordu. Vaziyet son derece nazikti. Scotland Yard mensupları yirmi kişiyi tevkif ettiler. Altı polis, yaralanmıştı. Buna rağmen Downing Street'in ağzı muhafaza olunabildi. Emniyet kuvvetleri buna mecburdular da.. Zira dışarda halk aleyhte nümayiş yaparken İngiliz Hükümeti Başbakanın evinde toplantı halindeydi. Mısıra bir gün sonra başlayacak olan çıkartmanın son hazırlıkları ve siyasi vaziyet gözden geçiriliyordu.

Hadiseden bir kaç saat sonra ise Muhalefet lideri Gaitskell radyodan İngiliz milletine hitap ediyor ve Edenin, yerini başka bir Muhafazakâr hükümete bırakmasını istiyordu. İngiltere bir tecavüz harbine taraftar değildi.

Bu sırada Kıbrıstaki İngiliz ve Fransız kuvvetlerini taşıyan çıkartma gemileri Port Saidin sadece bir kaç mil açığında bulunuyordu. Nitekim şafakla beraber ilk batı demokrasisi askerleri havadan küçük Misina topraklarına ayak bastılar. Nil kıyıları, yetmiş beş senenin sonunda İngilizler ve Fransızlar tarafından bir defa daha işgale uğruyordu.

Rus notaları

Fakat Trafalgar meydanında söylenen nutuklardan bir gün sonra, Bevan'ın kehanetleri bir Rus notası şeklinde İngiltere, Fransa ve İsrail başbakanlarına veriliyordu. Notanın altında bizzat Mareşal Bulganinin imzası vardı. Tıpkı Bevan gibi Rus hükümet başkam da Londra hükümetine soruyordu: Ya, sizden de kuvvetli devletler sizin Mısıra yaptığınız gibi size, meselâ güdümlü mermilerle saldırırlarsa? Bunun, üstü pek az kapalı bir tahdit olduğunda zerrece şüphe yoktu.

Buna rağmen İngilterede Bevan, düşmanın ağzına sakız olan bir fırsat yarattı diye, vatana hiyanet suçu ile mahkemeye verilmedi. İngilterede hükümeti an şiddetli şekilde tenkid dahi caizdi. Zira İngilterede herkes, aksi sabit olmadıkça en az Başbakan kadar vatansever sayılıyordu.

Zaten Sovyet notasının da kuru sıkı olduğu, daha ilk bakışta belli oluyordu.

İsrailin önünde

Her şey 26 Temmuz ile 29 Ekim arasında Paris, Londra ve Telaviv'de cereyan etmişti. 26 Temmuz günü Mısırlı diktatör Nasır Beynelmilel Süveyş Kanalı Kumpanyasını devletleştirmişti. Buna karşı ingiltere ve bilhassa Fransa birdan ayaklanmıştı. Zor kullanmak suretile Kahireyi yola getirmek istiyorlardı. Doğrusu istenilirse hem Londranın, hem Parisin Nasıra karşı hususi düşmanlığı vardı. Kahiredeki arap radyosu Kuzey Afrikaya yaptığı yayınlarda milliyetçileri Fransaya karşı tahrik ediyor, Mısır al altından onlara silâh ve cephane yardımında bulunuyordu. Nâsır başını madem ki bir derde sokmuş

Anthony Nutting
1936 Eden'i

tu. fırsattan istifade edilerek yara temizlenmeliydi. Fakat Amerikanın kuvvet kullanılması taraftarı bulunmaması Londra ve Parisi frenlemişti.

Ancak anlaşılıyordu ki İngiltere ve Fransa bu kararlarından tamamile caymış değillerdi. Yalnız, yeni bir fırsatın zuhuru lâzımdı. Bu fırsatı ise, ancak İsrail verebilirdi. İsrail 1948'den beri araplarla harp halindeydi. O tarihten beri iki taraf arasında hadiseler eksik olmuyor. Bu İsrail, pek

Albay Nâsır
Bir palavracı

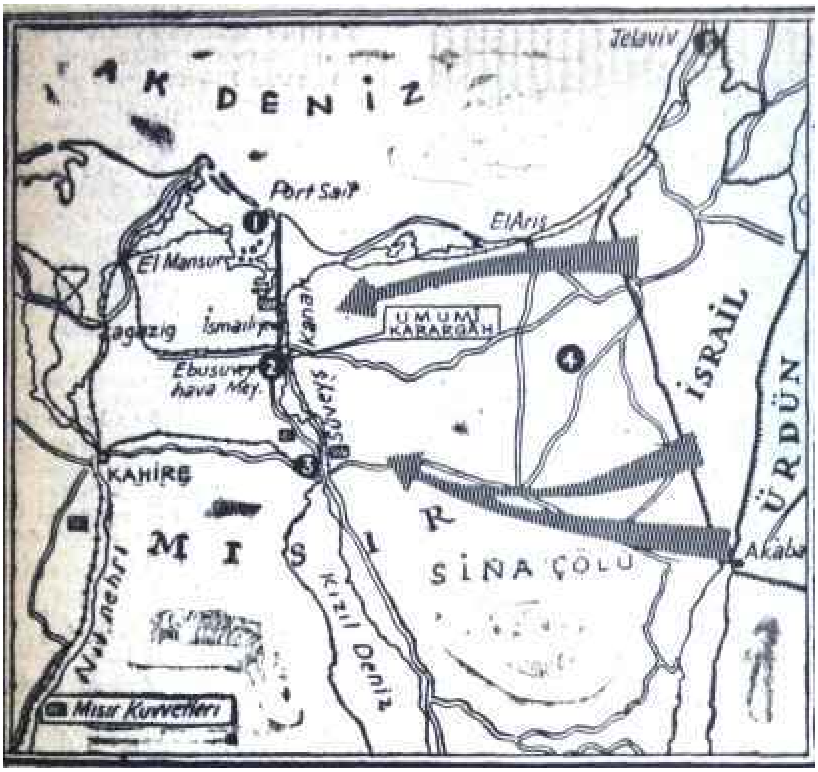
âlâ, Mısıra karşı yeniden taarru geçebilir, ve İngilizlerle Fransızlar "polis vazifesi göreceğiz" diye müd hale edebilirlerdi. Bunun uzun zama dan bari Londra ve Patisteki hük met adamlarının kafalarında oldu muhakkaktı. Böyle bir vaziyet kar sında ise, Telaviv'e ancak cesaret lebilirdi. İsrail Mısırı Sınai bölgesi den atmak, Kudüsü yahudi idaresi tında birleştirmek gayesi güdüyor Madem ki batılılar da Nasırın mut ka başını yemek istiyorlardı, o hal vaziyet müsaitti. 29 Ekim günü İs ilin doğu hududundan Mısıra ka taarruz başladı.

İngiltere ve Fransanın. bu ha ketlerini yaparken gözlerin Orta rupaya çevrilmiş olduğunu hesa katmaları muhakkaktı. Polonya bilhassa Macaristan hadiseleri bir ci plândaydı. Londra ve Paris, ka şıklıktan istifadeyle Kahireyle ol hesaplarını görebilirlerdi.

Mısır kuvvetleri, beklenildiği hile. İsrail önünde derhal perişan dular. Çölde tabanlarını kaldırır kaçıyorlardı. Yahudiler derhal esir aldılar ve yer yer şehirlere girdil Kısa bir müddet zarfında Süve yaklaşmışlardı. Batılıların aradık fırsat karşılarındaydı. Kahireye Telavive derhal nota verildi. Bu. ültimatomdu.. İki taraftan carpış lara son verilmesi, kuvvetlerin veyşten 16 mil beriye çekilmesi, naldan geçit serbestisini temin Port Said ve İsmailiyenin İngilizle Fransızlar tarafından işgaline mü; ade olunması isteniyor. şartların bulu için de 12 saat mühlet veriliy du. Ültimatomu Londrada Eden, wyn Lloyd, Ouy Mollet ve Cihris an Pineau müştereken hazırlamış dt. Bu sırada Kıbrıstaki İngiliz Fransız kuvvetleri hazır tutuluyor Böylece Kıbrısa niçin Fransız kuv ti getirildiği daha iyi anlaşılıyor Hey şey hesaplı kitaplı bir hareketi karşısında bulunulduğu ortaya koyuyordu. Ültimatomu Ka re reddetti. Nasır, nota eline ge geçmez Kahiredeki İngiltere Bü Elçisini çağırdı ve Mısırın harbede ğini bildirdi.

Mısır harbedecekti ama, cephed kuvvetler kaçmaya devam ediyor dı. Memlekette panik başlamıştı. fedilen bütün lâflar, bir balon hal gelmişti. Nâsırın atıp tutmalarım haber yoktu. Nil kızları ve dans Samiye Gamalın idaresindeki An sonlar taburu meydanda görüru yordu. İsrail ki Mısırın can düş nıydı. işte taarruza geçmişti. Fal karşısında hemen hemen hiç muka met görmüyordu. Mısır birlikler kadar gürültüyle Batıdan ve Doğu aldıkları silâhları bırakıp kaçıyor ya da teslim oluyorlardı. İsrail ka la gittikçe yaklaşıyordu.

Ültimatomun reddi üzerine İn liz ve Fransız uçakları Mısırın bal anmasına başladılar. İddia ol duğuna göre askeri tesisler bomba nıyor, uçaklar yerde tahrip olunuy

Süveyşte son askeri harekat
Numaralar hedeflerdir

du. Fakat sivil hedeflere de isabetler vuku buldu ve ölenler oldu. Batı Demokrasileri küçük Mısıra ölüm yağdırıyorlardı. Harekâtın hemen başın--a tahrip edilen bir yer, Kahiredeki Arapların Sesi radyo istasyonu oldu. Bilhassa Fransızlar, intikamlarını almışlar, Kuzey Afrikayı kendileri aleyhinde tahrik eden yayınları durdurmuşlardı. Sadece bu bile harekâtın hakiki maksadını göstermeye yeter de, aktardı bile...

Hava hücumları dört gün aralıksız devam etti. Mısır hava kuvvetleri hemen tam amile yok edilmişti. Diğer israftan da İsrail kuvvetleri şehirleri, silâhları ve birlikleri teslim ala ala ilerliyordu. Bu arada Gazza düştü. Mısır askerleri hâlâ kaçıyorlardı. Yahudiler Hayfa açıklarında bir Mısır harp gemisini bile ele geçirdiler. Bu sırada diğer arap memleketlerinde heyecanlı nutuklar söyleniyordu. Ama Mısırın fiilen yardımına koşan yoktu. Arap başkentlerinde, İsrailin, batılıların hareketi yüzünden kendilini daha iyi koruma şansına malik bulunduğu ileri sürülüyor, sonra arap liderler barışçı niyetlerinden bahsediyorlardı. İşin aslında, İsrail karşısında hepsi dehşete düşmüşlerdi. Büyük büyük lâflar söyleyenler, sıra iş yapmaya geldiğinde ortadan kaybolmuşlardı. Fakat İsrail, Kudüsü de yahudi idaresinde birleştirmek emelinden vaz geçmemişti.

Bu haftanın başında, hava hücumlarının kâfi tahribatı yaptığı mülahazasıyla İngiliz ve Fransızlar Mısıra paraşütle asker indirdiler. Mısırlılar, Port Saidin teslimi için derhal, müzakereye giriştiler. Harbetmek akıllarına gelmiyor olmalıydı. Böylece Mısır blöfü paçavra oluyor, Nasır'ın hakiki kuvveti ortaya çıkıyor, şantajla yürütülen bir politika iflâs ediyordu. Bu aynı zamanda, Arap Birlisinin de fiyaskosuydu.

Samiye Gamal
Göbek atmaya benzemiyor

Nitekim Salı gecesi Gmt ile 24'de ateş kesildi. Mısır ve İsrail Birleşmiş Milletlerin "Ateş kes" kararını kabul etmişlerdi. Zaten müttefiklerin de istedikleri buydu. Kabadayı Nâsır, şehirleri teslim edecek yerde -madem ki savaşmıyacaktı- ültimatomu kabul etseydi; "Kanımızın son damlasına kadar çarpışacağız" neviinden çöl arslanı edebiyatı yapmasaydı bugünkü neticeye kanal bölgesi Mısır'ın elinden çıkmaksızın varılabilecekti.

Batılılara karşı tek mukavemet, gene batıdan geliyordu. Geçen haftanın sonunda Londrada tarif tekerrür ettti ve İngiliz hükümetinin genç, kabiliyetli, parlak istikbale namzet, yakışıklı Devlet Bakanı -Dış işlerini tedvire memur- Anthony Nutting Başbakana istifasını verdi. Süveyş harekâtını tasvip etmiyordu. Bundan yirmi sene evvel de Londra hükümetinin aynı vasıfları taşıyan bir bakanı, Ghamberlain'e aynı şartlar altında istifasını veriyordu. Onun adı, Anthony Eden idi. Buna mukabil, bütün arzuları Afrikadaki müstemlekelerini muhafaza etmek olan Fransızlar Guy Mollet hükümetini Nâsıra karşı tecavüzünde destekliyorlardı. Fransız İhtilâlinin prensiplerinin unutulmasından bu yana asırlar geçmişti.

Hür Mısır hükümeti

Müttefikler Kahirede bir hükümet darbesi arzuluyorlardı. Kral Faruk'un geri gelmesi bahis mevzuu değildi. Cumhuriyet muhafaza olunacaktı. Diktatör Nasır yıkılmalıydı. Geçen haftanın sonunda bir Hür Mısır hükümetinin kurulduğuna dair haberler yayınlandı. Fakat bunun aslı yoktu. Nasır kuvvet karşısında boyun eğmeye, büyük lâflar söylemenin ve atıp tutmanın cezasını çekmeye hazırlanıyordu. Müttefikler Mısır topraklarında ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşıyorlardı. Bir kaç gün içinde İngilizler ve Fransızlar Kanal bölgesine yeniden yerleştiler. Kendilerini oradan atmak, bu sefer, kolay olmayacaktı. Mısır yenilmiş, Nâsır perişan olmuştu. Eden asıl savaşı, saatin ibrelerine karşı vermişti. Eğer zafer bu kadar süratle kazanılmamış olsaydı, eğer Mısır biraz mukavemet gösterebilseydi İngiliz Başbakanının Nâsır karşısında değil ama Avam Kamarası karşısında hezimete uğrayacağı ve Kahire hükümetinin talihinin değişeceği muhakkaktı.

Birleşmiş Milletler

Hazin bir alay

Dünyanın iki noktasında, Macaristanda ve Süveyşte silâhlar konuşurken bir başka noktasında, New York'taki Hanhattan'da bulunan Bir-

leşmiş Milletler Teşkilâtının Genel Merkezinde diplomatlar ortaya levhaların en hazinini koyuyorlardı. Güvenlik Konseyinde bir adam çıkıyor ve "istiklâllerine sahip olarak hürriyet içinde yaşamak isteyen insanlara karşı girişilen şen'i tecavüz"ü alenen takbih ediyordu. Kimdi bu adam ? Sobolef!. Sovyet delegesi.. O Sovyetler ki Macaristanda cinayetlerin en fecisini işlemekten çekinmemişlerdi. Ama görüşülen mesele Süveyş meselesiydi ve Mısırlılar Sobolef için "istiklâllerine sahip olarak hürriyet içinde yaşamak isteyen insanlar" idi.

- Aynı Güvenlik Konseyinin başka bir celsesinde iki adam çıkıyordu. Birincisi Milletlerarası münasebetlerde silahlı müdahale devrinin İflâsından haberdar olunup olunmadığını haykırarak soruyor. Kendi kanaatince, o devir çoktan geride kalmıştı. İkincisi milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat tayin prensibinin ayaklar altına alınmasından şikâyet ediyordu. Birincisinin adı- Pierson Dixon idi ve İngiltereyi temsil ediyordu: ikincisi Fransa delegesi Guiringaud idi. O İngiltere ve o Fransa ki Süveyşte, şikâyetçisi oldukları muameleyi Mısırlılara tatbikten çekinmiyorlardı. Evet, bu haftanın içinde Manhattan'daki manzara hakikaten hüzün vericiydi.

İki mesele, iki görüş

Birleşmiş Milletlere iki mesele aksettirilmişti. Her ikisinde de, esas itibarile aynı neticeye varıldı. Süveyş meselesi Birleşmiş Milletlerde görüşüldü. Amerika ve Rusya tecavüzün aleyhinde cephe aldılar. Konsey, alâkalılara emir yerine geçecek bir karar vermeliydi. İngiltere ve Fransa vetolarım kullandılar. Yapacak bir şey yoktu. O zaman meselenin Genel Kurula havalesi istenildi. Bu muamele sırasında veto hakkı yoktu; teklif ekseriyetle kabul edildi. Genel Kurulda aynı şeyler söylenildi. Genel Kurulda da veto bahis mevzuu olmuyordu. Ancak Genel Kurul emir veremiyor, temennide bulunuyordu: İngilizlerin ve Fransızların Mısır topraklarından çekilmeleri, milletlerarası bir polis kuvvetinin teşkili istendi. Genel Kurul batılıların tecavüz hareketini tasvip etmiyordu. İngilizler ve Fransızlar umursamadılar bile Polis kuvvetini, şimdilik bizzat kendileri temsil ediyorlardı! Ruslar, bu tutam karşısında ateş püskürdtiklerini bildirdiler. Birleşmiş Milletlerin yüksek prensipleri ihlâl olunuyordu.

Derken Güvenlik Konseyi Macaristan hadiselerini ele aldı. Amerika, İngiltere, Fransa Sovyetlerin harekeketini tel'in ediyordu. Sovyetler Macaristana yeni kuvvet göndermemeli, mevcut birliklerini de çekmeliydi. Rusya, kararı veto etti. Meselenin Genel Kurula havalesi teklif olundu ve teklif kabul edildi. Aynı şeyler, bu sefer Genel Kurulda tekrarlandı. Rusyanın hareketi tasvip olunmadı ve

Cabot Lodge
İki cami arasında

Güvenlik Konseyince alınması istenilen karar sureti, bir temenni olarak ekseriyet topladı, Ama, Ruslar umursamadılar bile.. Macar Hükümeti kendilerinden yardım istemiş, onlar da Varşova paktı gereğince yardıma koşmuşlardı. Cereyan etmiş başkaca bir hadise yoktu. İşte bu tutum karşısında da İngilizler ve Fransızlar ateş püskürdüler.

"Sağırlar mühveresi" bu kadarla kalmadı. Sovyetler Başbakanı Mareşal Bulganin Eisenhower'e bir mesaj yolladı. Bu mesajda Süveyşteki İngiliz, Fransız tecavüzünün durdurulmasında Amerika ile Rusyanın işbirliği yapması isteniliyor, büyük bir parlak lâflar ediliyordu. Eisenhower mukabil bir mesaj gönderdi. Mesajında Macaristandan bahsediliyordu. Ruslar bu memleketi derhal terketmelile Macarların kendi mukadderatını tayin hakkını tanımalıydılar. Başkalarının iç işlerine ademi müdahale politikasını Rusyanın terketmiş olması Eisenhower'i son derece Üzmüştü.

Böylece herkes, sadece kendi fikirini söylüyor, ötekinin taleplerine kar: "evet, ama sen şimdi onu bırak, as bu meseleye bakalım" diyordu. Artaşmanın yolunun bu olmadığı mı hakkakti ve anlaşmaya varılamamasının sebebi de buydu.

Açık tek kapı

Bir hal çaresi, sadece Süveyş isimde görünüyordu. İngiltere ve Fransa kendi kuvvetlerinin verini Birleşmiş Milletlere ait bir polis kuvvetini almasına prensip itibarile rıza göstermişlerdi. Şimdi Birleşmiş Milletler kalan, bu kuvveti biran evvel derlemek ve Orta Doğuya göndermekte Böylece Süveyş, Birleşmiş Milletle tarafından işgal edilecekti. Bunu Kanaldan geçişi milletlerarası kontrol altına almak manası taşıdığı açıktı. İngilterenin ve Fransanın gayelerinden birinin de bu olduğu bilindiğinden maksad kısmen hasıl olacaktı. Nasır ise prestijinden kaybetmiş sayılacak ve darbelerin en büyüğün böylece yiyecekti

"ROCK'N ROLL"

Bu haftanın ortasında Birleşmiş illetler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld, Amerikan delegesi Cabot odge'un da yardımıyla bu polis kuvvetini bir an evvel teşkile çalışıyordu. Şimdiden bir çok devlet, bu kuvte katılmak üzere birlik gönderme- hazır olduğunu bildirmişti. Polis uvveti Orta Doğuya ayak bastığın- İngiliz - Fransız harekâtı durmak runda kalacaktı. Bu ise, hiç olmaz- o bölgede Dünya harbini önleyekti. Fakat Macaristan? Macaristan eselesinin hasır altı edileceği hatıra etirilmemeliydi. Nitekim Birleşmiş illetler Genel Kurulu yemden topndığında tarafsız memleketler temcileri Macaristana da bir polis kuvetinin gönderilmesini ve o kuvvetlen nezaretinde serbest seçim yapılasını istediler. Rusya -hani "istiklerine sahip olarak hürriyet içinde aşamaktan başka arzusu olmayan illetler"in hamisi Rusya- bunun ddetle aleyhinde bulundu. Bu, Maristanın iç işlerine müdahaleydi! sanın gülmesi mi, ağlaması mı lâmdı, belli değildi. Bütün hak, huuk, akıl ve mantık kaideleri kuvveni karşısında çöküyor, gülünç hale eliyordu. Macaristan hakiki temalünü göstermişti. Sonra, bu temaüller kuvvetle ezilince bütün dünya--n yardım istemişti. Şimdi, bir tam insanlar çıkıyor, "Macarlar haltlarından memnundurlar" diyor ve insanlara hiç bir şey yapılamıordu. İnsanlık üzülünecek bir hale şmüştü.

Böylece haftanın sonu geldi. Manattan'da diplomatlar hâlâ konusuyor, Süveyşte ve Macaristanda ise insanlar ıstırap çekmekte devam ediyordu.

Dag Hammarskjoeld
Güllabici

Rusya

Değişen muvazene

Bu haftanın başında rus liderlerini Moskovadaki bir partide görenler, bir hafta evvele nazaran vaziyetlerinde mühim değişiklikler olduğunu farketmekten kendilerini alamadılar. 29 Ekim gecesi başta Krutçef ve Bulganin olmak üzere Rusyanın efendileri Türk Büyük Elçiliğinin geniş salonlarında kahkahalar atmışlar, şerefe kadehler kaldırmışlar, gazetecilerle şakalaşmışlardı. Şepilof ve Zukof yabancı muhabirlere beyanat dahi vermişlerdi. Ertesi akşam Afganistan başbakanı Muhammed Davud Han şerefine Kremlinde tertiplenen suvarede de müşahidler rus liderlerde gariplik sezmemişlerdi. Gerçi o gece devletin büyükleri gazetecilerden uzak kalmışlar ve yanlarına hiç kimse yaklaştırılmamıştı. Ama kendilerile temas eden elçiler sonradan kanaatlerini soran muhabirlere en ziyade Süveyş hadiseleri üzerinde durulduğunu söylemişler, rus liderlerin neşelerinden ve meşhur şakacı tavırlarından bir şeyler kaybetmiş olmalarına rağmen fazla değişmediklerini bildirmişlerdi. Halbuki bu haftanın başında bilhassa Krutçefin ve Bulganinin pek dalgın ve düşünceli görüldüğü haberi Moskovadan gelmişti. Bunu beklemek icap ediyordu, zira Polonya ve bilhassa Macaristan hadiseleri herkesten çok "K ve B" nin politikalarının iflâsı manasına geliyordu. Rus hükümet başkam ile Parti birinci sekreterinin kanaatleri hilafına anlaşılmıştı ki peyk memleketlerde değil rus dostluğu, sosyalizm bile ancak rus süngüsüyle payidardır.

Kremlinde Stalinin ölümünden beri iki hizbin çarpıştığı hiç kimsenin meçhulü değildi. Bu iki hizip, iki politikanın şampiyonu olmuştu. Evvelâ Staline başlı bulunan Malenkof ve arkadaşları -Molotof, Beria- iktidarı almışlar, fakat sonradan yerlerini Krutçef ve Bulganine terketmişlerdi. Bilhassa Komünist partisinin birinci sekreteri rus imparatorluğunu kurma gayretlerine başka bir istikamet vermişti. Kanaatince Sovyetlerin Stalin politikası takip etmeye takatleri artık müsait değildi. Peyk memleketler başka yoldan da Moskovaya bağlanabilirdi. Üstelik, batılıların Stalin politikası neticesi giriştikleri askerî hazırlıkları mutlaka baltalamak lazımdı. Bunun yolu ise, dünya ölçüsünde bir sulh taarruzuna geçmek, bilhassa tarafsız memleketleri Rusya tarafına celbetmek, her yerde yumuşak davranmak ve gözleri korkutmamaktı.

Değişiklik sadece taktik değildi, aynı zamanda stratejikti. Krutçefe göre Stalinin takbih ettiği "milli sosyalizm"e cevaz vardı. Bütün peyk devletler Tito Yugoslavyasının durumunu takındıkları takdirde Rusya hem hakim vaziyetini devam ettirecekti, hem de kapitalist dünya ile arasına "emniyet kordonu"nun en sağlamını yerleştirmiş olacaktı. Üstelik, bu suretle katının silâhlanma gayretleri de suya düşmüş ola-

caktı. Krutçefe göre Moskova kadife eldivenlerle daha fazla Muvaffak olabilirdi. Propaganda, yerini rus süngüsüne bırakmakla hata etmişti. Kandırma gayretleri, tekrar kaba kuvveti maskelemeliydi. Bu-un başlangıcı ise eski düşmanlıkların, eski kinlerin tasfiyesiydi.

İç âlemlerin durumu

Bu değişikliklerin sebebi çok münakaşa edilmişti. Aklı başında hiç kimse Krutçefin insani ve sandal gayretlerine elbette ki inanmıyordu. Komünist partisinin birinci sekreteri bazı zaruretler altında hareket ediyor olmalıydı. Bu zaruretlerin basında ise Rus imparatorluğunu Stalinden sonra kuvvetle elde tutmak imkânını görmemesi geliyordu. Krutçef grubu komünizmi, yaşatabilmek için bazı tavizleri za-

Krutçef
Başı dertte üstad

rurî buluyordu. İpler sıkıldığı takdirde sadece peyk memleketlerde değil, belki bizzat Rusyada tadsız hadiseler çıkabilirdi. Krutçef ve grubu halkın gayrimemnun okluğu teşhisine politikalarını istinat ettiriyorlardı. Gayrimemnunluğu memnunluğa çevirmenin yolu ise, Tito rejiminin peykler için mümkün bulunduğu hissini uyandırmaktı. Sovyetler güç durumda bulunuyorlardı. İç âlemi teskin de ancak hakiki bir "emniyet kordonu" kurmakla gerçekleşebilirdi.

Bu politikaya karşı Kremlinde Stalinin ölümünden beri "eskiler" denilen hizbin politikası kendisini belli etmişti. Gerçi Beria tasfiye edilmişti, ama Malenkof ve Molotof duruyordu. "Eskiler"de gerek Rusya-

PEYKLERİN VAZİYETİ

ÇEKOSLOVAKYA: Halk gıda maddelerine akın etmiş, bankalardan parasını çekmiştir. Komünist hükümet sağlam görünmektedir. Gürültülü nümayiş olmamıştır.

DOĞU ALMANYA: Komünist Başbakan Grotewohl başlayan talebe nümayişlerine karşı Rusların memleketi terketmeyeceğini açıkça bildirmiştir. Fakat gençlerin rusça ve Marksizm - Leninizm dersleri hakkındaki talepleri dikkate alınacaktır.

MACARİSTAN: Kadar hükümeti şimdilik rus süngüsü sayesinde vaziyete hakimdir. Gençlerin İsyanı eskiye tamamen dönüşü imkânsız kılmıştır. Kadar hükümeti bazı tavizter vermeye mecbur kalacaktır.

ROMANYA: Talebeler ve Transilvanyadaki macarlar büyük nümayiş yapmışlardır. Başbakan Gheorghin-Dej şimdiye kadar Stalin aleyhtarı hareket olarak pek az şey yapmıştır. Moskovaya sıkı sıkıya-bağlıdır.

POLONYA: Gomulka ruşları idare ederek ikinci bir Tito olmaya çalışmaktadır. Macarların ayaklanması sırasında halk sakin tutulabilmiş, Poznari hadiselerinden sonra ruslardan alınan tavizler muhafaza edilmiştir.

BULGARİSTAN: Anton Yugof Stalin taraftarı Çervenkof'un yerini almıştır. Ancak sosyal ve ekonomik bir reform yapılmamıştır. Ruslar vaziyete hakimdir.

ARNAVUTLUK: Her şey eskisi gibi devam etmektedir. Halk Yugoslavların eline düşmekten korktuğu için komünist leri başında muhafaza etmektedir.

da, gerekse peyklerde halkın memnun bulunmadığım kabul ediyorlardı. Ama onların kanaatince duruma kuvvet ile hakim olunabilirdi. Tito numunesi peykler için kötü bir örnekti.

Buna rağmen "K ve B", ortada bulunan ordunun müzaheretile duruma hakim olmuşlar ve Moskovadan dünyaya sulh güvercinleri uçurmaya başlamışlardı. Sovyetler sulh istiyordu, Sovyetler şiddet taraftarı değildi, Sovyetler esir milletlerin hamişiydi, Sovyetler müstemlekecilik aleyhtarıydı, Sovyetler küçük memleketlerin iç işlerine karışılmaması tezinin şampiyonuydu.

İlk tereddütler

Kremlinin yeni politikasının ilk başta muvaffak olduğu aşikârdı. Bilhassa Orta ve Uzak Doğuda eski müstemlekeler Kremline yaklaşıyorlardı. Aşırı milliyetçilik hissi, bu memleketlerin diktatörlüğe mütemayil liderlerinin elinde silâh oluyor, "K ve B" taktiği batı demokrasilerinin yerini her tarafta sarsıyordu. İki büyük grup arasında bir "üçüncü blok" ufukta görünmüştü. "Üçüncü blok"un bugünkü siyasî hava içinde muvazeneyi Rusyadan yana değiştireceğine şüphe yoktu. Ama Krutçef ve Bulganin Avrupadaki peyk memleketlerin ananelerini, hislerini, istiklâl ve inşan gibi yaşama hislerini hesaba katmamışlardı. Nitekim Demir Perdenin aralandığına dair ilk ümidler belirir belirmez Polonya hadiseleri başladı. Onu, Macaristan isyanı takip etti. Aynı anda Kremlindeki kuvvetler muvazenesinin de değiştiği hissediliyordu. Krutçef ve Bulganinin politikaları iflâs etmişti.

"Eskiler" diye anılanlar, daima Doğu Almanyadaki ilk ayaklanmayı misal olarak göstermişlerdi. Peyk milletler Rusyaya karşı öylesine kinle doluydular ki kuvvet elden bırakıldığı anda ayaklanmalarını beklemek lâzımdı. Sosyalizme gelince bu rejim, ancak Demir Perde ile ayakta tutulabilirdi. Bu haftanın başında Moskovanın siyasi çevrelerinde bütün gözler Molotofa, Malenkofa, Mikoyana çevrikti. Stalinin eski arkadaşları Kremlinde kuvvet kazanıyorlardı. Buna mukabil Krutçef ve Bulganinin yıldızlarının söndüğü kanaati umumiydi. Duruma hakim olmakta daha ne kadar devam edebileceklerdi? Şimdilik bir şey söylemek imkânsızdı. Macar ihtilâlinin bastırılmasındaki korkunç tarafı, batılıların Süveyşte işledikleri hata kısmen örtmüştü. Nitekim Birleşmiş Milletlerdeki müzakereler sırasında arap bloku tecavüzü takbih etmeye yanaşmamıştı. Diğer taraftan "millî sosyalizm"in en hararetli taraftarı Yugoslavya da Macar hadiselerinin aldığı şekil karşısında endişeye düşmüştü. Bu endişenin iki sebebi vardı. Mareşal Tito evvelâ bir komünist sıfatiyle Macaristanda sosyalizmin toptan yıkılmasından endişe ediyordu. İkincisi, bir diktatör olarak batı demokrasisi usullerinin eski peyklerde benimsenmesi kendi vaziyetini tehlikeye sokacak, o da kendi memleketinde istemediği demokratlaşma hareketlerine girişecekti.

Karar kimin eseri?

Bu haftanın başında, Rusyanın Macaristandaki tutumunun değiştiğini görenler kendi kendilerine Kremlinde emirleri artık kimin verdiğini merak ediyorlardı. Ama, aslına bakılırsa Rusya Macaristandan çekilmeyi hiç bir zaman kabul etmemişti. İlk gayretler Budapeştede de Varşovadakine benzer bir hükümet kurma yolunda olmuştu. Komünist Kadar'ın Nagy hükümetine iştirak ettirilmesinin manası buydu. Fakat hadiseler kontrolü aşmıştı. Kısa samanda anlaşılmıştı ki Macar ihtilâli "Rus aleyhtarı" değil, "Komünizm aleyhtarı"dır. O zaman vaziyete hakim olmak için rus ordusu kozunu oynamaktan başka çare kalmıyordu.

Bu bakımdan şu anda Kremline hâlâ Krutçef ve Bulganinin hakim olduklarım söylemek kehanet değildir. Sadece "K ve B" politikası fiilen iflâs etmiştir. Politikanın iflâsı onun şampiyonlarını da uçuruma sürükleyecek mi? "Eskilerdin gayreti bu yokladır. Yoksa Krutçef ve Bulganin, taktik değiştirerek kadife eldivenlerini çıkaracaklar mıdır?

Bu haftanın sonunda bir çok şey Macaristan ve Süveyş hadiselerinin akislerine ve tesirlerine bağlı kalıyordu "K ve B" politikasının esası, Rus imparatorluğunun kuvvetle değil, politikayla tutulacağı idi. Bu imparatorluğun politikayla tutulamayacağının anlaşılması, elbette ki kuvvetle tutulabileceğinin delili olmaktan çok uzaktır.

Mikoyan — Malenkof — Molotof

"K ve B" ye karşı "3 M"

Amerika

Cürüm ve ceza

Geçen haftanın sonunda Amerikanın küçük bir hapishanesinden 39 yaşında bir zenci kayboldu. Şehrin adı Wildwood, zencininki Jesse Woods idi. Jesse Woods sarhoşluk ve hadise çıkarmakla itham olunuyordu. Fakat asıl suçu, bir beyaz kadına "laubali şekilde" hitap etmekti. Kadın Mary Evelyn Hill isimli bir öğretmendi. Jesse Woods kendisine yolda rastlamış ve "Hello there, baby=Şşt, merhaba şekerim" demişti. Şehir, bu "laubali hitap" karşısında bir anda ayaklanmıştı. Bir zenci bir beyaz kadına bu şekilde sesleniyordu!. Aman yarabbi. ne günlere kalınmıştı. Şehrin erkekleri zenciyi linç etmeye karar vermişlerdi. Küstah Jesse'ye bir beyaz kadına hürmetsizlik etmenin ne demek olduğu öğretilmeliydi. Bunun üzerine şerif M. H. Bowman zenciyi hapishaneye tıkmıştı. Bunun bir sebebi de kendisini muhafaza etmek gayretiydi.

Fakat şerif, gece hapishaneden ayrılmıştı. Geldiğinde ise. zencinin yerinde yeller esiyordu. Kapının kilidi kırılmış ve mahpus götürülmüştü. Müteakiben hapishane civarında Jesse Woods'un kanlı gömleği ve şapkası bulundu. Fakat kendisi ortada yoktu.

Her şey gösteriyordu ki dünyanın en büyük demokrasisinde, insan haklarının 1 numaralı müdafileri olan Amerikalılar bir beyaz kadına "Şşt, merhaba şekerim" diye bitap eden zencilere ceza olarak ölümü seçmişlerdi.

A. B. D.

Çiviyi sökemiyen çivi

Süveyş meselesinin patlak verdiği ilk günlerde Amerikan halk efkârının alâka duyduğu bir tek mevzu vardı: Seçimler..

Sinema yıldızlarının, şarkıcıların, güzellik kraliçelerinin ve çoluk çocuğun karıştığı seçim kampanyalarında baş aktörler, bir karnaval havası içinde, artistik kabiliyetlerini gösteriyorlardı. Başkan adayları seçmenleri güldürüyorlar, coşturuyorlar ve eğlendiriyorlardı.

Ağır başlı Avrupalılar, bu görülmemiş hafiflikleri biraz şaşkınlık, biraz da hüzünle karşılıyorlardı. Fakat Amerikada birdenbire 180 derecelik bir dönüş vuku buldu. Hem de seçim yumurtasının gelip kapıya dayandığı bir sırada.. Amerikalı vatandaşın gözleri, tıpkı rüyasından uyanmış bir insan gibi, Macaristan ve Süveyş hâdiselerine çevrilirdi. Seçimler, bütün cazibesini kaybetti. Fakat adaylar, bu çetin futbol maçının son dakikalarında, yorgunluklarına rağmen neticeyi lehlerine çevirmek veya elde ettikleri avantajı muhafaza etmek için didinip duruyorlardı. Demokrat aday Stevenson bir seneden beri gösterdiği harikulade gayrete rağmen, bu maraton koşusunda önde rahat fulelerle ilerleyen koşucuya yaklaşmaya muvaffak olamamıştı. Son Gallup 100 kişide 52 Ike taraftarına mukabil, ancak 40 Adlai'ci bulunduğunu göstermişti.

Ike'ın şahsi prestiji muazzamdı. Demokrat aday, yedi kâinatın sihrini ve ilmini nefsinde toplasa bile, bütün Amerikalıların babasını yenmek için çok sıkıntı çekecekti. Maamafih bu Amerikalı "Ferhad" kolayca ümitsizliğe kapılacak bir adam değildi. "Şirin"e her ne pahasına olursa olsun kavuşmayı kafasına koymuştu. Bir yıldan beri bütün gücüyle koştuğu seçim yarışında çiftçilere eyvallah demek, zencilere 32 dişini göstermek, 36 milyon Amerikalının elini sıkmak, kadınlara sevdalı sevdalı bakmak kâfi gelmemişti. Kader de demokrat adayın yüzüne örülmüyordu. Ike - maşallah-, turp gibiydi. Demokrat aday da bundan en az, diğer Amerikalılar kadar memnundu. "Şirin"in vuslatına nail olabilmek için tek çare kalıyordu: Modern zamanların kazması..

Hidrojen Bombası

Ike'ın şahsi prestiji yanında, en kuvvetli bir silâhı da "sulh meleği" olarak tanınmasıydu "Boy"ları Kore'den geri getiren, soğuk harbe son veren adam Ike'tı. Cenevrede, soğuk kalpli Kremlinli liderlerin bile gönüllerini hararetlendirmeyi bilmişti. Seçim kampanyasının başından beri "Sulh!. Sulh!." diye bağırıyordu. Sosyal sahada sulh, gönüllerde sulh, harp meydanlarında bile sulh, onun şiarıydı. Zamanımızın ihtiyar çocukları Fransa ve İngilterenin cömertçe patlattıkları "kestane fişekleri"yle şu viran "kasrı felek"i yangına vermeleri ihtimali bile, ne Ike'ın sulha olan inancım, ne de müminlerinin itikadını sarsabilmişti. Altım toprak eden talihsizliğine rağmen, her milletin sahip olmakla iftihar edebileceği Demokrat aday, çiviyi çivinin sökeceğini biliyordu: Sulh taarruzuna, sulh taarruzuyla mukabele edilmeliydi..

Adlai Stevenson
Talihsiz aday

Her iki blok da cehennemi Hidrojen bombaları imal ettikçe, sulhtan bahsedilemezdi. Amerika 1946'da, Atom bombasına sahip olan tek devletti. 1950'ye doğru Rusya da bombayı imale muvaffak olmuştu. Amerika sonra Hidrojen bombasını patlattı. Bu hadisenin cevabı, Amerikan araştırma âletlerinin tespit ettiği Sibiryadaki infilâkler oldu. Hem de havada patlatılan bombalar..

Yarış halen devam ediyordu. Kobalt bombası imal edilmeliydi. Demokrat adayın bu mektuba da Rusyadan cevap geleceğine kanaati vardı. Cenennemî yarış, "dünyanın mihverini yerinden oynatana kadar" devam edip gidecekti. Sulh ve Atom bombaları yarışı, XX. asrın akıl durdurucu tenakuzlarından biriydi. Sulh kelimesini huzur içinde telâffuz edebilmek için, herşeyden evvel bomba yarışı, hiç değilse büyük bomba ya--sı durdurulmalıydı. Bu bombaların biyoloji sahasındaki kısırlık, delilik gibi yürek paralayıcı kötü tesirleri görmemezlikten gelinse bile.. Maamafih Amerikan halk efkârı, 'bu biyolojik tesirlere karşı askerî emniyet meselelerinden daha az hassas değildi.

Demokrat aday Stevenson, seçim mücadelesinin en hararetli bir safhasında büyük Atom bombası denemelerine,- tek taraflı olarak, son verilmesini teklif ediyordu. Hiç bir tehlike varit olamazdı. Eğer Ruslar denemelere devamda ısrar ederlerse, Amerika da tekrar işe başlıyabilirdi. Dinleme merkezleri, nasıl olsa Rusların yeni bombalar patlatıp patlatmadıklarını haber vereceklerdi.

Cumhuriyetçiler, bu Don Kişot'a lâyık ihtiyatsızlığın, Amerikanın emniyetini tehlikeye atacağını iddia ediyorlardı. Zira tekrar bomba imaline başlamak, bir sürü hazırlığa ihtiyaç gösterecekti. Hazırlık devresi iki seneye varacak kadar uzun sürebilirdi. Bu arada da atı alan Üsküdarı geçebilirdi. Ruslar yasağa rağmen bomba imal ederlerse, bunları artık Sibiryada değil, Cristophe Colombe'un yeni dünyası üzerinde deniyeceklerdi. Yani Rusların bomba, imaline devam etmeleri, onların Üçüncü Dünya Harbine kararlı oldukları manasım taşırdı. Eğer hakikaten sulh istiyorlarsa elbette bomba imaline tevessül etmiyeceklerdi.

Bu iki tezden hangisinin haklı olduğunu tayin etmek cidden çok güçtü. Siyasiler gibi, âlimler de iki gruba bölünmüşlerdi. Stevenson'un görüşünün cazibesine kapılan bazı âlimlerin iddialarına, Ike'cı âlimler kuvvetli karşılıklar vermişlerdi.

Alimler ve baş politikacılar bir köşede münakaşa ederlerken, pratik zekâlı seçim kurmayları, bu hayati münakaşanın "hasıla"sı üzerinde fikir birliğine varmışlardı: Amerikan halkı Stevenson'un tezini benimsememişti. Cüzdanını yastığının altında hissetmedikçe rahat edemiyen bir eski zaman zengini gibi, "Yeni Dünya"mn insanları da Atom bombası olmaksızın kendilerini emniyette hissedemiyeceklerdi. Maamafih Stevenson, oy kaybetmek pahasına bile olsa, dünyanın liberal fikirli insanlarının hislerine tercüman olmuştu. Galip sayılırdı, bu yolda mağlûp..

Stevenson, tezinin Bul ganin tarafından benimsenin bir mektupla Ike'a bildirilmesi talihsizliğine de uğradı. Bulganin'le ayni ağzı kullanan bir cumhurbaşkanı adayına bir çok Amerikalının oy yermek istememesi gayet tabiiydi. Bulganin Demokrat adaya zehirli bir seçim hediyesi göndermişti.

Ruslar Amerikada

1956 seçimlerini, mazidekilerden ayıran büyük bir yenilik vardı: Rus müşahitleri.. Ruslar, Amerikalıların Rusyaya. Rusların Amerikaya askeri tesisleri kontrol etmek için müşahitler göndermesi hususundaki Amerikan teklifini reddetmişlerdi. Fakat Amerikan demokrasisinin nasıl çalıştığım görmek için, seçim müşahitleri göndermişlerdi, Rus müşahitleri, bir çok' Amerikalının zannettiği gibi seçim dersi almaya gelmemişlerdi. Kapitalist bir rejim içinde demokrasi olamazdı. Herşey yalandı, suniydi ve-

saire... Cumhuriyetçi ve Demokrat Parti arasında hiçbir fark yoktu. Her iki partiyi de milyonerler besliyordu. Yani dizgini ellerinde tutan milyonerlerdi, Wall Street'in adamlarıydı. Amerikada seçime iştirak nisbetinin % 50 civarında dolaşması, basit vatandaşın "Ali Hoca" ile "Hoca Ali" arasında bir fark olmadığını düşünmesinden ileri gelmesi mümkün değil aniydi? Bir sendikacı, bir iktisatçı ve bir de gazeteciden müteşekkil Rus müşahit heyeti Amerikaya bu fikirlerle gelmişlerdi. Dönüp dönüp "bina" okuyan medreseliler gibi, herhalde ayni fikirlerle memleketlerine döneceklerdi. Maamafih Rus müşahitleri hakikaten çalışkan talebelerdi. Bütün gazetecileri âdeta yutuyorlardı. Bütün söylenenleri işitmek için sırf kulak kesilmişlerdi, gözleri hiçbir şeyi kaçırmamak için fal taşı gibi açıktı. Seçimlerin neticesi hakkında şu düşünceye varmışlardı: Eisenhower kolayca kazanacaktı. Bunu bilmek için posteki saymaya lüzum yoktu. Zira milyonerler her Öd partiyi de destekliyorlardı ama, Cumhuriyetçi Partiyi tutan milyonerlerin sayısı, rakip partinin para babalarından çok daha fazlaydı.

Üvey evlâtlar

Seçim çok kimsenin zannettiği gibi iki aday arasında geçmiyordu. Yarışın daha bir çok meçhul heveslisi vardı. 1952 de meçhul başkan adaylarının topunun elde ettiği oy sayısı 300 binin, biraz üstündeydi. Bu miktar umumî oy mikdarının ancak binde beşiydi. Bu yıl işler kötü gidebilirdi. Zira bu fedakâr adaylara kimse yüz vermiyordu. Parasızlık yüzünden, televizyon onlara hemen hemen kanalı gibiydi. Beyaz Saray gizli Vesikaları tetkik hususunda Demokrat adaya tanıdığı imtiyazı bu fedailerden esirgemişti. Fakat seçimlerin bu üvey evlâtlarını hiç bir şey durduramazdı. İdeal adamlarıydılar, vazifelerini yapacaklardı. Mesela 44 yaşındaki Krajewski, kendini uzun "zamandan beri bir millî piyango tesisine ve fakirlere bedava bira verilmesi gayesine vakfetmişti. Bu sene programına yeni olarak "sapık çocukların ebeveynine karşı soğuk harp" mevzuunu ilâve etmişti. 61 yaşındaki Dr. H. Shelton, sadece sebze yemek ideali için yaşıyordu. Seçim parolası "Hiç birinizde kalp ve böbrek hastalığı yoktur"du. 75 yaşındaki Dr. Arden Holtwick, Fahrettin Kerim için çalışıyordu: İçki, yeryüzünden kaldırılmalıydı. Sosyal ihtilâl için didinen aday Hass'ın son seçim nutkunu ancak 9 kişi dinledi. Fakat aday durumu izah etti: "Ben işçiler için konuşuyorum, fakat onların hepsi şu anda işlerinin başında bulunuyorlar".

Son perde

Seçim piyesinin bütün esrarı daha perde kapanmadan çözülmüştü. Ike kazanacaktı. Geçen ay bir sürpriz korkusuyla "harp plânları"nı

Richard Nixon
İyi yetiştirilmiyen halef

yeniliyen Cumhuriyetçiler, huzura kavuşmuşlardı. Yapılan muhtelif son dajlar Ike'ın devrilmez bir aday olduğunu göstermişti. Bütün iktisadi güçlüklere rağmen çiftçiler ona sadıktılar. Hatırı sayılır miktarda zenci, oylarım ona vereceklerdi. Yarış tahmincileri, neticeleri riyazi bir katiyetle evvelden bildirmek cüretine bile kapılmışlardı: Ike'ın 347 oyuna mukabil, Stevenson 183 oy alabilecekti.

Amerika iktisadî bakımdan en müreffeh günlerini yaşıyordu. Millî gelir gün geçtikçe artıyordu, kriz korkusu unutulmaya yüz tutmuştu. Ike'ın ifade ettiği gibi Amerikalılar 1956'da,

Mareşal Bulganin
Zehirli hediye

1952'ye nazaran çok daha mesuttular. Başkanın değişmesi için hiç bir sebep yoktu. Dimyata prince gitmek kimsenin aklından geçmiyordu. Betbaht aday Stevenson'un talihsizliklerinden biri de buydu. Zenginlik insanı, oy pusulasını deriştirmeyecek kadar tembelleştiriyordu. Tehlike çanı çalanlara kimse kulak asmıyordu. Stevenson'un kazanması büyük bir sürpriz olacaktı. Fakat Amerika, sürprizlerin de eksik olmadığı bir memleketti. 1948'de herkes seçimleri Dewey kazanacak diyordu. Fakat Truman, seçimlerin İbni falcılarını yeise düşürmüştü. Fakat sevgili Ike'ın koştuğu bir yarışta sürprizin vukuuna inanmak çok zordu. On parmağında on marifet bulunan koyu demokratlar bile adaylarının kazanacağına inanmıyorlardı.

Tek mühim nokta

Eisenhower de, Stevenson da müstesna kalitede iki liderdi. İkisi de Amerikayı idare etmeye lâyıktı. İkisi de dünyanın sevgi ve itimadım kazanmıştı. İkisi de aşırı fikirlerden nefret eden mutedil kimselerdi. Biri kelimenin tam manasıyla münevver Ur liderdi, diğeri daha ziyade aklı selimiyle tanınmıştı. Seçimlerde söyledikleri sözler ne olursa olan, her ikisi de ayni siyasi fikirlere inanıyorlardı. Zira mahsul fiatlarının tesbiti, zenginlerin hükümeti. Hidrojen bombası hakkındaki münakaşalarda ileri sürülen, görünüşte biribirine zıt fikirlerin pek ehemmiyeti yoktu.

Tek mühim nokta, Ike'ın bütün gayretlerine rağmen. Cumhuriyetçi Partinin günün icaplarına ayak uyduramaması ve geri kafalı bir parti olarak kalmasıydı. Partinin yenileşmiş gibi görünmesi, sadece Ike'ın şahsiyetine dayanıyordu. Eisenhower'Mn sıhhatinin bozulması, enerjisinin kaybolması halinde geri kafalıların partiyi ele geçirmelerinden korkutabilirdi. Ike'ın en büyük kusuru, kendisine bir halef yetiştirmemiş olmasıydı.

Stevensonun gerisinde hakikaten bir parti vardı. Stevenson ortadan çekilse bile, parti onun takip ettiği yoldan ayrılmıyacaktı.

Bu durumda Amerikalıların ve bütün dünyanın endişe edeceği tek nokta, Ike'ın vakitsiz ortadan çekilmesi ve halefleri tarafından siyasetinin terkedilmesiydi. Bu tehlikeyi bizzat Eisenhower de gayet iyi biliyordu. İkinci defa adaylığı kabul etmesinin sebebini şöyle anlatıyordu: "Tekrar adaylığı kabul edişimin bir tek sebebi var. Zira başladığım işi bitirmek istiyorum". "

Bütün dünya -Ruslar dahil-, Ike'ın Cumhuriyetçi Partiyi yenileştirmek yolundaki mücadelesinde muvaffak olmasını, Amerikaya modern bir Cumhuriyetçi Parti bırakmasını temenni etmekte müttefikti.

Kapaktaki aday

DWİGHT D. EİSENHOWER

Geçen hafta, bütün dünyanın rahat ve huzurunu kaçıran Süveyş meselesi en vahim günlerini yaşarken ve Macaristanda kanlı bir ihtilâl devam ederken, Amerika Birleşik Devletlerinin Başkanı Eisenhower, Walter Reed askeri hastahanesinde yatıyordu. Hem de "sapsağlam" olduğu halde.. İşin içyüzünü bilmeyenler için bu buhranlı günlerde, dünya politikasının mukadderatı üzerinde söz sahihi olan bu 1 numaralı devlet adamının -24 saat için bile olsa- kalkıp hastahaneye yatmasının sebebini anlamak cidden çok güçtü. Fakat şu satırları okuduğunuz sırada neticeleri alınacak olan başkanlık seçimlerinde Ike'ın kazanma şansı, seçmenlerine "sıhhatli adam" olduğunu kabul ettirmesine bağlıydı ve işte bunun içindir ki, dünyanın diken üzerinde oturduğu bir sırada A.B.D.'nin 1 numaralı adamı 24 saatını hastahanede muayene olmakla geçiriyor, sıhhatına "hüccet" temin ediyordu.

Başkan seçimlerine 12 gün .kala yapılan son Gallup, Eisenhower için % 52, Stevenson için de % 40'ı gösteriyordu. Bir Amerikalı gazetecinin de yazdığı gibi, "Başkan ve milyonlarca Amerikalı arasındaki aşıkane münasebet, bir vakitlerin romanlanndaki gibi ihtiras ve ateş içinde devam ediyor" idi. Ike'ın kudretini yapan bu aşktı. Cumhuriyetçi partinin seçim sloganı "sulh ve bereket" bu aşkın yanında pek sönük kalıyordu. Seçimler arifesinde profesyonel "nabız ölçücüler" ve New York Times başta olmak üzere anket yapan bütün gazeteler, Ike'ın prestijinin düşündüklerinden de muazzam olduğunu bizzat görmüşlerdi. Hepsi Ike'ın rahatça kazanacağında ittifak ediyorlardı. Son tıbbi muayene de Cumhuriyetçi adayın sıhhatça da mükemmel olduğunu göstermişti. Son avlarda Ike kilo bile almış, 74'ten 78'e çıkmıştı. Artık Ike'ın önünde Beyaz Saray'ın yolunu kapayacak hiçbir engel kalmamıştı.

Amerikanın, sevgili başkan adayı bundan 66 sene evvel Kansas'ın Ahilene şehrinde doğmuştu. Çocukluğunda ailesine itaati ve Incile düşkünlüğü ile dikkati çekiyordu. Hayata, evinin bahçesinde yetiştirdiği domatesleri satarak atıldı. O vakitler domatesin kilosu 20 kuruştan fazla etmiyordu. Sonra bir süthaneye işçi olarak girdi ve ustabasılığa kadar yükseldi. Eğer günün birinde arkadaşlarından biri Eisenhower'e askeri mektep imtihanlarına girmeyi tavsiye etmeseydi, Ahilene'de herkesin sevdiği bu ustabaşıyı bugün kimse tanımıyacaktı.

Eisenhower 1910'da Annapolls ve Westpoint askeri okullarının imtihanlarına girdi. Yaşı 8 ay daha küçük olsaydı, bugün belki de meşhur bir amiral olacaktı. Askeri mektepte pek iyi bir talebe değildi. Mektep nizamlarına aykırı bir şekilde dans ettiği için bir sürü "tekdir" almıştı. Derslerden çok futbolde muvaffakiyet gösteriyordu, iyi bir haf-bek'ti.

Mektepten sonra genç piyade subayı, disiplin severliğiyle şöhret yaptı. Mevzun vücutlu ve menekşe gözlü Mamie ile evlenmesi de bu sıralarda oldu. İlk çocuklarının yaşamaması genç evlileri çok üzdü.

1922 - 24 yılları arasında Panamada vazife gördü ve mesleğine karşı ilk hevesi bu sıralarda duydu. 1926'da Kurmay Okuluna, 1928'de de Harp Akademisine girdi ve her ikisini de birincilikle bitirdi. 1935 - 1939 yılları arasında Filipinlerde, Mac Arthur'ün yanında vazife gördü. Mac Arthur'ü asker olarak takdir etmekle beraber, feveranlarım ve kaprislerini hoş karşılamıyordu. Fiilen kıt'a hayatında çalışmak isteyen Ike, Mac Arthur'ün bu arzusuna kulak asmaması üzerine mesleğinde ilk acıyı tattı.

Talih Ike'a 1941 de Louisiana manevraları sırasında gülümsedi. Genç Kurmay Başkanının zeki plânı sayesinde bütün düşman kuvvetleri imha edilmişti. Sadece General Pattan, imhadan kurtulmasını bilmişti. Genel Kurmay Başkam George Marshal, genç Kurmay Albay'a hayran kalmıştı. Ondan Başkan Roosewelt'e sitayişle bahsetti. Hemen generalliğe yükseltildi ve Avrupa harekât planlarını hazırlamakla vazifelendirildi. Hazırlanan plânlar o kadar güzeldi ki, bunları bizzat tatbik etmesine fırsat vermek üzere Avrupa harekât sahası komutanlığına tayin edildi.

30 ay zarfında Kuzey Afrika ve İtalya seferleri ile Normandiya çıkartması süratle birbirini takip etti. Böylelikle bir sürü millete mensup bir sürü orduya kumanda etmek mevkiine gelen Eisenhower, iyi bir kumandan olmanın kâfi gelmiyeceğini gördü. Muvaffak olmak için ayni zamanda iyi bir diplomat ta olmak lâzım geliyordu. Onu Mac Arthur'e ve Ridgway'e üstün kılan fark, iste bu müşahededen doğdu.

194A'da harp bittikten sonra galipler Potsdam'da müzakereler yaptığı sırada Truman, Eisenhower'e 1948 seçimlerinde Demokrat Partinin adayı olmasını teklif etti. Fakat Eisenhower o sıralarda siyasetle uğraşmayı düşünmüyordu. Colombia Üniversitesinin rektörlüğünü siyasete tercih etti.

Fakat Amerika, Eisenhower'in kalitesindeki adamların yardımına muhtaçtı. Zira NATO kurulmuştu. NATO'nun başına geçirmek için iyi bir asker olduğu kadar, Avrupalılar tarafından sevilen bir diptomat da olan birine İhtiyaç vardı. Eisenho--er vazifeye sırt çevirecek adam değildi. NATO'da her an feryada hazır Avrupalıların kalbini fethetmesini bildi. Mac Arthur ve Ridgway'den kelimelerini sakınmayan Avrupa basım, Ike'tan hürmetle bahsediyordu.

Gerek Cumhuriyetçi Parti, Gerek Demokrat Parti NATO Kuvvetleri Başkomutanını başkan adaylığını kabul etmesi için zorluyorlardı. Dün yanın en büyük devletinin başında faydalı olabileceğine nihayet kanaat getiren Ike, siyasetten hoşlanmamasına rağmen 1952'de kendini politika hayatına atıverdi.

Eisenhower'in Başkan adaylığı sulh severleri korkutmuşta. Askeri şef olarak emsalsiz kabiliyetlerine rağmen siyaset alanında politikacıların esiri olacağı düşünülüyordu. Şimdiye kadar siyaset alanında az mı ünlü general görülmüştü. Üç yaşındaki bir çocuk kadar himayesiz kalmışlar ve ağabeyleri siyasetçilerin koltuğuna sığınmışlardı.

1952 yılına doğru dünya siyaseti hakikaten karanlıktı. Kore harbi devam ediyordu, Avrupa komünist tehdidi altındaydı. Cumhuriyetçi Partinin aşırı unsurları Avrupayı kendi haline bırakarak, Asyada Kızıl Cini tepelemekten dem vuruyorlardı. Dünyanın en büyük devletinin kuvvetli bir lidere ihtiyacı vardı. Eisenhower başlangıçta bocalıyormuş hissini verdi. Uzun müddet kafi bir karar almaktan çekindi. Bütün fikirleri dinledi. Girdiği siyaset alanında yanlış bir adım atmaktan çekindiği için değildi. Sadece iki partinin kabul edeceği bir dış siyaset yanmanın doğru olacağına inanıyordu. Dünyaya sulhu iade etmek için giriştiği gayretlerde her iki partinin de aldı başında mutedil unsurlarını birleştirmesini bildi.

Eisenhower Cumhurbaşkanı olarak sadece Amerikalıların değil bütün dünyanın - hatta Rusların bile - sevgisini kazanmayı becerdi.

Ike. 1956'da çiftliğine çekilip hayvan yetiştirmek ve arada sırada çok sevdiği golf oynamakla hayatının son günlerini geçirmek istiyordu. Amerikaya faydalı olacağına samimi olarak inanmasaydı, Ike'a ikinci defa adaylığını koymayı kabul ettirmek çok zor olacaktı. Zayıf kalbine rağmen vazifeden kaçmadı.

Bütün dünya, Ike'ı tekrar Amerika Birleşik Devletlerinin başında görmekle, sulhun emin ellerde olduğunu düşünecek ve daha rahat bir gönülle ileriye bakabilecektir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Veciz bir cevap

Geçen hafta, Büyük Millet Meclisi ireni çalışma devresine girdi ve Cumhurbaşkanı mutad açış nutkunu irad etti. Nutkun mühim bir kısmı, iktisadi meselelere ayrılmıştı. Günün ciddiyetine ve Cumhurbaşkanlığı mevkiinin mesuliyetlerine uygun bir ağır başlılık taşıyan bu nutuk, iktisat bahçesinden derlenmiş nadide bir buketti. Her şey günlük güneşlikti. Bahçeyi saran baldıran otlarından, nutukta tek bir nişane yoktu. Esasen bunun başka türlü olması, siyasi âdetlerimizde görülmemiş bir yenilik teşkil edecekti.

Memlekete 1950'den bu yana görülmemiş döviz girmişti. Kore harbi dolayısıyla zirai mahsûl ve maden fiatlarının artması, 1952 ve 1953'ün bereketli mahsûlleri, Türkiyenin döviz imkânlarım bir. hayli yükseltmişti. Amerikanın iktisadî ve askerî yardımı da 1950'den sonra büyük rakkamlara ulaşmıştı. Dış ticarette kredi imkânları artmıştı. Avrupa Tediye Birliği, Para Fona ve Dünya Bankası 1950'den sonra tesirli olmaya başlamışlardı. Memlekete giren dövizin eskisine nazaran çok arttığını bilmek için müneccim olmaya lüzum yoktu. Fakat bu miktarı kat'i olarak tesbit etmek imkânsızdı. Bu bir devlet sırrıydı.

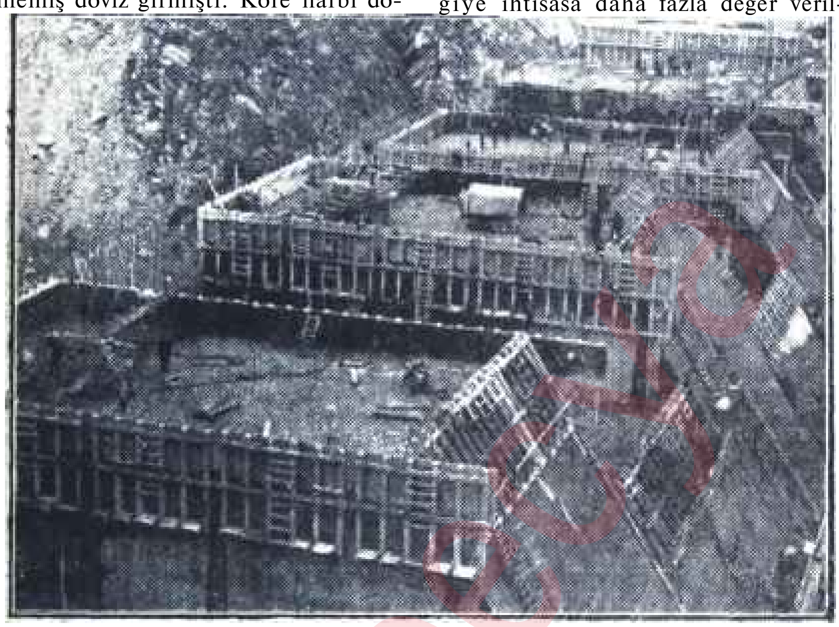
İktidar "İktisadî istiklâl savaşı"nı kazandığını söylüyordu, memleketin "baştanbaşa bir şantiyeye döndüğü" nü, büyük ölçüde yatırımlar yapıldığım ileri sürüyordu.

C.H.P. Genel Başkanı İnönü'nün bu süslü nutka mukabelesi, mütevazi bir cümleden ibaretti: 1950'den bu yana memlekete giren döviz mikdarı ve o tarihten itibaren yapılan yatırımların döviz olarak tutarı hesaplanmalıydı. Ancak o zaman, kalkınmayı inhisar altına almak isteyen iktidarın haklı olup olmadığına dair doğru bir fikir edinmek mümkün olabilirdi.

C.H.P.'nin lideri, böylece kalkınma aleyhtarı olduğu ithamlarına en veciz cevabı getiriyordu. Bu memlekette kalkınmanın aleyhinde olan tek kimse mevcut değildi. Hatta "Hızlı gidiyoruz, kalkınma süratini yavaşlatalım" diyenlerin sayısı ' sanıldığından çok daha azdı. C.H.P. Genel Başkanını üzen nokta, müstesna imkânların randımanlı kullanılmamasıydı. Fırsatların bir çoğu heder edilmişti. Bilgiye ihtisasa daha fazla değer verilseydi bugün daha ileri bir Türkiye, gözümüzün önünde yükselecekti. C. H.P. Genel Başkanı, iktidarın istediği rakkamları neşredeceğine inanmıyordu. İnönü'nün tahmininde yanılması memleket için çok faydalı olacaktı.

İktidarın iddia ettiği gibi hızla kalkınmıyor muyduk? Yoksa bu, yalnız bir "sanı" mıydı? İkinci hal doğru olduğu halde bu hadise, şimdiye kadar gerek iktidarın, gerek muhalefetin ihmal ettiği bir mesele üzerinde partileri ve münevverleri düşünmeye sevkedecekti: Türkiye, hızla kalkınmak için nasıl hareket etmeliydi?

Belki ancak o zaman partiler ve münevverler, "plân lâzım, koordinasyon lâzım, bilgi lâzım" gibi, satıhta kaldığı müddetçe gevezelikten ileri gitmeyen sözleri bırakacaklar, plânı, koordinasyonu ve bilgiyi boşlukta değil, müşahhas olarak düşünecekler ve çalışmalarını müşahhas meselelere yönelteceklerdi.

Sarıyar barajı inşaatı
Hakiki kapasitesi meçhul

Barajlar

Sarıyar

İhalesi 1951 de yapılan Sarıyar barajının inşaatı nihayet tamamlandı. Geçen hafta İktidarın neşir organları baştan başa bu baraj hakkındaki teknik bilgilerle doluydu. Baraj 260 milyon liraya mal olmuştu. Günde 2100 m^3 beton dökülerek bir rekor kırılmıştı. Barajın 108 metre yüksekliği ve 250 metre uzunluğu vardı, 540 milyon m^3 su alabiliyordu. Şimdilik kapasitesi 80 bin kilovat olacaktı. Teknik bilginin lüzumu, münakaşasızca kabul edilebilirdi. Fakat barajın iktisadî veçheleri hakkında hemen hemen hiçbir şey söylenmemişti. Ne gibi bir fiat politikası takip edilecekti? Sanayileşme bakımından barajın rolü ne olacaktı? Ne gibi sanayi kollarının baraj tarafından geliştirilmesi şansı vardı? Zira barajın kurulması, sanayiin mantar gibi yerden bitmesi manasına gelemezdi. Eğer baraj hakiki kapasitesinin çok altında çalışmak zorunda kalırsa, kurulmasından dolayı duyulan sevinç kolayca yerini yeise bırakabilirdi.

Kambiyo

Mecburi devalüasyon

Hükümetin dün olduğu kadar bugün de para ayarlamasına taraftar olmadığını biliniyordu. Devalüasyon korkusunda, iktisadî düşünceler pek büyük rol oynuyordu. Fakat hükümeti gerileten daha ziyade siyasî endişelerdi. Rahmetli Recep Peker'in meşhur 7 Eylül kararı muvaffak olmamış ve devalüasyon kelimesi kara listeye girmişti. Halk Efkarı indinde devalüasyon yapan bir hükümet, kötü hükümetti. İktisadî bakımdan da, psikolojik sebeplerin tesiriyle fiatların hatırı sayılır bir şekilde yükselivermesi ihtimali küçümsenecek bir faktör değildi. Böylece devalüasyondan beklenen faydanın yerine zarar görmek ihtimali düşünülebilirdi. Belki paranın yeni baştan ayarlanması bir zaruret halini alabilirdi.

Hükümet devalüasyon yapmayı

Buğday mahsulü siloya giriyor
Sonra da ihraç imkânı aranacak

reddedebilir, fakat ihraç mallan bu kararı bekleyemezlerdi. İhraç mallarında ayarlamalar, ister istemez yapılacaktı, esasen yapılıyordu da.. Hele son günlerde fiili devalüasyon sahasının bir hayli genişletildiği gözden kaçmıyordu. Ekonomi ve Ticaret Bakanı gayesinin "bütün mahsullerimizin fiatlarını, 'dünya piyasaları ayarına getirmek, onlarla rekabet edecek bir seviyeye ulaştırmak" olduğunu söyledi. Maliyet fiatlarını kısmak çok usun vadeli bir gayret sayılabileceğine göre, herhalde ziraî mahsullere verilmesi mutad olan primlerin sahası genişletilecek, miktarı da muhtemelen arttırılacaktı. Bundan başka deblokaj dövizleri için resmi kura muvazi yeni bir kur tesis edilmişti.

Uzun zamandan beri bahis mevzuu edilen "Alım-Satım Kontuarı" kurulursa, bu teşekkül, paramızın dış değeri mevzuunda yeni bir safha açmış olacaktı. Kontuar mühim maddelerin ihracat ve ithalâtını bir elde toplıyacak, uygun gördüğü kurlar üzerinden ihracat ve ithalât yapacaktı. Böylece de Türk parası namütenahi kurlara sahip olacaktı. Sistemin bizatihi kötü olduğu söylenemezdi. Dr. Schaht'dan beri, bir çok memleket bu usûle başvurmuştu. Bu arada muvaffakiyetli neticeler elde eden memleketler de mevcuttu. Yeni sistemin devalüasyona tercih edilmesini icap ettiren sebepler de bulunabilirdi. Bu sayede aşırı fiat yükselmeleri şeklinde kendini gösterecek olan psikolojik tesirlerin önlenmesi düşünülebilirdi. Bu sayede devalüasyonun vukuu temin edilecek ve şuyuu önlenecekti. Vuku ve şuyu mevzuu bilhassa para sahasında yabana atılamazdı. Fakat muhtelif kur sistemi, ancak iyi tatbik edildiği takdirde faydalı olabilirdi. Sadece dış ve iç fiat tekliflerinin esiri olmak tehlikesini önlemek çok zordu. Memleket iktisadî hakkında umumî bir görüşe, bir plâna dayanmak sistemin muvaffakiyeti için kaçınılmaz bir şarttı. Nereye gidilmek istendiği, neyin teşvik edileceği, nelerin frenleneceği iyice bilinmeliydi. Ancak bu takdirde yeni sistem, hâdiselerin sürüklediği bir macera olmaktan çıkarak şuurlu bir politika haline gelebilirdi.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

A.B. D.

Sam Amca iş başında

Son aylar içinde Amerika., Hindistana 300 milyon dolar tutarında bir kredi artı. Yugoslavyaya iktisadî yardımda bulunmaya devanı kararını aldı. Peyk memleketlere de yardıma hnzır olduğunu ilân etti. Endonezya ile flört ediliyordu. Nasır bile biraz daha. ihtiyatlı hareket etseydi, büyük ölçüde Amerikan yardımına, nail olabilecekti. Amerikan yardımının sahası gün geçtikçe genişliyor ve söz dinler dostlara verilen bir mükâfat veva silâhlanma vasıtası olmaktan çıkıyordu. Muti evlatlar kadar asiler de gözetiliyordu. Amerikan yardımı, mazide olduğu gibi. Amerikan dış politikasına sıkı sıkıya bağlı bulunuyordu Dış politikaya tabi olarak, yardımın istikameti de derişikliğe uğramıştı. Son vahim siyasî hadiselere rağmen, Amerika ve Rusya "bir arada yaşama"ya mecbur olduklarını kabullenmişlerdi. Mücadele iktisadî sahaya intikal edecekti. Bütün Asya ve Afrika milletleri kalben fethedilmeyi bekliyorlardı. Ruble ve dolar bu memleketlerde bir meydan muharebesi vereceklerdi.

1948'den bu yana 1 milyar Amerikan yardımı gören Yugoslavya, bu yıl 300 milyon dolarlık bir Rus yardımı görmüştü. Rusya Hindistana yardım etmek için âdeta yalvarıyordu. Hindistan da bu yeni aşığın niyazlarını kabul etmekte bir mahsur görmüyordu.

Terbiye

Konuşma sanatı

Şurası muhakkaktır ki, bir cemiyette güzel kadından ziyade hoş sohbet kadın alâka çeker. Hatta öyle güzel kadınlar vardır ki konuşmak bilmedikleri için ve donuklukları yüzünden herkesin gözünde yavaş yavaş, ilk bıraktıkları tesiri kaybederler. Bu da gayet tabiidir. Çünkü insan konuşurken ruhunu ve yaşıyan canlı tarafını diğer insanların hizmetine koymuştur. Yüz ve vücut hatları insanın heykel tarafıdır, ve muayyen bir müddet sonra artık pek kimseyi alâkadar etmez olur. Güzelliğe de çirkinliğe de o kadar çabuk alışılmasının sebebi işte budur.

Fakat konuşmasını bilmek bir sanat değil midir? Bunu beceremiyen kadınlar susmakla isabet etmezler mi? Hayır!. Konuşmasını bilmek yalnızca bir Allah vergisi değildir. Konuşma kabiliyeti tıpkı bir canlı insan gibidir. Gıda alırsa, beslenir. Onun gıdası geçmişe ve bugüne ait hikâyelerdir, bir insanın diğer insanlara karşı gösterdiği alâka sevgi ve öğrenmek, bilmek aşkıdır.

Kendi kendimizden uzaklaşmak

Sabahın 7 sinde kalkan bir ev kadını tasavvur ediniz. Bu kadın eğer yardımcısı da yoksa öğleye kadar hiç nefes almadan ev işleri ile uğraşacak, didinip duracaktır. Öğleden sonra da bu ev kadınının muhakkak bir takım işleri olacaktır: Ütü, dikiş, alışveriş gibi.. Ziyarete gitmek ve misafir kabul etmek de onun için ekseriya bir vazifesidir. İşte bu kadın eğer zihnen hep bu iş ve vazife çenberi içinde yaşar, okuyarak kendisini, tamamile değişik mevzularla oyalamasını bilemezse, kendi dar muhitinden kafasını kaldırıp biraz da dünyada olup bitenlere bakmazsa, neticede mahdut görüşlü, mahdut düşünceli bir kadın

Okuyan kadın
Sohbete hazırlık

Okuyucuya Mektup

Jale CANDAN

İstanbuldan Meliha Öz isminde bir okuyucum bana bir mektup yazmak zahmetinde bulunmuş, diyor ki: "AKİS'in kadın sayfasında zaman zaman yerli ve ucuz giyimi teşvik edici yazılarla karşılaşıyor ve bunlardan çok istifade ediyoruz. Ancak aynı AKİS'in aynı kadın sayfasında Paris modasının en lüks en fantezi teferruatlarını bulmak ta kabil. Bir taraftan lüksü tenkit ederken, diğer taraftan iştah açıcı lüks elbiselerin reklâmını yapmak bizi lükse teşvik etmek değil midir?"

Bu sevgili okuyucuma hususi bir mektupla cevap verebilirdim. Fakat aynı suale birçok defalar muhatap olduğum içindir ki düşüncelerimi bu sütunda yazmayı daha doğru buldum.

Elbette ki, gaye memlekette yerli ve ucuz giyimi yerleştirmek için çalışanlara yardım etmek ve bugün büyük şehirlerimizde gerek erkekler, gerek kadınlar arasında göze çarpan aşırı bir lüks merakı ile mücadele etmektir. Fakat öyle zannediyorum ki, her mevzuda olduğu gibi, burada da 'taassup" zararlıdır, sevgili okuyucum. Moda Paristen çıkar. Bu artık dünyaca kabul edilmiş bir hakikattir. Her mevsim başı hatlar değişir ve bu moda cambazlığının, ipleri Parisli birkaç büyük terzinin elindedir.. Ne diğer Avrupa memleketleri, hatta ne de Amerika Paris'in bu imtiyazını elinden alabilmişlerdir. Fakat yeni modanın en son hatlarını öğrenmek muhakkak lükse kaçmak demek değildir. Bu hatlara sadık kalarak, kendi kumaşlarımızla ne güzel, ne ucuz modeller yaratabiliriz. Geçen sene Ankarada bir defile tertip eden İzmirli hanımların kazandığı muvaffakiyetin sırrı bu değil midir? Onlar filânca köyün, falanca mıntıkanın dokuduğu bezi, yatak çarşafını nenimizin çok iyi tanığımız Sümerbank kumaşlarını almış. bunlardan nefis kıyafetler meydana çıkarmışlardı. Yalnız bu yerli ve ucuz kumaşlar üzerinde kafa yorup çalışırken ve adeta kreasyonlar yaratırken o senenin modagma da. prensip itibariyle tamamile sadık kalmışlardı. O sene beller düşüktü, yatak çarşaflarından yapılan elbiseler de bele kalça üzerinden takılmıştı. Halbuki gene bu Türk Kumaşı ile Ucuz Giyim Derneğinin bu yaz İzmirde tertip ettiği bir defilede beller tamamile yukarıya çıkarılmış ve son Paris modellerine uyularak, düz kemerler yerine verev biçilmiş kemerler kullanılmıştı. Ama kumaşlar gene bizim kumaşlardı, tabii işçilik te, buluş ta.. Maksat kendi güzel şeylerimizle başkalarının güzel şeylerini birleştirerek ortaya güzel bir eser çıkarmak değil midir? Aşırı bir taklitçilik nasıl zararlı ise, aşırı ve mutaassıp bir kendi kendine yeterlik te o derece zararlıdır. Ama bu yalnız moda için nü böyledir? Zannetmiyorum. Bu her mevzuda, her iş için böyle olmalıdır. Meselâ diğer memleketlere kıyaslamalar yaparak kendi kendimizi küçümsemek nasıl bir kompleksten ileri gelirse aynı şekilde, yalnız kendimizi beğenir pozlar takınmak ve en ufak kusurlarımızın dahi başkaları tarafından görülmesine tahammül ederaemek aynı kompleksin neticesidir ve kötü bir fikir taassubundan doğan bu hal, inkişafımıza mani olur.

Geçen çarşamba günü Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde mesleki ve teknik öğretim hakkında bir konferans veren Londra Polytechnic okulu tedrisat müdürü Mr. J. C. Jones memleketindeki ilk, orta ve yüksek eğitim usullerini anlatırken bazan başını sallıyor ve:

"Maalesef, diyordu, henüz bunu ait bir kanun memleketimizde yürürlüğe girememiştir veya şu kanun, laykı ile tatbik edilememektedir." diyordu. Sonra İngiliz tedris usûlleri ile diğer Avrupa tedris usûlleri hakkında kâh onun kâh bunun lehinde kıyaslamalar yapıyordu. Milleti ve dünyaya propagandasını yaptığı tedris usûlleri ile iftihar ediyordu. Ama bu onun kıyaslamalar ve tenkitler yapmasına mani olmuyordu. Konuşmasında millî taassubun en ufak bir eserini görmeye imkân yoktu.

Modada olsun, en ciddi mevzularda olsun vapacağımız şey şuursuz bir taklitçilikten kaçınmak. iyiyi alıp kötüyü atmaktır. En başta atmaya mecbur olduğumuz bir şey de. ferdin ve cemiyetin inkişafını önliyen fikir taassubudur.

oluverir. Mecliste sıkıcıdır ve kendi küçük dünyasından başka meşgalesi olmadığı için kolayca sıkıcı oluverir.

Ruhun gıdası

İşte bunun içindir ki her kadın hiç olmazsa günde bir saat gazete, mecmua veya roman okumalı, iş yaparken dahi radyo ve müzik dinlemeğe ruhunu muhtaç olduğu bu gıdalarla beslemeğe gayret etmelidir. Öğrenmenin ve sıkıcı olmamanın bir gür zel şekli de dinlemesini bilmektir. Öyle olabilir ki bir kadın, herhangi bir mecliste konuşulanlara yabancı kalabilir. Konuşulanlar hakkında ya fikir sahibi değildir, ya da fikir sahibi olmak istememektedir. Fakat bir defacık olsun konuşulanlara alâka göstermeğe gayret' etse, belki bundan zevk duyacaktır ve "Atom'un veya "televizyon"un sırrı artık ona bu derece erişilmez görünmiyecektir. Zekâ ile dinlemesini bilmek te konuşma kabiliyetini besleyen birşeydir. İnsan bir mecliste öğrendiğini, bir diğerinde ustalıkla satabilir. Zaten iyi konuşanlar herşeyi çok iyi bilenler değil, tevazu ile dinliyen ve ancak çok iyi bildiklerini gene aynı tevazu ile anlatan insanlardır. Herhalde unutulmaması icab eden birşey varsa o da öğrenmek arzusunun ruhun en mühim gıdası olduğudur.

Moda

Erkek modası

Kışa girerken bir kadının ne çok ve ne çok işi vardır. Evi yeni mevsim ihtiyaçlarına göre yerleştirmek, çocukların mektep ve kışlak giyim eşyalarım hazırlamak, kendi ihtiyaçlarını tesbit ederek bütçeyi fazla sarsmadan, ele güne karşı mahcup olmadan temiz pak şekilde ortaya çıkacak birkaç kıyafet edinmek.. Fakat bütün bunları program ve plân dahilinde tatbik ederken bir kadının düşüneceği mühim birşey-daha vardır: Evin erkeğine lâzım olan klâsik kostümü yaptırırken ona yardım etmek.. Ekseri erkekler bir kostüm ısmarlamaya giderken, ne istediklerini bile çok iyi bilemezler ve çok zaman terzilerinin tavsiyelerine göre birşey yapıp, işin içinden çıkarlar. Belki terzinin tavsiye ettiği spor kumaş fevkalâdedir. Ama terzi müşterisinin, bir akşam tiyatroya giderken giyinecek elbisesi olmadığını nereden bilebilir? Bir kadın her mevsim başı, kocasının gardrobunu gözden geçirmeli ve onun mübrem ihtiyaçlarım da diğer ihtiyaç listesine ilâve etmeyi unutmamalıdır.

1 Numaralı İhtiyaç

Kışa girerken, her erkeğin klâsik elbiseye ihtiyacı vardır. Öyle bir elbise ki erkek bununla, rahat rahat bir akşam yemeğine, bir gece tiyatroya, bir . sürprizpartiye, bir merasime veya dansa gidebilsin. Bu elbise erkek gardrobunun temel elbisesidir.

Erkek modası

Kadınlardan sıra gelirse..

_ Klâsik bir erkek kostümü koyu gri olabilir. Fakat 1956 - 57 kış modasında en gözde renk lâciverttir ve bu, kadının siyah elbisesine tekabül etmektedir. Bu lâcivert kostümün, üzerinde çalışılmış bir kumaştan yapılması da şarttır. Yani bu kumaşın dokumasında bazı fanteziler göze çarpacaktır. Balık sırtı, küçük ve belirsiz kareler, birbirine zıt çizgiler gibi.. Daha cesur erkekler fantaziyi biraz daha ileri götürebilirler. Meselâ ceketlerini, karılarının giyindiği vişne çürüğü satenle astarlatabilirler. Böylece erkek ile kadının birbirine tamamile uygun şekilde giyindikleri düşünülecektir. Fakat kadınların sık sık elbise değiştirdikleri göz önünde tutulacak olursa, bu gayretin beyhude bir gayret olacağı da aşikârdır.

Lâcivert kumaşın de mühim bir kusuru vardır: Çabuk parlar.. Bunun için seçilecek kumaşın sırt değil yumuşak olmasına dikkat etmelidir.

1956 - 57 erkek modasında klâsik kostüm için hâkim olan renk lâcivert ve hâkim olan biçim de iki veya üç düğmeli düz ceketlerdir. Uzun boylular üç, ve daha az uzunlar iki düğmeliyi tercih etmelidirler. Bu sene yaka uçları sivridir. Pantalonun paçasında kıvrıntı yoktur. Birkaç senedir ortaya çıkan bu düz pantalonlar 1956 - 57 de artık iyiden iyiye tutunmuştur.

Kruvaze kostümden vazgeçemeyenler, onu giyebileceklerdir. Kruvaze ceketlerin omuzları tabi! olmalıdır ve tabiî dört düğmeliler tercih edilmelidir.

Fantazinin zaferi

Fantazi jileler de 1956-57 kış mevsiminde artık yerlerini iyice sağlamlaştırdılar. Çok muhafazakâr erkekler, jilelerini gene elbiselerinin kumaşından yaptırmakta devam ediyorlar ve çok ciddi vaziyetlerde bunları tercih etmek daha münasip görünmüyor. Ama günden güne yerleşen fantezi jile modası her erkeğin için için arzusunu kamçılamaktan geri kalmıyor. Fantazi jileler renk renk ve çeşit çeşittir. Öğleden sonra için ince yünlüler çok revaçtadır; gece için ise otomanlar daha rağbettedir. Düz yelekler mevcut olduğu gibi, kruvaze yelekler, şal yakalı yelekler de vardır. Hele "en küçük yelek" ismini taşıyan bir tip yelekler piyasaya sürülmüştür ki bunlar hemen hemen kalınca bir kemer olmaktan ibarettir ve bunlar erkekler arasında değil de, şimdiden kadınlar arasında çok tutunmuştur.

Erkek yeleklerine kadınların ilâve edecekleri en güzel şey eski zamandan kalma antika düğmelerdir. Paristе, bitpazarında eski düğme arayan birçok erkeklere ve bilhassa orijinal şekilde giyinmeyi seven sanatkârlara rastlamak kabildir.

Aksesuarda sadelik

Bir kokteyl ve samimi bir toplantı için yelek kumaşından yapılmış bir kravat çok hoş duracaktır. Gece için de. İngilizlerin yaptığı gibi ipekli yeleğin kumaşından ince bir papiyon kravat takmak mümkündür. Fakat çok sade ve düz siyah ipek örgü. kravat daima münasip duracaktır.

lâcivert kostümle siyah ayakkabı şarttır. Siyah ayakkabıların topukları ince olmalıdır, kalın Topuklar kat'iyetle yasaktır. Gece için, siyah ta olsa makosen veya kalın dikişli ayıkkabılar giyinmek çirkin duracaktır.

1956 - 57 kışının gözdesi siyah elbiseler
"Peynir - ekmek" gibi satılıyorlar

Sönmeyen bir yıldız

Paris modası, yeni mevsime girerken, gene baş rolü, ihtiyarlamak bilmez baş artistine verdi. Bu sönmeyen yıldız siyah elbisedir ve büyük terzilerin ifadesine göre siyah elbisesiz bir moda defilesini, tasavvur etmek bile güçtür. Hakikaten 1956 - 57 kışında siyah elbisesi bulunmıyan şık bir kadın düşünmek mümkün değildir. Siyah bir elbise nasıl bir moda defilesinin "ekmek - peynir"i ise, bu kış şık bir kadının da gardrobunun -temel taşı olacaktır. Bu "ekmek peynir" tabiri de doğrudan doğruya Parisli büyük moda evlerine aittir. Çünkü senelerden beri, her defilede siyah elbiselerin "ekmek - peynir" gibi satıldığım müşahade etmişlerdir.

Siyahın marifetleri

Siyah, kadına kibarlık verir. Siyah, kadım zayıf gösterir. Siyah, kadını daha kadın, daha şık, daha cazibeli yapar. Siyah, kadına emniyet hissi verir.

Yalnız siyah kumaş alırken bazı noktalara dikkat etmek lâzımdır. Sinispeten çok daha iyi kalite icab ettirir. Fena bir kumaş, siyahta derhal sırıtır. Siyah kumaş seçerken onun güzel bir parlaklığa veya aksine tam bir matlığa sahip olmasına dikkat etmelidir. Çizgili kadifeler, saten, yünlü jerse, ince dra ve tok ipekliler ekseriya siyah rengini çok iyi tutarlar. Bu kumaşlar zengin manzaralı kumaşlardır ve dayanıklıdırlar.

Siyah kumaş alırken çok az kumaş almamaya da dikkat etmek lâzımdır. En sade siyah elbise bile zengin bir kupa muhtaçtır ve siyaha sonradan parça ilâve etmek çok zordur. Çünkü aynı kumaşlar bile ekseriya değişik siyah tonlarla karşımıza çıkarlar.

Bir kusur

Siyahın en büyük kusuru çabuk toz tutmasıdır. Fakat bu kadarcık kusur kadı kızında da bulunur. Ona itina göstermek, giydikten sonra, dolaba asmadan fırçalamak lazımdır. Siyahı ya buharla ütülemek lazımdır, ya da kumaşın tersinden.. Siyah bir elbise hergün üst üste giyinilmemelidir. Siyah elbise dinlenmeğe muhtaçtır. Onu dolapta koyu renkli elbiselerin yanına asmak, kabilse her defasında bir naylon torbanın içine kaldırmak lâzımdır.

Yaşa göre kumaş

Siyah her yaşta giyilebilir. Fakat seçilen kumaş yaşa ve tipe göre değişmelidir. Meselâ siyah kadife gençtir ve bilhassa sarışınlara gider. Krepler, tok ipekliler daha ziyade mat tenli, siyah saçlı kadınlar içindir. Siyah saten parlak bir makiyaj ve parlak saçlara yakışır. Siyah jerse her yaşta ve her tipte kadına münasiptir.

Siyahın aksesuarları

Siyah bir elbiseyi fazla takıp takıştırmadan giyinmek te pekâlâ kabildir. Bilhassa 1956 - 57 modasında bu sadelik elzemdir. Güzel dikilmiş, zengin bir kumaş yalnız başına kadını açacaktır. Tek bir çiçek, tek bir iğne, tek bir bilezik veya küpe kâfidir. Siyah elbise ile elzem olan şey itina ile boyanmış parlak dudaklardır.

Tek elbise, değişik kıyafet

Siyah elbise yaptırırken dikkat edilecek bir nokta, da onun çok fazla süslü olmamasıdır. Bu taktirde elbise ancak çok mahdut fırsatlarda giyilecek, ömrünün büyük bir kısmını dolapta asılı geçirecektir. İyi kumaştan, iyi dikilmiş sade bir siyah elbise!. İşte her kadına lâzım olan budur. Bu taktirde elbiseyi birçok vesilelerle giyinmek, ondan tam manasıyla istifade etmek mümkün olacaktır. Yalnız bu taktirde elbise ile biraz oynamak, onu bir ilâve yaka, bir ziynet eşyası, bir kemer, açılıp kapanan bir dekolte ile değiştirmek icab edecektir. Meselâ güzel bir siyah yünlüden yapılmış küçük japone kollu, erkek yakalı bas tan aşağı düğmeli, belden kesik bir düz siyah elbise düşünelim. Bu elbisenin beline ince bir siyah deri kemer takıp yakasını iyice kapayınca onu mükemmelen büroya veya bir öğle yemeğine giderken giyebiliriz. Aynı elbisenin yakasını bele kadar düğmelemeyip içinden bir beyaz saten jile gösterirsek ve beline de aynı satenden, arkadan sarkan bir zengin kuşak koyacak olursak, bu elbise ile akşam yemeğine de gitmek kabildir, gece dansa da.. Bu şekilde sade biçilmiş siyah elbiselerin bir pratik tarafı daha vardır: Birinci sınıf bir gezme elbisesi olmaktan çıktıktan sonra gayet rahat ve güzel bir gündelik elbise de oluverirler..

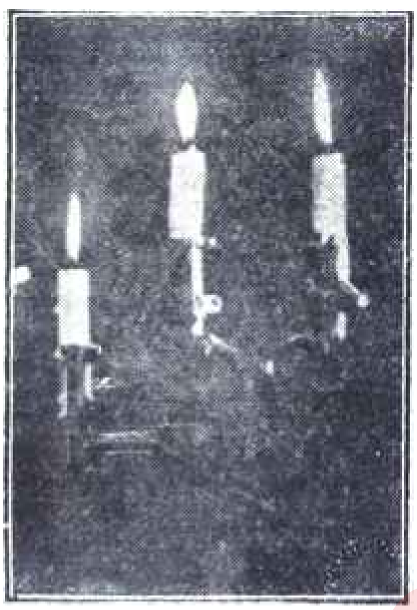
Ev

Mecburi bir yenilik

Ankarada elektrikler sık sık ve sürpriz halinde arızalar yapmaktadır. Bu yüzden ekseri nahoş, bazan da hoş hadiseler olmaktadır. Bir gece toplantısında iskambil falına bakmak

İstiyenler İçte birden elektriklerin sönmesi elbette ki gök can sıkıcıdır. Hele akşam yemeğine çıkarken, zaten daima geciken kadının ayna karşısında makyajını yaparken, birden karanlıkla karşılaşması en hafif tabiri ile sor bir durum yaratır. Geçenlerde Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde bir yabancı misafir tarafından verilen bir konferans, bu yüzden hemen hemen sonuna kadar zifiri karanlıkta takib edildi. İki zayıf mum yalnız konferanscının gözlük camlarını etrafa aksettirirken karanlıkta not alanlar dahi oldu.

Fakat bütün bu nahoş hadiselerin bazan hoş taraflarını tespit etmek te pekâlâ mümkün olabilir. Birçok evlerde şık eski zaman lâmbaları, evin en baş köşesini işgal etmektedir. Şamdanlar, evleri süsleyen renkli mumlar da, yarıyarıya ihtiyaçtan doğma bir dekorasyon teferruatı yaratmıştır.. Hele Ankaralı bir Usta ta-

Şamdan ve mum
Mecburi bir yenilik

rafından yapılarak duvara takılan üç mumluk siyah demir aplikler cidden hem şık, hem çok pratik, hem de ucuzdur.

Evine bir loşluk, bir yenilik ilâve etmek isteyen kadın eski zaman lâmbaları, saplı şamdanlar, demir apliklerle ne kadar sıcak ve cana yakın bir hava yaratabilir.. Elektrikler sönüp te, herkes eyvah derken evin birdenbire, her köşeden mumlarla aydınlatılması ne güzel bir sürpriz olur. Zaten bu ihtiyatlı ve iyi bir ev kadını olmanın en güzel bir delili değil midir? Hele bu mumları ele yakın bir yerde süslü bir şekilde hazır bulundurmak, güzel bir dekorasyon temin etmek kadına, zamanına intibak eden ve ona daima Hoş karşılayan modern bir kadın zihniyeti ile hareket etmek imkânını da verecektir.

C E M İ Y E T

İsveç'in genç prenseslerinden, en mahir kayakçılarından ve en güzel kızlarından biri olan Brigitta İstanbul'a habersizce gelip İsveçli dostlarının yanında dört gün kaldıktan sonra yine. sessiz sedasız memleketine döndü. Böyle ziyaretlere İsveç dilinde "blixtvisit = şimşek ziyareti" denildiğini söyleyen genç prenses zerafeti ve güzelliğiyle kendisini her gören, İstanbulluyu hayran bıraktı. Yabancı misafirlerin, tantanalı, merasimli, taklı, trafik tıkayan gezintili ziyaretlerini unutamıyan İstanbullular, "Ah şu şimşek ziyaretleri bir moda olsa!" diye ellerini açıp dua ettiler.

*

İstanbul'un yeni eğlence yeri Klöb-X'te Cumartesi gecesi görülmemiş bir azgınlık vardı. Aralarında meşhur vizonlarından biriyle Naciye Sultan ve Prof. Dr. Fahri Arel gibi şahsiyetlerin de bulunduğu bir şen kalabalık çılgınca Rock and Roll dansları yaparak "eğlenmek"le meşguldü. Taşkınlığın azamîye vardığı sırada, tepede duran çiçek saksılarının alttaki masalarda oturanların üstüne devrilmesi bile ortalığı yatıştıramadı. Kazazedelerden biri pistte kan ter içinde tepinmeğe çalışan yaşlı başlı hanımlara, göbekli beylere bakarak "Başımıza çiçek yağmağa başladı, dedi, bakalım taşlar ne vakit yağacak?"

*

Memleketimizde tiyatro sahasına birçok yenilikler getiren Küçük Sahne gurubu kadın-erkek münasebetlerimizde de bir inkilâba şahid oldu. Yalnız erkeklerin kadınlara çiçek gönderebileceği kaidesi bu suretle ortadan kalkmış bulunuyor: Nedret Güvenç, Sadri Alışık'e sık sık iri buketler yolluyor.

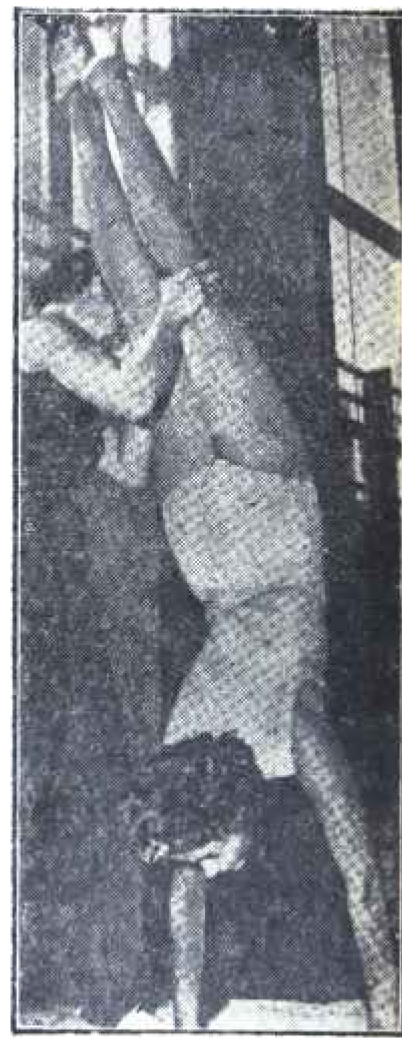
*

Günlük gazeteler toptan, atladılar, tanınmış bir sanatkârın memleke timizden geçişini bildirmediler. Amerika'da büyük muvaffakiyet kazanan Kısmet operetinin baş artisti Gwen Omeron Hilton'da üç gün kaldı.

*

Orta-Doğu'daki karışık vaziyetten dolayı o bölgedeki hava alanlarına inemiyen bütün uçaklar ikmallerini Yeşilköy'de yaptılar. Bütün hafta Yeşilköy binlerce transit yolcu ile dolup taştı. Memleketimizden geçen bu mecburi seyyahlar arasında en enteresan grup koca bir uçağı dolduran neşeli bir maymun kafilesiydi. Bunların manzarası civardakilerl bir hayli güldürdü. Fakat maymunların da insanlara gülen bir halleri vardı.

Geçen hafta Ankara'da bir sinemada, akşamları eğlenceli bir sahne cereyan ediyordu. Oynayan "Gelen Ağlar, Giden Ağlar" adını taşıyan bir filmdi. "Beş dakika istirahat" verildiğinde filmin herşeyi olan - bilhassa baş artisti - Hüseyin Peyda sahneye bizzat çıkıyordu. Sahneye bir mikrofon konmuştu. Hüseyin Peyda mikrofondan seyircilere filmini izah ediyor, ku-

Prenses Brigitta
Sağlam vücutta güzel bacaklar

surlarını bizzat söylüyor, bir dahaki seferde bu kusurların önleneceğini bildiriyordu.

Hüseyin Peyda bazı akşamlar seyircileri de kapıda bizzat karşılıyordu. "Gelen Ağlar, Giden Ağlar" Ankara'da bir ay müddetle gösterilmiştir. Film çok zaman ismine ve bir melodram olmasına rağmen kahkahalarla seyredilmiştir.

Trafik

Bir kaza

Geçen haftanın sonunda, 2 Ekim cuma günü saat 11 sıralarında, Ankarada Gazi Mustafa Kemal Bulvarındaki Vehbi Koç Talebe Yurdu ci varında, o ana kadar yekdiğerini hiç görmemiş olan iki adamın talih çizgileri çatıştı. İkisi de o anın bir talihsizliğin başlangıcı olacağının farkında değillerdi. Bu tesadüf üzücü bir netice verdi. Karşılaşan iki adamdan biri hayata gözünü kaparken, diğeri tarifsiz kederler içinde kaldı.

Bu iki adamdan biri. olan C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, o sabah otomobille Bahçelievlerdeki evinden, Gazi Mustafa Kemal Bulvarını takiben Bayisidir Sokağına, C.H.P. Genel Merkezine gidiyordu. , Ankara H. 08 729 plâkalı siyah Buick arabasını bizzat kullanıyordu.. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı çok isleyen bir yoldu. İki taraftan otomobiller, kamyonlar ve otobüsler ardı kesilmeksizin, akıp gidiyorlardı. Hızlı gitmeye imkân yoktu. Çok eski ve dikkatli bir şoför olan Kasım Gülek, arabasını çok sevdiği» için katiyen onu hor kullanmaz ve bir kaza ihtimalini düşünerek daima ihtiyatsızlıktan kaçınırdı. Fakat o gün öğrendi ki ihtiyat ve dikkat kazayı önlemek için şarttı, fakat kâfi değildi. Bazı kazalar vardı ki, geliyorum demiyor ve gelmeleri talihsizliklerin en büyüğü ölüyordu. Nitekim Kasım. Gülek, Koç Talebe Yurdu önlerine geldiği sırada bir kaldırımdan diğer kaldırıma geçmek isteyen bir vatandaş; ters istikametten gelen di* ğer vasıtalara bakarken önünden geçen Kasını Gülekin otomobilini görmemiş ve farkına vardıktan sonra da iş işten geçmişti. Sademeden kaçınmak için iki eliyle otomobilin arka penceresine dayanmış ve sonra yere düşmüştü. Talihsizlikler devam ediyordu, kazazede düşerken başını kaldırımın kenarındaki taşa çarpmıştı. Kasım Gülek ilk anda bir kaza olduğunun bile farkına varmamıştı. Etrafta bağırışmalar işitince durdu ve yerde yatan bir adam görünce onun yardımına koştu. Yaralıyı arabasına aldı ve hemen hastahaneye götürdü.Tedavisiyle bizzat meşgul oldu. Röntgenini çektirdi ve hadiseye müdahale eden doktorların-vaziyette bir vahamet olmadığını bildirmeleri üzerine yaralıyla beraber Maltepe Karakoluna gelerek ifade verdi. Kazazede ve yanındaki arkadaşı karakolda Kasım Gülek'in bütün tedbirleri almış olduğunu ve kazazedenin dalgınlığının bu müessif hadiseye yol açtığını belirttiler.

Kazazede Ali Rıza Girgin adında İzmirli bir işçiydi. O gün hakikaten hasta ve dalgındı. Sabah kendisini iyi hissetmemiş ve iş yerinden, doktora görünmek istediğini söyleyerek vizite kâğıdı almıştı. Üstelik, para sıkıntısı da çekiyordu. Çalıştığı yerden avans talep etmiş, fakat işe başlıyalı daha henüz 10 gün olduğu için talebi reddedilmişti. Kaza vuku bulduğu sırada, Ali Rıza Girgin karşıdaki eczaneye gitmek için yolun üzerine inmiş bulunuyordu. Yanındaki arkadaşı, otomobilin geldiğini görerek durmuş, fakat arkadaşının dalgınlığım farkedemiyerek onu ikaz edememişti.

Kasım Gülek
Kahbe felek

Bütün tedbirleri almış olduğu halde böyle bir kazanın vuku bulmuş olması Kasım Gülek'i son derece üzmüştü. Yaralının vaziyetiyle yakından alâkadar olmayı bir vazife bildi. Hastahaneden çıkıp, karakolda ifade verildikten sonra da yaralıyla alâkalanmakta devam etti. İhtiyaçlarını gidermeye çalıştı ve onu oteline kadar götürdü. Kasım Gülek'in gönlü vazifesine döndükten sonra da rahat etmedi. Arkadaşı Dr. Kâmil Kırıkoğlu'nu yaralıyı ziyarete yolladı. Dr. Kâmil Kırıkoğlu, yaralının vaziyetini iyi bulmadı ve celbedilen bir ambülansla yaralı hastahaneye kaldırıldı. Hastahânede doktorlar cerrahi müdaheleye lüzum gördüler. Vaziyeti öğrenen Kasım Gülek kan vermek için hazır olduğunu bildirdi, fakat buna lüzum görülmedi. Cerrahi müdahele muvaffakiyetle neticelendi. Yaralı Ali Rıza, ameliyattan sonra "Oh, nihayet rahat ladım" dedi. Fakat ecel bir kere yakasına yapışmıştı. Akşama doğru yaralı hayata gözlerini yumdu. Belki esasen hasta bulunması yaşaması için gereken mukavemeti göstermesine elvermemişti.

İşe el koyan alâkalılar o gece hâdise yerinde bir keşif yaptılar. Ankara H. 08 729 numaralı siyah Buick'te en ufak bir çarpma alâmeti yoktu. Yalnız arka kapının camında iki avuç izi bulundu. Bu izlerin merhum Ali Rızaya ait olduğu anlaşıldı.

Bu satırların yazıldığı sıralarda, Ankara Savcılığı hâdisenin tahkikatı ile meşgul oluyor, Gülekte başına gelen bu görünmez kazanın teessürü içinde bulunuyordu.

Hadise mahallinde keşif yapılıyor
Kurban kabahatli olunca...

S İ N E M A

Filmler

"Papatya"

Erich von Stroheim'in "Paprika" adlı bir romanı vardır. Dilimize "Çingene Aşkı" diye çevrilen bu eserde Stroheim Macar çingenelerinin hayatlarını şiir dolu bir üslûpla, bir efsane havası içinde anlatır. Paprikaya çergisindeki bütün erkekler aşıktır. O da aralarından bir kemancıyla alâkalanır, fakat bunu bir türlü açığa vurmaz. Kemancı zamanla yükselir, prenses'in sevgilisi olur; Paprika ise Budapeşte yollarında hemen hemen her rastladığı erkek tarafından elde edilir. Ama o da zamanla asillerin hay ranlığını kazanır. Kemancıyla tekrar karşılaşırlar. Paprika esrarengiz bir inatla sevgisini açığa vurmaktan, kemancının olmaktan ölünceye kadar kaçınır. Erich volt-Stroheim, sinema tarihine ilk gerçekçi filmleri yaratmakla geçmiştir. Kadın kaprisleri filmlerinde çok sık dokunduğu mevzulardır. "Paprika" roman olarak Orta Avrupa ülkelerinin bütün şiirini taşır. Sinemaya çok müsait hareketli mevzuuna rağmen, ancak Orta Avrupalı bir rejisörün elinde canlanabilirdi.

Senarist - rejisör - dekoratör Mümtaz Yener bu romana benzer bir hikâye hazırlamış ve şimdiye kadar yapılan en kötü, en maksatsız Türk film lerinden birini meydana getirmiş. Stroheim romanı hayranlığının iyi film çevirmeye kâfi gelmiyeceğini aklına getirmiyen Mümtaz Yener sevdiği eserin bütün havasını kaybedip, şimdiye kadar kullanıla kullanıla posan, çıkmış kalıpların yardımına sığınmış. Herşeyden önce şunu hatırda tutmak gerekirdi: Türkiyedeki çingenelerin arasından bir Carmen, Singoalla yahut Paprika yetişmemiştir. Bu bakımdan Papatya bir özenti olmaktan ileri geçemiyecektir. Nitekim çok zayıf bir hikâye, neticede can sıkıcı, rahatsız edici olmaktan kurtulamamıştır.

Mümtaz Yener, "Papatya"nın Türkiyede çevrildiğini belirtmek için gereken hafiflikleri yapmaktan kaçınmıyor, anlattığı hikâyenin dişe dokunur en ufak bir tarafı yok. Papatya'ya aşık olan delikanlının yakasına papatya takması, Papatya'nın papatya tarlasında papatya falı açması gibi tuhaflıklar, hayal fakirlikleri birbirini kovalıyor. Usanç veren peri masalı gene tekrarlanıyor. Zengin aşıkla fakir kızın aşk maceraları bu gibi ucuz tezadlardan bıkan seyircinin önüne bir kere daha sürülüyor. Filmin hiçbir esasa dayanmayan hikâyesi yanında anlatılıştaki mantıksızlıklar, komiklikler seyircinin sabrını başarıyla taşırıyor.

"Papatya"nın sinematik hataları, mevzuuna uymaktadır. Kaybolan küçük Ayşe'nin dere kıyısında sandalda bulunan patiğinin tekinden öbür tekine geçiş ve Ayşenin açıklanışı başarılı bir geçme olmakla birlikte, bu çeşit geçmelerin devamlı olarak kullanılması rejisör'ün kendi kendini zorladığını, buluşlarındaki yeknasaklığı ortaya koyuyor. Yerli yersiz yapılan kamera hareketleri, daha doğrusu kamera sarsıntıları, gelişi güzel bir montaj Mümtaz Teperin öğrenmesi gereken çok şey olduğunu; ispat ediyor. Kendi hallerine bırakılan oyuncular boy göstermekten başka bir marifet göstermezler. Filmin ne fikrî ne de teknik hiçbir değeri olmaması yanında ticari bakımdan da başarı kazanması beklenemez. Karakterlerin hiçbiri orta seviyede bir Türk seyircisinin sevebileceği tipte değildir. Türk halkının küçümsediği çingenelerden kahraman yaratmak, içinde yaşadığımız cemiyetin psikolojisini hiçe saymaktır. Filmin tek ticarî metaı olabilecek Özcan Tekgül'den de gereği gibi istifade edilememiştir. Şen şakrak dansözü, masum bir taze olarak atnıtmak, popüler şahsiyetinden faydalanmamak prodüktörlerin aleyhine olacaktır. Seyirci iyi filmden vaegeçip Özcan Tekgül'den fettanlıklar, soyunmalar beklerken onu da bulamamaktadır. Böylece zavallı "Papatya" tesirli olabilecek bu son silâhını da kaybetmektedir.

"Papatya"dan bir sahne

"Ah, şu çingeneler..."

Avrupa filmleri

Mevsimin başından bu yana gösterilen Avrupa filmleri Amerikan filmi taraftarlarını haklı çıkaracak bîr seviyededir. Bu seviye Avrupa sinemacılığının hakin değerini temsil etmemekle birlikte, Türk seyircisinin kendi hayatına daha yakın olan Avrupa filmleri hakkında yanlış fikirler edinmesine sebeb olmaktadır. Böyle bir tutumun garabetine şaşmamak imkânsızdır. "Yaylalar Bakiresi" yahut "Bir Gecenin Kadını" gibi İtalyan filmlerini görenler bu milletin dünya sinemacılığında nasıl söz sahibi olduklarına pekâlâ hayret edebilirler. Marina Vlady'nin oynadığı "Yaylalar Bakiresi - Musoduro"-nun, meselâ bir "Papatya"ya, - renkli olmaktan başka - üstünlüğü yoktu. "Bir Gecenin Kadım" ise vaktini çoktan doldurmuş olan Mario Camerini'nin filmiydi. İtalyan sinemasının bugünkü temsilcileri Federico Felleni ile Michelangelo Antonioni'nin eserlerini görmek fırsatı henüz bulunamamıştır. Neo-realizm'in ilk temsilcileri Vittorio De Sica, Roberto Rossellini ve Luchino Visconti'nin filmleri da Türkiyeye halen gelmemiştir. Film ithalcilerinin iyi İtalyan filmlerine düşmanlıkları devam ediyor. Halbuki bir Fellini yahut bir Antonioni Türk hayatında da rastlanan olayları kuvvetle işliyorlar. Üstelik bilhassa Antonioni'nin filmleri aşk hikâyesi çevresinde işledikleri mevzular ve tanınmış genç yıldızlarıyla ticarî başarı da kazanabilir. "Cronoca di un Amore - Bir Aşk Hikâyesi", "La Signora senza camelie -Kamelyasız Kadın", "I vinti - Oğullarımız", "Le Amiche - Arkadaşlar"" niçin gösterilmiyor?

Yeni mevsimin tek Alman filmi sessiz sedasız Pangaltı inci sinemasında gösterildi. "Coşkun Kaptan -

Capt'n Bay - Bay" acayip, anlaşıl - maz bir komediydi. İşin en tuhafı mizansenini Almanya'nın harp sonrası sinemacılarının en değerlilerinden olan Helmut Kautner tertiplemişti. Fakat Kautner'i meşhur eden Afrika halkıyla alay eden, bu garip komedisi değil Almanya'nın harp sonrası meselelerini ele alan filmleriydi. Ne onlardan, ne de öbür değerli Alman rejisörü Wplfgang Staudte'nin eserlerinden bir haber yoktu,

Fransa milletlerarası festivallerde "Jeux Interdits - Yasak Oyunlar" -Rene Ctement-, "Thörese Raquin" -Marcel Carne-, gibi filmlerle mükâfat kazanırken, Jean Renoir ve Rene Clair gibi tanınmış Fransız rejisörleri birbirinden güzel eserler çevirirken, Türk seyircisi Sacha Guitry'nin didaktik, tatsız tuzsuz "Napoleon"u ve Eddie Constantine'in zevzeklikleriyle oyalanıyordu. Bir zamanlar Reyoğlu'nun her sineması bir iki Avrupa filmi gösterir, Saray, Lüks ve Şan sinemalarında daima Avrupa filmleri oynatılırdı. Lüks ve Şan sinemaları geçen yıllarda programlarına Fransız sinemasının değerli eserlerinden birkaçını koymuşlardı. Ama bu mevsim onların da bir Amerikanizma"ya yakalandıktan, büyük ithal şirketlerinden arta kalan Amerikan filmi artıklarıyla geçindikleri anlaşılıyordu. Film ithalinde Turgut Demirağ'ın uyandırdığı ümitlerin boşa gittiği söylenebilirdi.

İngiliz savaşseverliği

Sinemalardan yalnız Saray, devamlı olarak Avrupa filmi göstermektedir. Oynattığı İngiliz filmleri de bugünkü İngiliz sinemasının aynası olabilecek durumdadır. Harp sırasında harbe dair dokümanter gerçekliğe varan değerde filmler yapan İngilizler harp sonrasında canlılıklarını korumuşlar, David Lean ve Carol Reed gibi rejisörler sayesinde mükemmel eserler yaratmışlardı. Son zamanlara kadar İngiliz sinemasını karakteristik komediler temsil ediyordu. Fakat bugünkü durumuyla İngiliz filmleri Avrupa sinemasının en cılız mahsulleri halindedir. Teknik imkânların gelişmesine rağmen eski araştırıcılık, samimiyet ve derinlik kalmamıştır. Amerikalı bağımsız rejisör John Huston Londra'nın Estree stüdyolarında "Moby Dick" gibi bir şaheser yaparken, İngiliz sinemacıları kalitesiz harp filmleriyle uğraşmaktadırlar. İkinci Dünya Harbinin sonundan bu yana, on yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen İngilizlerin "Cehennem Yolu - A'Town Like Alice" yahut "Kara Oba . The Black Tent" gibi propaganda filmleri hazırlamaları garip kaçıyor. Bu yıl çevrilen İngiliz filmlerinin de mühim bir kısmı savaş hikâyelerinden meydana gelmektedir. Dünya sinemacılığının harp mevzularını bıraktığı yahut sadece dehşetlerini teşhir etmek için ele aldığı bir sırada, İngiliz sinema endüstrisinin bu davranışı pek garip senmemelidir. İngiltere'nin dünya hadiselerinde son takındığı tavır bu tutumun sebebini apaçık ortaya koymaktadır.

Sacha Guitry'nin "Napolyon"u

Bir Abdurrahman Çelebi

Yayınlar

Bir sinema kitabı

Sinemalarımızda her yıl yüzlerce film gösteriliyor, bunları milyonlarca insan seyrediyor. Filmin neşesi kahkahalara, kederi gözyaşlarına sebep oluyor. Buna rağmen sinema salonundan çıkarken artık hiçbir şey kalmamıştır. Seyircisi, futbol seyircisinden katkat çok olan sinema ayni alâka, ayni ciddiyetle karşılanmıyor. XX. asrın bu en canlı, en tesirli sanatı, hakkı olan değerini cemiyetimizde daha kabul ettirememiştir. Endüstri devrinin bu karakteristik sanatına hâlâ bir eğlence gözüyle bakılmakta, eğitim ve propaganda gücünden istifade edilmemektedir. Türkiyede yerleşmiş bir sinema endüstrisi ile belirli bir sinema anlayışının olmayışı, sinema edebiyatının eksikliğinden doğmaktadır. Batı ülkelerinde sinema okullara ders olarak kabul edilirken. bizde sevişen iki insanın hareketli resimlerini çekmek fikrinden ileri geçmemektedir. Bir sinema nazariyatımız olmayışı dünya sinemacılığının çok ama çok gerilerinde bulunmamızın başlıca sebebleri arasındadır. Sinema tarihine dair Fransızcadan çevrilmiş bir kitap ile telif bir senaryo tekniği kitabından başka dilimizde hiçbir eser yayınlanmamıştı. Bu sanatı tanımadan, anlamadan sevmek, tatbik etmek bugün "Türk filmi" diye seyrettiğimiz gariplikleri meydana getirmektedir.

Sekiz ay önce Ankarada yayınlanmaya başlayan ayhk"Sinema" mecmuası cesaret isteyen bir işe girişmişti. Yalnız sinemayı ele alan bir sanat dergisi çıkarmaya ilk defa teşebbüs ediliyordu. Bu mecmua mahdut imkânlarına rağmen kitap yayınlamaya da girişti. Ekim sonunda yayınlanan Nijat Özön'ün "Sinema Sanatı" adlı kitabı bu mevzuu inceleyen ilk Türkçe eserdir. Çeşitli gazete ve mecmualarda Adnan Ufuk İmzasıyla yanlar yazan Nijat Özön'ün "Sinema Sanatı" adlı kitabı, küçük boyuna rağmen büyük mevzuları kuvvetle izah etmektedir: Sinema sanatının Özellikleri. filmin dramatik yapısı görüntünün düzenlenişi, kameranın anlatım gücü. montaj esasları. ışık, ses, oyun gibi temel bahisler şematik, denilebilecek bir doğruluk ve açıklıkla anlatılmaktadır. Bir filmografi örneği olarak verilen "Kısa Tesadüfler - Brief Ehcounter" adlı filmin bölümlerinin listesi, senaryo yazarlarına yol gösterebileceği gibi, ayni filmin dramatik ve sinematografik çözümlenmesinde film tenkitçilerimizin dikkat etmeleri gereken hususları ortaya koymaktadır. Nijat Özön kitabının sonuna sinema sanatının gelişmesinde başlıca adımlan gösteren bir tablo eklemiştir. Bu tablo, sinema tarihini en kısa yoldan, iyi bir şekilde hülâsa etmektedir.

Bu güzel ve değerli kitabın göze çarpan tek eksikliği resim yokluğudur. İyi resim basmaya teknik imkânsızlıkların mani olduğu düşünülürse, bu yokluğun sebebi izah edilebilir. Nijat Özön'ün "Sinema Sanatı" adlı kitabı bilmediğimiz bir mevzuu aydınlatan ilk eserdir. Bilhassa sinema endüstrisi profesyonellerinin bu eserden faydalanmalar beklenir.

M U S İ K İ

Opera

La Boheme

Devlet Operası bu yıl 1 Ekim'de; değil, 1 Kasım'da açılmış sayılmalıdır. Zira halk, bir ay müddetle geçen mevsimin artığı "Satılmış "Nişanlı" ile oyalandı. Nihayet geçen hafta, mevsimin ilk "yeni" operası "La Boheme"in temsiline, iki haftaya yakın bir gecikmeyle, başlanabildi. Puccini'nin bu ünlü eserinin, gençliğe, aşka ve vereme dair, göz yaşlarıyla yıkanmış hazin bir mevzuu vardır. Fakat asıl hazin olan, livre tercümesinden orkestrasına kadar, Devlet Operasının bu eseri takdim edisindeki kayıtsızlıktı. Türkiyenin tek operası, ne yazık ki, her yeni temsilde birkaç basamak daha aşağı inmiş olarak halkın karşısına çıkıyor.

"La Bohem" Devlet Operası sahnesindeki haliyle, livrelerini Türkçeye çevirme meselesini bir defa daha ortaya koydu. Üç kişinin -merhum Nurullah Taşkıran, Halil Bedi Yönetken ve Ulvi Cemal Erkin- başbaşa vererek yaptığı tercüme, edebi değerden mahrum olması bir tarafa, Türk dilinin tabii vurgularına aykırı prozodi yanlışlıklarıyla, Puccini'nin musikisinin ritmlerini ve akışını bozan nota eklemeleriyle doluydu. Bugüne kadar bizde yapılmış opera tercümelerinin yeniden ele alınması, daha doğrusu, batı memleketlerinde olduğu gibi, oynanacak her opera için yeni baştan Türkçe livre yazılması, bu işi de musikişinasların değil, dil ve musiki bilen şairlerin, kalemi kuvvetli yazarların yapması gerekmektedir.

Bir başka mesele de, şarkıcıların opera sahneye koyması ve bunun fena neticeleriydi. Gerçi, "şarkıcı opera sahneye koyamaz" diye bir kaide yok tu. Fakat bu işi üstüne alan her şarkıcı, vazifesinin sadece, ismini rejisör diye afişlere koydurtmaktan ibaret olmadığım bilmeliydi. "La Boheme" için afişlerde ve programda, Ertuğrul İlgin ile Hilmi Girginkoç'un isimleri vardı. Ertuğrul ilgin halen Türkiye'de bulunmadığına göre, anlaşılan, Hilmi Girginkoç, meslekdaşının Carl Ebert'in yardımcısı olduğu zamandan kalma, reji notlarından faydalanarak eseri sahneye koymuştu. "Anlaşılan" diyoruz, çünkü program broşüründe, reji çalışması hakkında hiçbir bilgi verilmiyordu. "La Boheme'in sahneye konuşunda Ebert'in, İlgin'in ve Girginkoç'un tesirleri ve rolleri ne nisbette, ne derecededir? Salondaki bir seyirci için, bunu tayin etmek, imkânsızdır. Ulrich Damrau'ya atfedilen dekor ve kostüm ler çok iyiydi ve 1830'daki Paris'in böyle olabileceğini hayal ettiriyordu. Fakat muhakkak olan birşey, Ebert ve İlgin Ankara'da bulunmadığına ve çalışmalar Girginkoç'un kontrolü altında cereyan ettiğine göre, rejisörün kendini gösterebilme yolunda büyük

Atıfet Usmanbaş
Bir Kurtarıcı

bir fırsat kaçırdığıydı. Girginkoç, oyuncuların, sahnede keyiflerinin istediğini yapma hakkına sahip müstakil elemanlar olmadığını, bir rejisörün elindeki belki en mühim malzeme ve en tesirli ifade vasıtası olduğunu unutmuştu. Eseri iki defa seyredenler, meselâ birinci ve ikinci temsiller arasında o derece büyük oyun farkları gördüler ki, çalışmalara rejisör elinin hiç değişmemiş olduğunu düşünmekte haklı olabilirdi. Halbuki Girginkoç'un, ne istediğini bilen bir sahneye koyucunun yapması gerektiği gibi, oyuncularını bir koregraf titizliğiyle çalıştırması gerekirdi. İki temsil arasında en ufak bir mimik, bir kol hareketi, sahnede yer alış, oturuş, kalkış firkı olmaması, lazım gelirdi. Bu yapılmamıştı. Neticede herkes, aklına estiği ve kaabiliyetlerinin müsaade ettiği gibi oynuyordu. Meselâ ilk temsilde Rodolfo (Doğan Onat) birinci perde aryasını söylerken Mimi'yi bir köşede bıraktı; sahne önüne geldi, halka hitap etti. İkinci gece aynı roldeki Nihat Kızıltan şüphesiz ki çok daha akıllıca bir oyun tutturdu. Aryanın Mimi'yi muhatap tuttuğunu unutmadı. Musetta (Suna Korad) pabucu çıktıktan sonra Marcello'ya tek ayağı üstünde sekerek koştu. İkinci gecenin Musetta'sı Atıfet Usmanbaş, iki ayağım kullandı. Rejisör Girginkoç operanın aynı zamanda bir tiyatro olduğunu unutmuş, ne teferruattı ne de esaslar üstünde durmamıştı. Hareketlerin nizamlanmamış olması ikinci akşam, ilk perdede bir "felâkete" bile sebebiyet verebilirdi. İskemlesine fazla yaslanan Ayhan Baran arkaya yuvarlanmamak için sobaya tutundu. Yaslanışı biraz daha sert olsaydı, soba ve boruları devrilebilir, borular pencereden dışarı çıktığı için belki pencere dekoru da yıkılırdı. İlk gece, üçüncü perdede, nahif ve hastalıklı Mimi, koskoca bir ağacı sarsabiliyordu. Hele son perdede, Mimi odaya girdiğinde, pencere önünde duran yatağın kaktırılıp sahne önüne getirilmesini izah edecek -baş roldeki sanatkârları halka yaklaştırmaktan başka- bir sebep yoktu. Soba yanmıyordu ki Mimi'nin ısınması düşünülsün!

Şarkıcılar ve oyuncular

Rejisör' Hilmi Girginkoç'un Devlet Operası sahnesindeki ilk çalışması, tam bir başarısızlık örneğiydi. Buna mukabil şarkıcı Hilmi Girginkoç, asil sesi ve müzikal tegannisiyle, Colline rolüne, bilhassa "Palto" aryasında, mana ve duygu' kazandırdı. Aynı rolde Ayhan Barak, hasta olduğu halde sahneye çıkma cesaretini göstermişti. Aryasında mutad ritm aksamalarına rağmen, rahatsızlığım sezdirmedi ve bütün temsil boyunca gerek sesi, gerek sahnesi doyurucuydu.

Rodolfo'da Doğan Onat gene, kaâbiliyetsiz bir aktördü. Buna mukabil, tegannisini muayyen bir seviyenin altına düşürmemeğe çalışan, imkânlarım en iyi neticelere varmak için kullanma gayretini gösteren, partisine titizlikle çalışmış, ciddi bir şarkıcı olduğu belliydi. Tiz tonlarında gayret vardı, fakat hepsi hedefini buldu. Nihat Kızıltan, operadan uzak kaldığı yıllarda ne birşey kaybetmiş, ne de kazanmıştı. İlk perdede sesi berrak, oyunu duygulu, telâffuzu vazıhtı. Fakat "Che gelida mania!", söyleyişine bayağılık veren, bir havayen gitarı andıran kaydırmalar yüzünden mahvoldu. Sanatkârın başlangıçtaki vaitkârlığı, bir türlü gerçekleşemedi.

Oyundaki erkekler hakkında az çok övücü sözler, ancak bu sanatkârlar için söylenebilir. Ötekiler, en müsamahakâr dinleyiciyi bile ümitsizliğe düşürecek kadar zayıftılar. Schaunard'da Selim Ünokur'un gerçi hacımlı, zengin bir sesi vardı. Fakat bu sesi kullanabilmek için gayret ve istekten mahrum görünüyordu. Marcello gibi bir rolün sahibi Nevzat Karate - kin boğuk ve dumanlı bir sesi olan, tekniğini geliştirmemiş, yıllardır ilerleme göstermiyen bir şarkıcıydı. Ev sahibi Benoit rolünde Muzaffer Gürgüneş, ilk gece, komedyen vasıflarım azçok müzikal sesler çıkararak destekledi, Fakat ikinci gece opera sahnesine yakışmayan tuluat gösterilerine girifti ve notaların yerini sevimsiz haykırmalar aidi. Bu davranışın sorumlusu da. rol sahibi olduğu kadar, rejisördü. Alcindoro'da Orhan Çoker inandırıcıydı.

Daimiler ve Musetta'lar

Mimi'lerin ikisi de tatmin edici olamadılar. Sabahat , Tekebaş'ın Tremolo derecesine varan dar titreme

yüzünden, seri "mandolin var!" bir renk alıyordu. "Mi chiamano Mimi" de entonasyon bozuldu. Bazı tonları nefesle karışıktı. Bu büyük mahzurları izale edebilirse soprano Tekebaş, ilerki temsillerde, müzikal tegannisi ve solgun Mimi'ye yakışan yapmacıksız oyunu sayesinde bu rolün hakkını verebilir. Diğer taraftan Şadan Candar, hernekadar partisinin aradığı vokal malzemeye malikse de, refakatte bir orkestra olduğunu unutan, fazla rapsodik, tempo bakımından istikrarsız, ritm duygusundan mahrum tür söyleyişle, imkânlarından faydalanamadı. Canlandırdığı Mimi daha çok, hastalık numarası yapan bir sosyete hanımına benziyordu.

Her iki gece de oyunu öldüresiye can sıkıcı olmaktan bir dereceye kadar kurtaran, Musctta'lardı. İlk gece Suna Korad, partisini her zamanki titizliğiyle söyledi. Sesi parlak ve aydınlık, oyunu güvenliydi. İkinci gece Atıfet Usmanbaş, birinci sınıf bir aktris olarak sahneye çıktı. Büyük bir itinayla hazırladığı anlaşılan oyununda zerafet, cazibe ve iyi zevk vardı.

Topluluklar zayıf

Devlet Operası temsillerinde ferdi başarılar ve başarısızlıklardan daha mühim olan şey, topluluk ruhunun gitgide kaybolmağa başlamasıydı. Yeni "La Boheme" temsilinin, bir amatör temsili havasına yaklaşan, düşük kalitesi, bilhassa topluluklardaki kargaşalık, orkestra ile sahnenin uyuşmazlığı ve müsamaha sınırlarım aşan müzikal hatalar yüzündendi. Halbuki bu operaya çok emek sarf edilmişti. Netice ise bir ilk prova şaşkınlığından farksızdı. İkinci gece hataların daha da fazla olusu, "ensemble"ların daha da bozulması, işin vahametini arttınrıyordu.

Puccini'nin eserleri, orkestra şefinden büyük bir kesinlik istemezler. Bilâkis bu kaygan musiki, eli hafif, tempoları yumuşak ve yuvarlak, hatların kıvrımlarını serbestçe belirtebilen rahat, akademik olmayan şefler arar. İlk gece, neredeyse, Ferit Alnar'ın böyle bir şef olduğu düşünülebilecekti. Bazı aksamalar da "bir kazadır oldu" deyip hoş görülebilirdi. Fakat ikinci gece kazalar, hoş görme sınırlarını kat kat aştı. O kadar ki, sahnece orkestranın hiç prova yapmadığı akla gelebilirdi. Koro ile orkestra arasında beraberlik yoktu. Bu anlaşmazlık her iki gece de, çocuk korosu sahneye çıktığında bilhassa belli oldu. Solistler sanki orkestrayı duyamıyorlardı. "Ensemble"larda, ne entonasyon ve ne de ritm bakımından, birbirlerinden da haberdar değildiler. Son perdenin basındaki Marcello-Rodolfo düeti, ıslıklarla karşılanmalıydı.

Zaten dinleyiciler de temsili çok soğuk nezaket alkışlarıyla karşıladılar. Devede kulak kalan bir iki ferdî başarı, oyunun umumî gidişindeki sakatlıkları, hele bir türlü eserin duygulu havasının aksettirilemeyişini telâfi edemezdi.

K İ T A P L A R

PATRONLAR

(BERNARD QUESNEY)
(Andre Maurols'in romanı. Çeviren: Yiğit Okur. Varlık Büyük Cep Kitapları 29. Ekin Basımevi. İstanbul, 1956. 144 sayfa, 200 Kr.)

Andre Maurois ancak birkaç roman yazmış bir muharrirdir. Ama itiraf etmek gerekir ki özlü romanlar yazmıştır. Yazdığı romanların her biri ayrı bir değer ve mükemmelliktedir. Yiğit Okur tarafından temiz bir Türkçeyle ve "Patronlar" adıyla dilimize çevrilen ve asıl adı "Bernard Quesney" olan roman, Maurois'in en meşhur eserlerinden biridir.

"Patronlar"m hikâyesi şudur: Fransa'da bir sanayi bölgesinde birbirlerine kıyasıya rakip iki fabrika sahibi aile vardır.

Bunlardan birisi Quesney ailesidir ki, yün dokuma işlerinde bir fabrika sevk ve idaresinde kurtlaşmış hinoğluhin bir büyük baba ila Antoine Quesney ve Bernard Quesney adlı iki torun bir de Lecourbe adında bir damattan teşekkül eder.

Karşı , taraftaki rakip ailenin ise büyük baba ile yaşıt, aynı derecede kurnaz ve işini bilir bir reisi vardır: M. Pascal..

Aslında iki aile arasındaki rekabet iki reis arasında 35 yıldır süregeliyordu. Torunlar ve damatlar buna Sonradan katılmışlardı.

Sene 1919 dur. Fransa Birinci Dünya Harbi yüklerini üstünden henüz atmıştır. Büyük sanayi kendim yem yeni toplamaktadır. Harp yılları bir hayli sıkıntılı geçmiş ve ezeli düşman iki aileyi bile birbirine yaklaştırmıştır. Bu arada Quesney ailesinin askerde olan iki torunundan Antoine, Cephede yaralanmış ve terhis edilerek sanayi mıntıkasına gelmiş, harbin iki aileyi birbirine yaklaştırması sayesinde de ezeli düşmanları Paskal ailesinden bir kızla evlenmiştir.

Savaş bitince de Quesney'lerin küçük oğlu yüzbaşı Bernard baba ocağına döner. Ama, baba ocağının bulunduğu sanayi mıntıkası ufak ve sıkıntılı bir kasabadır. Hemen ailenin bütün fertleri fabrikadan, dokunan kumaşlardan başka bir şey düşünmezler. Hele ihtiyar Achille Quesney'in havatının bütün manası fabrikanın işleyişine bağlıdır.

Genç Bernard her ne kadar ailenin bir uzvu ve fabrika hissedarlarından birisi olarak fabrika işlerinden bir kısmım üstüne alırsa da bu işlerden hiç haz etmez. Boğulacakmış gibi bir sıkıntı duyar. İlk günlerde fabrika işlerine ve fabrika havasına bir türlü alışamaz. Bir tek dert ortağı vardır: Pascal'ların kızı re yengesi olan Françoise..

Genç Bernard'ın Pariste bir de sevgilisi yardır. Bu yüzden sık sık Paris'e kaçamak yapar. Ama yaptığı her kaçamak sonunda da Büyük babaları Achille bunu onun burnundan getirir.

Bernardın büyük kardeşi ve Françoise'nın kocası olan Antoine da fabrika işlerine dört elle sarılmıştır ama, işini sevmemektedir. O âlim tabiatlı bir insandır. Karısı Françoise ise bu fabrika şehrinde sıkıntıdan bunalmaktadır. Ne yapacağım bilmez. Damat Lecourbe'ye gelince doğru onun elinden pek iş gelmez. Zaten aslında bütün sevkü idare ihtiyar Achille'dedir.

Derken günün birinde Quesney'lerin fabrikasında bir grev patlak verir. Bernard ilk defadır ki iş şuuruna varır. İşçilerle, o çok sevdiği, her zaman kolladığı işçilerle karşı karşıya kalır. Patron olmanın mesûliyetlerini anlamaktadır. Delice bir gayretle greve karşı gelmeğe çalışır. Fabrika günlerce çalışmıyacaktır. Tapacağı hiç bir iş yoktur. Ama gene de fabrikasını bırakıp Parise sevgilisinin yanına gidemez. Onu iyiden iyiye ihmal etmektedir. Fabrikasına olan aşkı, beşeri askından daha ön plâna geçmiştir. Sevgilisi ise Paris'te bir fabrikanın kendisine tercih edilişinin azabı içinde kıvranmaktadır.

Bernard'ın yengesi de aynı buhran içindedir. Quesney ailesinin erkekleri fabrikadan kumaştan satıştan başka bir şey düşünmemektedirler. Bu ise tek başına kalan bir kadım deh etmek, çileden çıkarmak için kafidir. Üstelik ihtiyar Achille, Quesney'lerle Pascal'lar arasındaki husumeti de yeniden canlandırmıştır.

Françoise kendi kendine hayli bocaladıktan, hatta bir aralık kayınbiraderinin kollarına düşecek gibi olduktan sonra kocasını bu fabrika işlerinden çekip sıyırır.

Bernard ise artık her şeyini fabrikaya verir. Yavaş yavaş Büyük babasının elindeki bütün selâhiyetleri kendi üzerine aktarır. Artık hakiki patron odur.

Bir zaman, haline kızdığı ihtiyar Achille'e ideal bir halef olmuştur. İki patron ailesi arasındaki rekabet devam etmekte, işçi patron münasebetleri, iktisat kanunlarının sanayi hayatında oynadığı roller, kendim işine vermiş erkekler, yaşamak ve sevilmek isteyen kadınlar arasındaki anlaşmazlıklar süre gitmektedir. Haman bu kava içinde, fakat dört başı mamur bir roman olarak sona erer.

Futbol

Milli takım

Polonya futbol federasyonu, federasyonumuzun sefaret kanalı ile çekmiş olduğu telgrafa geçen hafta müsbet cevap verdi ve 16 Kasımda İstanbulda Polonya — Türkiye millî maçını oynamaları için hiç bir mahzurun mevcut olmadığını bildirdi. Bu telgraf teşkilâtta vazifeli olan şahısları feraha kavuşturmuş ve onları yapacakları çalışmaları daha ciddi bir şekilde tutmaya sevketmişti. Bu sebeble Tek seçici Eşfak Aykaç, evvelce tesbit ve ilân ettiği millî takım kadrosunu bir kerre daha gözden geçirdi ve bazı boşlukları doldurmak için yeni elemanlar seçti. Tek seçicinin son kararına göre Recep, Coşkun ve Şeref namzetler arasına alınırken Akgün ve Hasan kadrodan çıkarılıyorlardı. Millî takım muhtemelen duvar sistemine göre oynıyacaktı. Bu takdirde sol hafta Fenerbahçeli Necdet'e şans verilebilirdi. Çünkü Necdet bu sistemle oynayan kendi takımında çok muvaffak oyunlar çıkartmıştı. Son değişiklikten anlaşıldığına göre sağ haf mevkiinde Coşkun'a ve sağ içte Recebe yer verilmesi düşünülüyordu.

Rakip takım

Polonya futbolunun hakikî değeri hakkında gerek teşkilâtta vazifeli olan şahıslar, gerek spor otoriteleri uzun boylu malûmata sahip bulunmuyorlardı. Bilinen şeyler daha ziyade kulaktan dolma malûmattan ibaretti. Zira Polonya İkinci Dünya Harbinden sonra Demirperde arkasına sıkışmış bir milletti. Mahdut sayıda temaslar yapmış olduğu için kuvveti hakkında fikir sahibi olan pek az kimse vardı. Fakat iki üç hafta önce Varşovada Norveç'i 5-3 ve bir hafta sonra da Finlândiyayı 5-0 mağlûp etmesi Polonya takımının küçümsenecek bir varlık olmadığını gösteriyordu. İki maçta 10 gol atan bir takımın forveti -rakip zayıf- olla dahi- fırsatları kullanabilen ve golcü elamanlara sahip bir hücum hattı olmalıydı. Bu sebeble önümüzdeki hafta Mithatpaşa stadında, yapacağımız temasta bilhassa müdafaamızın sağlam tutulması icap ettiği kanaati hakimdi. Millî takımımızın teşekkül etmiş olan iskeletine bakarak, nisbeten iyi bir durumda olduğu söylenebilir. Hakikaten kadroya dahil bulunan bütün futbolcular, form. göstermektedirler. Yalnız bu elemanların kollektif oyuna ayak uydurup uyduramıyacakları şüphelidir. Neticeden emin bulunamamışımızın mühim amillerinden biri de hu endişedir. Önümüzdeki hafta, Cuma günü yapılacak olan Polonya maçında millî formayı sırtlarına geçirecek olan çocukların evvelki maçlardaki gibi canla başla çalışacaklarına ve iyi netice almak için ellerinden gelen bütün gayreti sarfedeceklerine inanabiliriz.

Lig maçları

Yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Buna rağmen Mithatpaşa stadının trübünlerini 15 bini bulan bir meraklı kütlesi doldurmuştu. Kapalı tribünlerde iğne atılsa yere düşmezdi. Fakat açık trübünlerde bazı boşluklar göze çarpıyordu. Açık trübüne gelenlerin ellerinde şemsiyeler vardı. Yağmurdan korunmak için başka çare de yoktu. Şemsiyelerini açtılar ve maçı ayakta takıp ettiler. Açık tribün açılan şemsiyelerle âdeta kapalı tribün olmuştu. Hani profesyonel kulüplerin "Hasılat, hasılat" diye tutturan idarecileri nerede ise buna da itiraz edecekler ve şemsiyeli seyircilerden kapalı tribün ücreti alınmasını isteyeceklerdi. "L" tribünü sakinleri hem gazeteci, hem idareci bulunan bir zata şakacı bir lisanla bu hususu hatırlattılar. Üstadın gözleri parladı. Tam bu sırada bir diğer şahıs -şakacı olduğu muhakkak- söze karıştı: "Şemsiyeyi seyirciler getiriyor neden fark versinler.. Madem öyle yağmurlu havalarda açık tribünün üzerine branda koyun". Fikir, cidden cazip bulunmuştu. Şaka ile başlayan bu iş belki de hakikat olacaktı. Kaygan saha, yağmur ve hatta stadın batak bir hal alması dahi Beykoz - Galatasaray karşılaşmasının hızını kaybettirmeye kâfi gelmedi. 90 dakikalık zaman içersinde taraftarlar neticeyi lehlerine çevirmek, için zorlu bir mücadeleye girmiştiler. Galatasaray forvetinin hatayı af etmemesi, maçı 2-0 kazanmalarını temin etti. Beykoz ise aynı şekilde tehlikeli pozisyonlar elde etmişti. Fakat Fahrettin ve bilhassa B. Erdoğan âdeta birbirleriyle gol kaçırmak yarışına girişmişlerdi. Bu fırsatların pek azım kullana bilselerdi netice belki bir beraberlik olabilirdi. Galasaray - Beykoz maçından bir gün önce Beşiktaş lig'in en zayıf takımı olan Beyoğlusporu ancak ikinci devrede attığı iki golle 2-1 mağlûp edebilmişti. Devreyi 1-0 mağlûp bitirmeleri taraftarlarını üzmüş, Umumî Kaptan Sadri Usuoğlunu ise heyecana sevk etmişti. Fakat ikinci devrede gönüller ferahladı, atılan gol-Siyah - Beyazlı takıma, iki puvanı

Recep Adanır
Kadroya girdi

Galatasaray-Beykoz karşılaşması
Çamur deryasında puvan avı

temin ediverdi. Beşiktaş taraftarları buna da şükür, diyerek Mithatpaşa stadını terk ettiler. Beşinci haftanın diğer karşılaşmaları da çok çekişmeli geçti. Vefa - Emniyeti 2-0 mağlûp ederek ligdeki ilk galibiyetini alırken, Fenerbahçe hafta içeninde ikinci defa oynadığı Kasımpaşayı bu sefer de 4-0 yendi. Fakat her hafta muhakkak bir hakem faciası ile son buluyordu. Nitekim bu kaide beşinci haftada da değişmedi. Haftanın kurbanı Adaletti. Hakem maalesef yersiz bir penaltı ile Adalet'i İstanbulspor'a 1-0 mağlûp ettirmişti. Adalet kulübü idarecileri hadiseyi Başbakanlığa aksettirmek kararını aldılar. Bu da yeni bir çığırdı. Bakalım nasıl bir netice verecekti?

Basketbol

Fenerbahçe şampiyon

Geride bıraktığımız hafta, pazar gecesi Spor ve Sergi Sarayı gene tarihi günlerinden birini yaşıyordu. Kalabalık bir seyirci kitlesi teşvik turnuvasının yapılacağı final maçının başlama saatinden çok evvel gelip tribünleri doldurmuştu. Hafta içinde gazeteler bu maça hususi bir ehemmiyet vermişler iki ezeli rakibin kuvvetlerini ortaya atarak, adeta hassas bir terazide tartmışlardı. Tahminlerin çoğu Fenerbahçeyi şanslı görüyordu. Fakat Galatasarayın da formda olduğu muhakkaktı. Fener takımının oyuncuları, muhtelif sebeblerle dağılmıştı. Meselâ Erdoğan Karabelen asker olduğu için çalışmalara iştirak edemiyordu, Can Bartu futbolu tercih etmişti. Acaba bu basket--iler takıma intibak edebilecekler miydi? İşte bu düşünce Sarı-Lâcivertli takımın aleyhine not verilmesine yol açmıştı. Fakat dakikalar ilerleyince "Takıma intibak edebilecekler mi?" endişesinin yersiz olduğu görüldü. Futbolde alkışlanan Küçük Can basketi unutmamıştı. Unutmak şöyle dursun, hatta sahanın en iyi oyuncusu oydu. Can alkışlandı, Can omuzlarda taşındı ve Can o gece herkes tarafından tebrik edildi. Genç kabiliyet basketbolde Ve futbolde az zamanda hiç kimsenin ulaşamıyacağı bir başarı elde etmişti. Taraflı, tarafsız pek çok kimse, onun bu muvaffakiyetini devam ettirmesini temenni ediyordu. Fenerbahçe, bu zorlu maçı 76-71 kazanarak teşvik turnuvası şampiyonu oldu.

Spartak Ankarada

Geçen hafta Siyasal Bilgiler Fakültesi kapalı spor salonunda Bulgaristan şampiyonu Spartak takımıyla yapılan maçları seyredenler arasında Basketbol milli takımının tek seçicisi Feridun Koray da vardı. Bir hafta önce bir tebliğ ile bildirildiği gibi, futbolden sonra basketbolde de tek seçiciliğe gidilmişti. Türkiyenin ilk tek seçicisi Feridun Koray basketbol oynamış, milli olmuş, Modaspor'un antrenörlüğünü yapmış bir kimseydi. Dürüstlüğü, samimiyeti kendisini yeni basketbolcü nesline sevdirmişti. Bir müddettenberi de federasyonda çeşitli vazifeler almıştı. Federasyonun diğer azaları gibi aynı başkanla uzun müddet birlikte çalıştıktan sonra garip beyanatlar vererek vazifesinden ayrılmış ta değildi. Velhasıl basketbol tek seçiciliği için biçilmiş kaftan olduğu söylenebilirdi.

Feridun Koray, Spartak - Ankaragücü ve Spartak - Mülkiye maçlarını seyretti. Zaten millî takım namzetlerini tesbit etmeden önce Ankaranın belli başlı oyuncularını seyretmek için gelmişti. İlk gece federasyon başkanı Gökay ile birlikte oturdu. İkinci gece, pazar günü İstanbul'da bir maç idare etmesi gereken F. Gökay, birden hastalanınca yalnız kaldı. Maçtan sonra Mülkiye'li genç basketçilerin bilerek oynadıklarını söyledi. Bununla beraber tok seçicinin Yugoslavya ile karşılaşacak milli takıma Ankara'dan iki üç kişiden fazla çağırması beklenilemezdi.

İstanbulda Vefa, Kadıköyspor ve Fenerbahçe'yi yenen Bulgaristan şampiyonu Spartak takımı Ankaraya Bölgenin davetlisi olarak gelmişti. Fener maçında türlü dedikodulara sebebiyet veren hakemlerini de beraber getirmişlerdi. Organizatörlere de onu kabul, ettirdiler. Böylece daha oynamadan galibiyetlerini garantilemiş oluyorlardı. İşte üç gece S.B.F. salonunda yapılan maçlar bu hava içinde oynandı. Bunlardan yalnız sonuncusu Ankara karmasının galibiyeti ile neticelendi.

Spartak modern olmaktan çok uzak bir basketbol oynadı. 1.95'i aşan iki oyuncularının sağladığı "ribaunt" hakimiyeti, üzerinde durulacak yegâne hususiyetleriydi, İlk geceler hakemlere itiraz etmeden oynadılar. Fakat üçüncü gece mağlûp duruma düşünce yaptıkları sportmenliğe aykırı hareketleri ile gerçek yüzlerini ortaya koydular.

Galatasaray-Fenerbahçe maçı

Ezeli rekabet

Güreş

Asayiş berkemal!

Geçen hafta. 1 Kasım perşembe günü Sirkecideki Çiçek Palas otelinin alt salonunda hararetli konuşmalar cereyan ediyordu. Flaşlar yanıp sönüyor, gazeteciler hani harıl not alıyorlardı. Federasyon azalarından hiç kimse ortalıkta gözükmüyordu. Sadece antrenör Celâl Atik ve Yaşar Doğu birer koltuğa gömülmüşler, sessizce konuşmaları takip- ediyorlardı. Milli takım kampım terk eden 11 'güreşçi ise ayni sözleri, bir ağızdan tekrar ediyorlardı: "Bize söz veriyorlar, ondan sonra da sözlerini yerine getirmiyorlar. Yazık değil mi? Hepimiz dünya şampiyonluğu kazanıyoruz. Bugüne kadar niçin yevmiyelerimiz verilmiyor? Melburn'a gidin, dönüşte veririz diyorlar. Yok artık tahammülümüz kalmadı. Ya yevmiyelerimizi verirler, yahut kampa dönmeyiz!" İşin şakaya gelir tarafı yoktu. 11 güreşçi istedikleri olmazsa kam pa dönmemek kararı vermişlerdi. Bu hal Federasyon Başkanı Vehbi Emreyi ve diğer azaları çok üzmüştü. Bir ara Vehbi Emre istifayı düşündü. Fakat sonra vazgeçti. Nihayet. Ankara ile alelacele temasa geçildi. İki ay evvel gelen ve geriye gönderilen para tekrardan İstanbula çekildi ve hak sahiplerine ödendi. Bunun neticesi olarak tam 24 saat sonra güreşçiler Modadaki kamplarına dönerek normal çalışmalarına başladılar.

Kapaklar Baskısı : Son Havadis Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA